॥ ಶ್ರೀ ರಾಮ ಶ್ರೀ ॥

ವೈದಿಕ ಸ್ವರ ಪ್ರಕರಣಮ್

{ ಶೌನಕೀಯಂ, ಪಾಣಿನೀಯಂ ಚ }

ಸಂಪಾದಕರು ಮತ್ತು ಅನುವಾದಕರು :-

ವಿದ್ವಾನ್ ಕದ್ರಿ ಪ್ರಭಾಕರ ಅಡಿಗ

ಪ್ರಕಾಶಕರು :-

ತತ್ತ್ವಸಂಶೋಧನ ಸಂಸತ್

ಶ್ರೀ ಪಲಿಮಾರು ಮಠ

ಉಡುಪಿ

॥ ಶ್ರೀ ರಾಮ ಶ್ರೀ ॥

॥ ವೈದಿಕ ಸ್ವರ ಪ್ರಕರಣಮ್ ॥

{ ಶೌನಕೀಯಂ, ಪಾಣಿನೀಯಂ ಚ }

ಸಂಪಾದಕರು ಮತ್ತು ಅನುವಾದಕರು

ವಿದ್ವಾನ್ ಕದ್ರಿ ಪ್ರಭಾಕರ ಅಡಿಗ

ಪ್ರಕಾಶಕರು:

ಶ್ರೀ ತತ್ವಸಂಶೋಧನ ಸಂಸತ್,

ಶ್ರೀ ಪಲಿಮಾರು ಮಠ,

ಉಡುಪಿ

Rarest Archiver

॥ ವೈದಿಕ ಸ್ವರ ಪ್ರಕರಣಮ್ ॥

{ ಶೌನಕೀಯಂ, ಪಾಣಿನೀಯಂ ಚ }

ಸಂಪಾದಕರು ಮತ್ತು ಅನುವಾದಕರು

ವಿದ್ವಾನ್ ಕದ್ರಿ ಪ್ರಭಾಕರ ಅಡಿಗ.

© ಪ್ರಕಾಶಕರದ್ದು.

ಮುದ್ರಣ : ೨೦೧೧

ಮುಖಪುಟ ವಿನ್ಯಾಸ : ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ . ಬಿ ಕೋಟೇಶ್ವರ.

ಅಕ್ಷರ ಜೋಡಣೆ : ಕದ್ರಿ ಪ್ರಭಾಕರ ಅಡಿಗ

ಮುದ್ರಕರು : ರಮ್ಯ ಕ್ರಿಯೆಷನ್ ಮೈಸೂರು

ಪ್ರಕಾಶಕರು:

ಶ್ರೀ ತತ್ವಸಂಶೋಧನ ಸಂಸತ್,

ಶ್ರೀ ಪಲಿಮಾರು ಮಠ,

ಉಡುಪಿ

ISBN-978-81-909776-6-1

Rarest Archiver

-: ಅನುಗ್ರಹ ಸಂದೇಶ :-

ಯಾವುದೇ ಶಬ್ದದ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನ ಬರಬೇಕಾದರೆ ವ್ಯಾಕರಣ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯ ಸೂತ್ರಸಹಿತವಾದ ವ್ಯಾಕರಣ ಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಶಬ್ದದ ಯಥಾರ್ಥ ಅರ್ಥ ತಿಳಿದು, ಶಬ್ದವು ಅರ್ಥಗಾಂಭೀರ್ಯವನ್ನು ಹೊರಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಲೌಕಿಕ ಶಬ್ದಗಳ ವ್ಯಾಕರಣವೇ ಬೇರೆ, ವೈದಿಕ ಶಬ್ದಗಳ ವ್ಯಾಕರಣವೇ ಬೇರೆ. ವೇದಾರ್ಥಗಳ ಚಿಂತನೆಗೆ ವೈದಿಕ ವ್ಯಾಕರಣವೇ ಬೇಕು. ಯಾಕೆಂದರೆ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸ್ವರಗಳಿಗೂ ಬೇರೆಯದೇ ಅರ್ಥ ಇದೆ. ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ವೈದಿಕ ವ್ಯಾಕರಣದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ ಸ್ವರ ವ್ಯತ್ಯಾಸದಿಂದಾಗಿ ಅರ್ಥವೇ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುವ ಸಂಭವವಿದೆ. ಈ ರೀತಿಯಾದ ಘಟನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಇಂತಹ ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾದ ವೇದಗಳ ಸ್ವರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಸ್ವರ ಪ್ರಕರಣ ಎಂಬ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ನಮ್ಮವರೇ ಆದ ಯುವ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಆದ ಪ್ರಭಾಕರ ಅಡಿಗರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಪ್ರಭಾಕರ ಅಡಿಗರು ಚತುರ್ವೇದಿಗಳು, ವ್ಯಾಕರಣ, ಛಂದಸ್ಸನ್ನು ಕರಗತ ಮಾಡಿಕೊಂಡವರು. ಅವರಲ್ಲಿ ವೈದಿಕ ವ್ಯಾಕರಣದ ಅಧ್ಯಯನದ ಬಲವಿದೆ. ಒಲವೂ ಇದೆ. ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ತಲುಪಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸೋದಾಹರಣವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವ ಮೂಲಕ ಈ ವಿದ್ಯೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹೃದ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತುಂಬು ಹೃದಯದಿಂದ ಅಭಿನಂದಿಸುತ್ತೇವೆ. ಈ ಕೃತಿಯ ಚಿಂತನ–ಮಂಥನ, ಅಧ್ಯಯನ–ಅಧ್ಯಾಪನ, ಸಂಶೋಧನ ನಡೆಸಿದರೆ ಅಡಿಗರ ಎಲ್ಲಾ ಶ್ರಮ ಸಾರ್ಥಕ. ಇವರ ಮೂಲಕ ಸಂಶೋಧನಾತ್ಮಕ ಗ್ರಂಥಗಳು ಇನ್ನೂ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬರಲಿ ಎಂಬುದಾಗಿ ಹರಿಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇವೆ.

ವೇದಾಂತ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ದಿಗ್ಗಜರೆನಿಸಿದ, ಜ್ಞಾನ ವೃದ್ಧರೂ ನಮ್ಮ ಗುರುಗಳೂ ಆದ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾಮಾನ್ಯ ತೀರ್ಥರು ಸಂಶೋಧನೆಗಾಗಿಯೇ 'ತತ್ವ ಸಂಶೋಧನಾ ಸಂಸತ್' ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಶ್ರೀಮಠದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಸಂಶೋಧನಾತ್ಮಕ ಗ್ರಂಥಗಳು ನಿರಂತರ ಬರುತ್ತಿರಬೇಕು, ಆ ಕೃತಿಗಳು ಅಧ್ಯಯನಶೀಲ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ತಲುಪಬೇಕು ಎಂಬ ಉದ್ದೇಶವೂ ಇತ್ತು. ಯೋಗಾಯೋಗವೋ ಎನ್ನುವಂತೆ, ಅವರ ಆರಾಧನಾ ಪರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಪ್ರಭಾಕರ ಅಡಿಗರಿಂದ ಸಂಶೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸ್ವರಃ ಪ್ರಕರಣ ಎಂಬ ಈ ಸಂಶೋಧನಾತ್ಮಕ ಕೃತಿ ತತ್ವ ಸಂಶೋಧನಾ ಸಂಸತ್ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಮೂಲಕ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದೆ.

ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸುವ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ನಮ್ಮ ಉಪಾಸ್ಯ ಮೂರ್ತಿ ಶ್ರೀರಾಮ–ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣರ ವಿಶೇಷ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಇತ್ಯನೇಕ ನಾರಾಯಣ ಸ್ಮರಣೆಗಳು

ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾಧೀಶತೀರ್ಥ ಶ್ರೀಪಾದರು
ಶ್ರೀ ಹೃಷೀಕೇಶತೀರ್ಥ ಪೀಠಂ,
ಶ್ರೀ ಪಲಿಮಾರು ಮಠ, ಉಡುಪಿ.

Rarest Archiver

ಲೇಖಕರ ಕೃತಜ್ಞತೆ ಸಮರ್ಪಣೆ :-

ಈ ಗ್ರಂಥ ರಚನೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಆದ್ಯ ಪ್ರೇರಕರಾದ ಶ್ರೀ ಪಲಿಮಾರು ಮಠಾಧೀಶರಾದ ಪರಮಪೂಜ್ಯ ಗುರುವರ್ಯರಾದ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾಧೀಶತೀರ್ಥ ಶ್ರೀಪಾದರಿಗೆ ನಾನು ಮಾಡುವ ಅನಂತಾನಂತ ನಮನಗಳು.

ನನಗೆ ಜನ್ಮನೀಡಿ ಸಲಹಿ ನನ್ನ ಈ ತನಕದ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಕಾರಣಕರ್ತೃಗಳಾದ ನನ್ನ ತಾಯಿ ಶಾರದಾ ಹಾಗೂ ತಂದೆ ದಿ। ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಅಡಿಗ ಹಾಗೂ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ದಿ। ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅಡಿಗರವರಿಗೆ ನಾನು ಮಾಡುವ ಪ್ರಣಾಮಗಳು.

ನನಗೆ ವೇದ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ಯೆ ನೀಡಿದ ನನ್ನೆಲ್ಲಾ ಗುರುವರ್ಯರಿಗೆ ನಾನು ಕೃತಜ್ಞತಾ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡುವ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು.

ನನ್ನನ್ನು ಸ್ವರಾಧ್ಯಯನ-ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದ ಗುರುವರ್ಯರಾದ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಭಟ್ಟರಿಗೆ(ಎನ್-ಎಲ್-ಬಿ) ನಾನು ಸಲ್ಲಿಸುವ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು ಹಾಗೂ ನಮನಗಳು.

ನನ್ನೀ ಗ್ರಂಥ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಸಹಕಾರ ನೀಡಿದ ಡಾ। ಮೋಹನ ಭಟ್ಟ ಮಾರ್ಪಳ್ಳಿ ಅವರಿಗೆ ನಾನು ಸಲ್ಲಿಸುವ
ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

ನನ್ನ ಈ ಗ್ರಂಥರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಹಲವು ರೀತಿಯಿಂದ ಸಹಕರಿಸಿದ ನನ್ನ ಮುದ್ದಿನ ಮಕ್ಕಳಾದ ಚೈತ್ರಾ, ವರ್ಷಾ, ಮಧ್ವೇಶಕೃಷ್ಣ ಹಾಗೂ ಹಲವು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಹಕರಿಸಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದ ನನ್ನ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ ಶ್ರೀಮತೀ ಅನುಪಮಾ ಇವರಿಗೆ ನಾನು ಮಾಡುವ ಆಶೀರ್ವಾದಗಳು.

ನನ್ನನ್ನು ಈ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವಾಗ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದ ನನ್ನ ಅತ್ತೆಯವರಾದ ಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀಯವರಿಗೆ ನಾನು ಮಾಡುವ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು.

ನನಗೆ ಸುಮಾರು ಹದಿನೈದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ವರುಷಗಳಿಂದಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಸಮಯದಿಂದಲೂ ಆಶ್ರಯ ನೀಡಿ ನನ್ನೆಲ್ಲಾಜ್ಞಾನಾದಿ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿದ ಶ್ರೀಅರವಿಂದ ಹೆಬ್ಬಾರರಿಗೆ ನಾನು ಸಲ್ಲಿಸುವ ಅನಂತ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಮುಖಪುಟವನ್ನು ರಚಿಸಿ, ಪುಟಸಂಯೋಜನೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ ಶ್ರೀ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ.ಬಿ ಕೋಟೇಶ್ವರ ಇವರಿಗೂ ನನ್ನ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟ ರಮ್ಯ ಕ್ರಿಯೇಷನ್ ಮೈಸೂರಿನವರಿಗೂ ನಾನು ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

Rarest Archiver

ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನನ್ನೀ ಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯದಿಂದ ಭಗವಂತ ವೇದವೇದ್ಯ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಪರಮಾತ್ಮ ಸುಪ್ರೀತನಾಗಲಿ, ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ಮುಕ್ತಿ ನೀಡಲಿ. ನಮಗೆ ಸದ್ಬುದ್ಧಿ ನೀಡಿ ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಲಿ. ನಿರಂತರ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಲಿ. ಜೀವನವನ್ನು ಪಾವನವಾಗಿಸಲಿ ಎಂದು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಇಲ್ಲಿರುವ ವಿವರಣೆ ಸ್ವರದ ಬಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸಹಕಾರಿಯಾದರೆ ನನ್ನೀ ಕಾರ್ಯ ಸಾರ್ಥಕವೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ. ಇದು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ನಾಂದಿಯಾಗಲೆಂದು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

ಇತಿ ಸಜ್ಜನ ವಿಧೇಯ

ಕದ್ರಿ ಪ್ರಭಾಕರ ಅಡಿಗ

Rarest Archive

// ಅಥ ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕಾ //

ಅಥ ಶೌನಕೋಕ್ತಮ್ ಋಗ್ವೇದೀಯ-ಸ್ವರಪಟಲಮ್
(ಋಕ್ ಪ್ರಾತಿಶಾಖ್ಯೋಕ್ತಮ್)

ಅಧ್ಯಾಯ - ೧,

ಸೂತ್ರ-೧-ಸ್ವರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹಾಗೂ ಉಚ್ಚಾರಣಪ್ರಕಾರ
ಸೂತ್ರ-೨-ಸ್ವರ-ಅಕ್ಷರಗಳಿಗೆ "ಧರ್ಮ-ಧರ್ಮಿ"ಸಂಬಂಧ
ಸೂತ್ರ-೩-ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವರಿತೋತ್ಪತ್ತಿ
ಸೂತ್ರ-೪-ಸ್ವರಿತದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದ ಉಚ್ಚಾರಣಪ್ರಕಾರ
ಸೂತ್ರ-೫-ಸ್ವರಿತದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದ ಉಚ್ಚಾರಣಪ್ರಕಾರ
ಸೂತ್ರ-೬-ಕಂಪಸ್ವರಿತದ ಉತ್ಪತ್ತಿ
ಸೂತ್ರ-೭-ಪದದಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತಪೂರ್ವಸ್ವರಿತ

ಭಾಷ್ಯಕಾರೋಕ್ತ ಏಕಾದಶವೈದಿಕಶಬ್ದಗಳು(ಸ್ವರನಿಮಿತ್ತಕ)

ಸೂತ್ರ-೮-ಪದದಲ್ಲಿ ಜಾತ್ಯಸ್ವರಿತಗಳು
ಸೂತ್ರ-೯-ಪದದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಯೋಚ್ಚಾರಣರೀತಿ
ಸೂತ್ರ-೧೦-ಅನುದಾತ್ತಕ್ಕೆ ಪ್ರಚಯತ್ವ ಅಪ್ರಾಪ್ತಿಸಂದರ್ಭ

ಅಥ ಸಂಧಿಸ್ವರವಿಚಾರಃ

ಸೂತ್ರ-೧೧-ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತಸ್ವರೋತ್ಪತ್ತಿಸಂದರ್ಭಗಳು
ಸೂತ್ರ-೧೨-ಸಂಧಿಯಲ್ಲಾಗುವ ಸ್ವರಭೇದಗಳು
ಸೂತ್ರ-೧೩ ಶಾಕಲ್ಯರ ಮತದಂತೆ ಉದಾತ್ತ,
ಅನುದಾತ್ತಗಳ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವರಿತೋತ್ಪತ್ತಿ(ಪ್ರಶ್ಲಿಷ್ಟ-ಅಭಿನಿಹಿತ)
ಸೂತ್ರ-೧೪-ಪ್ರಶ್ಲಿಷ್ಟಸ್ವರಿತದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮಾಂಡೂಕೇಯಾಚಾರ್ಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.
ಸೂತ್ರ-೧೫-ಸಂಧಿಸ್ವರ-ಧರ್ಮಗಳು
ಸೂತ್ರ-೧೬-ಉದಾತ್ತೋತ್ತರಸ್ವರಸಂಧಿಜಸ್ವರ
ಸೂತ್ರ-೧೭-ವಿವೃತ್ಯಾದಿ ವ್ಯವಧಾನವಿದ್ದರೂ ಸ್ವರಿತೋತ್ಪತ್ತಿ
ಸೂತ್ರ-೧೮-ಸಂಧಿಜಸ್ವರಿತಗಳ ಸಂಜ್ಞೆಗಳು
ಸೂತ್ರ-೧೯-ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿನ ಸ್ವರಿತಸ್ವರ ಹಾಗೂ ಅದರ ಉಚ್ಚಾರಣ ಪ್ರಕಾರ
ಸೂತ್ರ-೨೦-ಪ್ರಚಯದ ವಿಚಾದಲ್ಲಿನ ಮತಭೇದಗಳು

Rarest Archiver

ಸೂತ್ರ–೨೧–ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಚಯವಾಗದ ಅನುದಾತ್ತ
ಸೂತ್ರ–೨೨–ಎಲ್ಲಾ ಅನುದಾತ್ತಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಚಯವಾಗಿಸದ ಕಾರಣ
ಸೂತ್ರ–೨೩–ಪರಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿನ (ಇತಿಕರಣ) ಸ್ವರನಿರೂಪಣೆ
ಸೂತ್ರ–೨೪–ಅವಗ್ರಹ–ಸ್ವರವಿಚಾರ
ಸೂತ್ರ–೨೫–ಏಕಪದದಲ್ಲಿ ಸ್ವರನಿಮಿತ್ತಕ ಭಿನ್ನಪದತ್ವ(ಪದದಲ್ಲಿ)
ಸೂತ್ರ–೨೬–ಪದಪಾಠದಲ್ಲಿ ಎರಡು ದ್ವುದಾತ್ತ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಪಸ್ವರಿತ
ಸೂತ್ರ–೨೭–ಅಂತ್ಯದ ಎರಡು ಪ್ಲುತಗಳ ಅಂತ್ಯದ ಒಂದು ಮಾತ್ರೆಯುಚ್ಚರಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮತಭೇದ.
ಸೂತ್ರ–೨೮–ಆಚಾರ್ಯ ವ್ಯಾಳಿಯ ಮತ
ಸೂತ್ರ–೨೯–ರಿಂದ ೩೩ ರವರೆಗೆ ಸ್ವರದೋಷಗಳ ಕಥನ
ಸೂತ್ರ–೩೩–ಕಂಪಸ್ವರಿತೋತ್ಪತ್ತಿ ಸಂದರ್ಭ.

॥ ಯಜ್ಞೋ ವೈ ವಿಷ್ಣುಃ ॥

ಅಧ್ಯಾಯ–೨–ಯಜ್ಞೋಪಯೋಗಿ ಸ್ವಾಹಾಕಾರ ಪದ್ಧತಿಃ.

ಉಪಕ್ರಮ
ಸ್ವರಗಳು
ವೇದದಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತಾದಿಸ್ವರಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ರೀತಿ
ಮಂತ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸ್ವರಗಳು ಹಾಗೂ
ಅವುಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ರೀತಿ
ಪವಮಾನದಲ್ಲಿನ ಸ್ವರವಿಚಾರ
ಮಂತ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಣವ ಸೇರಿಸಿ ಸ್ವಾಹಾಕಾರ ವಿಧಿ
ಯಜುರ್ವೇದದಲ್ಲಿನ ಸ್ವರವಿಚಾರ

ಅಧ್ಯಾಯ –೩–ಅಥ ವೈದಿಕ ಶಬ್ದ ವಿಚಾರಃ

ಅಧ್ಯಾಯ–೧

ಸೂತ್ರ–೧–ಪತಿ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಘಿ ಸಂಜ್ಞೆ
ಸೂತ್ರ –೨– ಉಪಸರ್ಗಗಳು ಪರದಲ್ಲಿ
ಸೂತ್ರ –೩– ವ್ಯವಧಾನವಿದ್ದಾಗಲೂ ಉಪಸರ್ಗವಿರಬಹುದು

ಅಧ್ಯಾಯ–೨

ಸೂತ್ರ –೪– ಕರ್ಮಣಿ ತೃತೀಯಾ ಚ ಜುಹೋತೇಃ
ಸೂತ್ರ –೫– ಅದ ಧಾತುವಿಗೆ ಘಸ್ಲ್ ಆದೇಶ

Rarest Archiver

ಅಧ್ಯಾಯ -೩

ಸೂತ್ರ -೭-ವನಾದಿಗಳಿಗೆ ಇನ್ ಪ್ರತ್ಯಯ
ಸೂತ್ರ -೮-ಜನಾದಿ ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಇಟ್ ಪ್ರತ್ಯಯ
ಸೂತ್ರ -೯-ಲುಙ್-ಲಙ್-ಲಿಟ್‌ಲಕಾರಗಳು ಭೂತ- ವರ್ತಮಾನ - ಭವಿಷ್ಯದರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ (ವಾ) (ವೇದದಲ್ಲಿ)
ಸೂತ್ರ -೧೦-ಲೇಟ್-ಲಕಾರ ಹಾಗೂ ಅದರ ಅರ್ಥ
ಸೂತ್ರ -೧೧-ಲೇಟ್-ಲಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೆಲವು ಸೂತ್ರಗಳು
ಸೂತ್ರ -೧೨-ಲೇಟ್‌ನ ತಿಙ್ ನ ಇಕಾರಕ್ಕೆ ಲೋಪ ವಿಕಲ್ಪ
ಸೂತ್ರ - ೧೩-ಲೇಟ್ ಲಕಾರಕ್ಕೆ ಅಟ್-ಆಟ್ ಆಗಮಗಳು

ಅಧ್ಯಾಯ - ೪ -ಅಥ ಪಾಣಿನೀಯಂ ಸಾಧಾರಣಸ್ವರಪ್ರಕರಣಮ್

ಭಾಗ - ೧

ಎರಡು ಮಾತು
ಸೂತ್ರ -೧- ಉದಾತ್ತ ಲಕ್ಷಣ
ಸೂತ್ರ -೨- ಅನುದಾತ್ತ ಲಕ್ಷಣ
ಸೂತ್ರ -೩- ಸ್ವರಿತ ಲಕ್ಷಣ
ಸೂತ್ರ -೪- ಸ್ವರಿತದಲ್ಲಿನ ಉದಾತ್ತಾನುದಾತ್ತಾಂಶಗಳು
ಸೂತ್ರ -೫- ವೈದಿಕ ಪದಗಳಲ್ಲಿನ ಅನುದಾತ್ತ ವರ್ಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ರೀತಿ
ಸೂತ್ರ -೬- ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳಿಗೆ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತತ್ವ ಸಂದರ್ಭ
ಸೂತ್ರ -೭- ಲುಡಂತಕ್ಕೆ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತತ್ವವಿಲ್ಲ
ಸೂತ್ರ -೮- ಯದಾದಿ ಶಬ್ದಯೋಗವಿರುವಾಗ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತತ್ವವಿಲ್ಲ
ಸೂತ್ರ -೯- ಪ್ರತ್ಯಾರಂಭಾರ್ಥಕ "ನಹ" ಯೋಗವಿರುವಾಗ ಸರ್ವನಿಘಾತವಿಲ್ಲ
ಸೂತ್ರ -೧೦- ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಥಕ ಸತ್ಯಯುಕ್ತ ಕ್ರಿಯಾಪದ
ಸೂತ್ರ -೧೧- ಅಂಗ ಶಬ್ದಯುಕ್ತ ಕ್ರಿಯಾಪದ
ಸೂತ್ರ -೧೨- ಹಿ ಯುಕ್ತ ತಿಙಂತ
ಸೂತ್ರ -೧೩- ಯಾವತ್-ಯಥಾ ಯೋಗವಿರುವಾಗ
ಸೂತ್ರ -೧೪- ತು ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಯುಕ್ತ ತಿಙಂತ
ಸೂತ್ರ -೧೫- ಅಹೋ ಶಬ್ದಯೋಗವಿರುವಾಗ
ಸೂತ್ರ -೧೬- ಗತ್ಯರ್ಥ ಲೋಟ್ ಯುಕ್ತ ಲೋಟ್
ಸೂತ್ರ -೧೭- ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಲೋಟ್ ನಲ್ಲಿ ವಿಕಲ್ಪ
ಸೂತ್ರ -೧೮- ಚನಾದಿ ಯೋಗವಿರುವಾಗ
ಸೂತ್ರ -೧೯- ಚ-ವಾದಿ ಯೋಗವಿರುವಾಗ

Rarest Archive

ಸೂತ್ರ -೨೦- ಚಾದಿಲೋಪವಿರುವಗ ವಿಕಲ್ಪ
ಸೂತ್ರ -೨೧- ವೈ, ವಾವ ಯೋಗವಿರುವಾಗ
ಸೂತ್ರ -೨೨- ಏಕ-ಅನ್ಯ ಯೋಗವಿರುವಾಗ

ಭಾಗ-೨-ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತತ್ವ ವಿಧಾಯಕ ಸೂತ್ರಗಳು(ಪ್ರಕರಣ-೧)

ಸೂತ್ರ -೨೩- ಅಪಾದಾದಿ ಆಮಂತ್ರಿಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತತ್ವ
ಸೂತ್ರ -೨೪- ಪಾದಾದಿಯಲ್ಲಿನ ಸಂಬೋಧನಾಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಆದ್ಯುದಾತ್ತತ್ವ
ವಾರ್ತಿಕ - ಪೂರ್ವಾಮಂತ್ರಿತಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅವಿದ್ಯಮಾನತ್ವ ವಿಧಾನ
ವಾರ್ತಿಕ - ವಿಶೇಷ್ಯ-ವಿಶೇಷಣ ಆಮಂತ್ರಿತ ಶಬ್ದಗಳ ಸ್ವರವಿಧಿ
ಸೂತ್ರ -೨೫-ಆಮಂತ್ರಿತ ಬಹುವಚನ ದಲ್ಲಿ ಸ್ವರವಿಕಲ್ಪ
ಸೂತ್ರ -೨೬- ಪರಾಂಗ ಷಷ್ಠ್ಯಂತ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತತ್ವವಿಧಿ
ವಾರ್ತಿಕ - ಪೂರ್ವಾಂಗಷಷ್ಠ್ಯಂತಶಬ್ದದ ಸ್ವರವಿಧಿ
ವಾರ್ತಿಕ - ಅವ್ಯಯಗಳಿಗೂ ಪರಾಂಗವತ್ವಸ್ವರವಿಧಿ
ವಾರ್ತಿಕ - ಅವ್ಯಯೀಭಾವದ-ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪರಾಂಗವತ್ವ-ಸ್ವರ

ಭಾಗ-೩-ಅನುದಾತ್ತಸ್ವರಪ್ರಕರಣ-೨

ಸೂತ್ರ -೨೭- ದ್ವಿರುಕ್ತಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವಿತೀಯಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತತ್ವ
ಸೂತ್ರ - ೨೮- ಪೂರ್ವೋಕ್ತವಿಚಾರದಲ್ಲಿನ ಫಿಟ್ ಸೂತ್ರ
ಸೂತ್ರ -೨೯- ಚಾದಿಗಳಿಗೆ ಅನುದಾತ್ತತ್ವವಿಧಿ
ವೇದ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ನಿತ್ಯಾನುದಾತ್ತಶಬ್ದಗಳು

ಭಾಗ-೪-ಅಥ ಏಕಶ್ರುತಿ ಪ್ರಕರಣಮ್

ಏಕಶ್ರುತಿ - ಶಬ್ದಾರ್ಥ
ಸೂತ್ರ -೩೦- ಅನುದಾತ್ತಗಳಿಗೆ ಪ್ರಚಯತ್ವ ವಿಧಾನ
ಸೂತ್ರ -೩೧- ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಏಕಶ್ರುತಿತ್ವ
ಸೂತ್ರ -೩೨- ಯಜ್ಞಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಗಳಿಗೆ ಏಕಶ್ರುತಿತ್ವ
ಸೂತ್ರ -೩೩- ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಏಕಶ್ರುತಿ ವೈಕಲ್ಪಿಕ

ಭಾಗ- ೫ - ಅಥ ಸಂಧಿಸ್ವರ ಪ್ರಕರಣಮ್

ಉಪಕ್ರಮ
ಸೂತ್ರ -೩೪- ಉದಾತ್ತ+ ಉದಾತ್ತ ಹಾಗೂ ಉದಾತ್ತದೊಂದಿಗೆ ಇತರ ಸ್ವರಗಳು ಸೇರಿದಾಗ ಆಗುವ ಸ್ವರವ್ಯತ್ಯಾಸ

Rarest Archiver

ಸೂತ್ರ –೩೫– ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವರಿತೋತ್ಪತ್ತಿ (ಪ್ರಶ್ಲಿಷ್ಟ, ಅಬಿನಿಹಿತ)
ಸೂತ್ರ –೩೬– ಕ್ಷೈಪ್ರ ಸ್ವರಿತ

ಭಾಗ–೬– ಅಥ ಪ್ರಾತಿಹತಸ್ವರಿತಾದಿ ಸ್ವರಪ್ರಕರಣಮ್

ಪ್ರಕರಣ–೧

ಸೂತ್ರ –೩೭– ಪ್ರಾತಿಹತಸ್ವರಿತೋತ್ಪತ್ತಿ
ಸೂತ್ರ –೩೮– ಪೂರ್ವಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಅಪವಾದ

ಪ್ರಕರಣ–೨

ಸೂತ್ರ –೩೯–ಉದಾತ್ತತರ ಸ್ವರವಿಧಾನ

ಪ್ರಕರಣ–೩

ಸೂತ್ರ –೪೦–ಅನುದಾತ್ತತರ ಸ್ವರವಿಧಾನ

ಭಾಗ–೭– ಅಥ ಪಾಣಿನೀಂಯಶಿಕ್ಶೋಕ್ತ ನವವಿಧಶಬ್ದಗಳು

ಪ್ರಕರಣ–೧

ಪಾಣಿನೀಯಶಿಕ್ಶಾದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಒಂಭತ್ತು ವಿಧ ಶಬ್ದಗಳು

ಪ್ರಕರಣ–೨

ವೈದಿಕಶಬ್ದಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪರಿಚಯ
ಸಿದ್ಧಾಂತ ಕೌಮುದ್ಯುಕ್ತ ಸ್ವರಪ್ರಕರಣಗಳು ಹಾಗೂ ಶಬ್ದಸ್ವರದ ಬಗೆಗಿನ ವಿವರಣೆ

ಅನುದಾತ್ತ ಶಬ್ದಸೂಚಕ ಫಿಟ್ ಸೂತ್ರಗಳು

ಸೂತ್ರ –೪೧– ತ್ವತ್ –ತ್ವ ಮೊದಲಾದ ಅನುದಾತ್ತ ಶಬ್ದಗಳು
ಸೂತ್ರ –೪೨– ಪಾದಾಂತ್ಯ ಯಥಾ ಶಬ್ದ

ಕೆಲವು ನಿತ್ಯೋದಾತ್ತ ಶಬ್ದಗಳು

ಸೂತ್ರ –೪೩– ಉಪಸರ್ಗ ಸ್ವರ
ಸೂತ್ರ –೪೪– ಅಂತ್ಯೋದಾತ್ತ ಏವಾದಿಗಳು
ಸೂತ್ರ –೪೫– ನಿಪಾತಸ್ವರ
ಸೂತ್ರ –೪೬– ದ್ವ್ಯುದಾತ್ತ ಶಬ್ದ

ಪ್ರಕರಣ–೩

ಶಬ್ದಗಳ ಸ್ವರವಿಚಾರ
ಕೆಲವುಶಬ್ದರೂಪಗಳನ್ನು ಸಸ್ವರವಾಗಿ ನಡೆಸುವ ರೀತಿ
ಯತ್ ಶಬ್ದದ ರೂಪಗಳು(ಸಸ್ವರ)

Rarest Archive

ಶಬ್ದಗಳ ಸ್ವರಸಂಚಾರದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಕಾರ
ಕಿಮ್ ಶಬ್ದ ನಡೆಸುವ ರೀತಿ
ಕೆಲವು ನಾಮಪದಗಳ ಸಸ್ವರ ರೂಪಗಳು (ದೇವ)
ಕೆಲವು ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳ ಸಸ್ವರ ರೂಪಗಳು(ಭವತಿ , ಅಭವತ್ }
ನೀಚಸ್ವರಿತಸ್ವರಯುಕ್ತ ಶಬ್ದ ಸಂಚಾರ ರೀತಿ (ವೀರ್ಯ)
ಮತ್ತೂ ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳ ಸಸ್ವರ ಸಂಚಾರ ಪ್ರಕಾರ
(ಏತದ್, ಅಸ್ಮದ್, ದ್ವ್ಯುದಾತ್ತ ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಶಬ್ದಗಳು)

ಅಧ್ಯಾಯ–೫–ವೇದಮಂತ್ರಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ವರ ಜ್ಞಾನ ಹೊಂದುವ ರೀತಿ

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವೇದಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಸ್ವರಗಳು
ವಿಶೇಷ ಸ್ವರಗಳು
ಸಾಮಾನ್ಯಸ್ವರಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ರೀತಿ
ಮಂಗಲಶ್ಲೋಕಃ

|| **ಹರಿಃ ಓಂ** ||

Rarest Archiver

॥ ಅಥ ತೃತೀಯಂ ಪಟಲಮ್ ॥

ಉದಾತ್ತಶ್ಚಾನುದಾತ್ತಶ್ಚ ಸ್ವರಿತಶ್ಚ ತ್ರಯಃ ಸ್ವರಾಃ ।
ಆಯಾಮವಿಶ್ರಮ್ಭಾಕ್ಷೇಪೈಃ ತ ಉಚ್ಯಂತೇಽಕ್ಷರಾಶ್ರಯಾಃ ॥ ೧ ॥
ಏಕಾಕ್ಷರಸಮಾವೇಶೇ ಪೂರ್ವಯೋಃ ಸ್ವರಿತಃ ಸ್ವರಃ ।
ತಸ್ಯೋದಾತ್ತತರೋದಾತ್ತಾತ್ ಅರ್ಧಮಾತ್ರಾರ್ಧಮೇವ ವಾ ॥ ೨ ॥
ಅನುದಾತ್ತಃ ಪರಃ ಶೇಷಃ ಸ ಉದಾತ್ತಶ್ರುತಿರ್ನಚೇತ್ ।
ಉದಾತ್ತಃ ವೋಚ್ಯತೇ ಕಿಂಚಿತ್ ಸ್ವರಿತಂ ವಾಕ್ಷರಂ ಪರಮ್ ॥ ೩ ॥
ಉದಾತ್ತಪೂರ್ವಂ ಸ್ವರಿತಂ ಅನುದಾತ್ತಂ ಪದೇಽಕ್ಷರಮ್
ಅತೋಽನ್ಯತ್ ಸ್ವರಿತಂ ಸ್ವಾರಂ ಜಾತ್ಯಮಾಚಕ್ಷತೇ ಪದೇ ॥ ೪ ॥
ಉಭಾಭ್ಯಾಂ ತು ಪರಂ ವಿದ್ಯಾತ್ ತಾಭ್ಯಾಮುದಾತ್ತಮಕ್ಷರಮ್ ।
ಅನೇಕಮಪ್ಯನುದಾತ್ತಂ ನ ಚೇತ್ ಪೂರ್ವಂ ತಥಾಗತಾತ್ ॥ ೫ ॥ ೧ ॥
ಉದಾತ್ತವತ್ಯೇಕೀಭಾವ ಉದಾತ್ತಂ ಸಂಧ್ಯಮಕ್ಷರಮ್ ।
ಅನುದಾತ್ತೋದಯೇ ಪುನಃ ಸ್ವರಿತೋಪಧೇ ॥ ೬ ॥
ಇಕಾರಯೋಶ್ಚ ಪ್ರಶ್ಲೇಷೇ ಕ್ಷೈಪ್ರಾಭಿನಿಹಿತೇಷು ಚ ।
ಉದಾತ್ತಪೂರ್ವರೂಪೇಷು ಶಾಕಲ್ಯಸ್ಯೈವಮಾಚರೇತ್ ॥ ೭ ॥
ಮಾಂಡೂಕೇಯಸ್ಯ ಸರ್ವೇಷು ಪ್ರಶ್ಲಿಷ್ಟೇಷು ತಥಾ ಸ್ಮರೇತ್।
ಇತ್ಯೇಕೀಭಾವಿನಾಂ ಧರ್ಮಾಃ ಪರ್ಯೈಃ ಪ್ರಥಮಭಾವಿನಃ ॥ ೮ ॥
ಉದಾತ್ತಪೂರ್ವಂ ನಿಯತಂ ವಿವೃತ್ತ್ಯಾ ವ್ಯಂಜನೇನ ವಾ ।
ಸ್ವರ್ಯತೇಽಂತರ್ಹಿತಂ ನ ಚೇತ್ ಉದಾತ್ತಸ್ವರಿತೋದಯಮ್ ॥ ೯ ॥
ವೈವೃತ್ತತೈರೋವ್ಯಂಜನೌ ಕ್ಷೈಪ್ರಾಭಿನಿಹಿತೌ ಚ ತಾನ್ ।
ಪ್ರಶ್ಲಿಷ್ಟಂ ಚ ಯಥಾಸಂಧಿ ಸ್ವಾರಾನಾಚಕ್ಷತೇ ಪೃಥಕ್ ॥ ೧೦ ॥ ೨ ॥
ಸ್ವರಿತಾದನುದಾತ್ತಾನಾಂ ಪರೇಷಾಂ ಪ್ರಚಯಃ ಸ್ವರಃ ।
ಉದಾತ್ತಸ್ರುತಿತಾಂ ಯಾಂತ್ಯೇಕಂ ದ್ವೇ ವಾ ಬಹೂನಿ ವಾ ॥೧೧ ॥
ಕೇಚಿತ್ತ್ವೇಕಮನೇಕಂ ವಾ ನಿಯಚ್ಛಂತ್ಯಂತತೋಽಕ್ಷರಮ್ ।
ಆ ವಾ ಶೇಷಾನ್ನಿಯುಕ್ತಂ ತೂದಾತ್ತಸ್ವರಿತೋದಯಮ್ ॥ ೧೨ ॥
ನಿಯಮಂ ಕಾರಣಾದೇಕೇ ಪ್ರಚಯಃ ಸ್ವರಧರ್ಮವತ್ ।
ಪ್ರಚಯಸ್ವರ ಆಚಾರಃ ಶಾಕಲ್ಯಾನ್ಯತರೇಯಯೋಃ ॥ ೧೩ ॥
ಪರಿಗ್ರಹೇ ತ್ವನಾರ್ಷಾಂತಾತ್ ತೇನ ವೈಕಾಕ್ಷರೀಕೃತಾತ್ ।
ಪರೇಷಾಂ ನ್ಯಾಸಮಾಚಾರಂ ವ್ಯಾಳಿಸ್ತೌ ಚೇತ್ ಸ್ವರೌ ಪರೌ ॥ ೧೪ ॥
ಯಥಾ ಸಂಧೀಯಮಾನಾನಾಮ್ ಅನೇಕೀಭವತಾಂ ಸ್ವರಃ ।
ಉಪದಿಷ್ಟಸ್ತಥಾ ವಿದ್ಯಾತ್ ಅಕ್ಷರಾಣಾಮವಗ್ರಹೇ ॥ ೧೫ ॥ ೩ ॥

Rarest Archive

ಪದ್ಯಾದೀಂಸ್ತು ದ್ವ್ಯುದಾತ್ತಾನಾಮ್ ಅಸಂಹಿತವದುತ್ತರಾನ್ ।
ಜಾತ್ಯವದ್ವಾ ತಥಾ ವಾಂತೌ ತನೂ ಶಚೇತಿ ಪೂರ್ವಯೋಃ ॥ ೧೬ ॥
ತ್ರಿಮಾತ್ರಯೋರುತ್ತರಯೋಃ ಅಂತ್ಯಾಪಿ ಪ್ರಚಯಸ್ವರೇ ।
ಮಾತ್ರಾನ್ಯಸ್ತತರೈಕೇಷಾಮ್ ಉಭೇ ವ್ಯಾಳಿಃ ಸಮಸ್ವರೇ ॥ ೧೭ ॥
ಅಸಂದಿಗ್ಧಾನ್ ಸ್ವರಾನ್ ಬ್ರೂಯಾತ್ ಅವಿಕೃಷ್ಟಾನ್ ಅಕಂಪಿತಾನ್ ।
ಸ್ವರಿತಂ ನಾತಿನಿರ್ಹಣ್ಯಾತ್ ಪೂರ್ವೌ ನಾತಿನಿವರ್ತಯೇತ್ ॥ ೧೮ ॥
ಜಾತ್ಯೋಽಭಿನಿಹಿತಶ್ಚೈವ ಕ್ಷೈಪ್ರಃ ಪ್ರಶ್ಲಿಷ್ಟ ಏವ ಚ ।
ಏತೇ ಸ್ವಾರಾಃ ಪ್ರಕಂಪಂತೇ ಯತ್ರೋಚ್ಚಸ್ವರಿತೋದಯಾಃ ॥ ೧೯ ॥

****

Rarest Archiver

ಶ್ರೀಗುರುಭ್ಯೋ ನಮಃ

॥ ಅಥ ಶೌನಕೋಕ್ತಮ್-ಋಗ್ವೇದೀಯ-ಸ್ವರಪ್ರಕರಣಮ್ ॥

॥ಹರಿಃ ಓಂ ॥

ಮಂಗಲಶ್ಲೋಕ

ಪ್ರಣಮ್ಯ ಗುರುಮಧ್ವೇಶಂ ವಿದ್ಯಾಧೀಶಾದಿಸದ್ಗುರೂನ್ ।
ಆರಭೇ ಶಾಸ್ತ್ರಸಂಸಿದ್ಧ್ಯೈ ಸ್ವರವ್ಯಾಖ್ಯಾಂ ಯಥಾಮತಿ ॥

ಶೌನಕೋಕ್ತ ಋಗ್ವೈದಿಕಪ್ರಾತಿಶಾಖ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಹದಿನೆಂಟು ಪಟಲಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಪಟಲವು ಸ್ವರಪಟಲವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಋಙ್ಮಂತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸ್ವರನಿಯಮಗಳಿದ್ದು ಸ್ವರಾಧ್ಯಾಯಿಗಳಿಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಹತ್ತೊಂಬತ್ತು ಶ್ಲೋಕಗಳಿದ್ದು ಒಟ್ಟು ಮುವತ್ತನಾಲ್ಕು ಸೂತ್ರಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಉವ್ವಟಭಾಷ್ಯವೂ ಇದಕ್ಕಿರುವುದರಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ಸುಲಭವಾಗಿದೆ.

Rarest Archive

ಅಧ್ಯಾಯ – ೧

॥ ಅಥ ಸೂತ್ರ–ಸೂತ್ರಾರ್ಥ ಹಾಗೂ ಸೋದಾಹರಣವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ॥

ಸ್ವರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಉಚ್ಚಾರಣ ಪ್ರಕಾರ :–

ಸೂತ್ರ – ೧,

ಉದಾತ್ತಶ್ಚಾನುದಾತ್ತಶ್ಚ ಸ್ವರಿತಶ್ಚ ತ್ರಯಃ ಸ್ವರಾಃ ।
ಆಯಾಮ–ವಿಶ್ರಂಭಾಕ್ಷೇಪೈರತ ಉಚ್ಯಂತೇ ॥ ೧ ॥

ಸೂತ್ರಾರ್ಥ :–ಸೂತ್ರಕಾರ ಶೌನಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಸ್ವರಗಳು ಒಟ್ಟು ಮೂರು.

೧, ಉದಾತ್ತ

೨, ಅನುದಾತ್ತ

೩, ಸ್ವರಿತ

ಉದಾತ್ತ ಲಕ್ಷಣ :– ಉಚ್ಚಾರಣಾವಯವಗಳ ವಾಯುನಿಮಿತ್ತ ಊರ್ಧ್ವ ಗಮನವೇ ಆಯಾಮ. ಉಚ್ಚಾರಣಾವಯವಗಳ ಊರ್ಧ್ವಗಮನದಿಂದ ಉದಾತ್ತವು ಉಚ್ಚರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಅನುದಾತ್ತ ಲಕ್ಷಣ–ಉಚ್ಚಾರಣಾವಯವಗಳ ವಾಯುನಿಮಿತ್ತ ಅಧೋಗಮನವನ್ನು ವಿಶ್ರಂಭವೆನ್ನುವರು. ಉಚ್ಚಾರಣಾವಯುವಗಳ ಅಧೋಗಮನದಿಂದ ಅನುದಾತ್ತವು ಉಚ್ಚರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ಸ್ವರಿತ ಲಕ್ಷಣ :– ವಾಯುನಿಮಿತ್ತ ಉಚ್ಚಾರಣಾವಯುವಗಳ ತಿರ್ಯಗ್ಗಮನವನ್ನು ಆಕ್ಷೇಪವೆನ್ನುವರು. ಅಂದರೆ ಒಮ್ಮೆ ಊರ್ಧ್ವಗಮನ ಒಮ್ಮೆ ಅಧೋಗಮನವೆಂದರ್ಥ. ಸ್ವರಿತೋಚ್ಚಾರಣ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚಾರಣಾವಯವಗಳು ಒಮ್ಮೆ ಊರ್ಧ್ವಗಮನವನ್ನೂ ಒಮ್ಮೆ ಅಧೋಗಮನವನ್ನೂ ಹೊಂದುತ್ತವೆ ಎಂದರ್ಥ.

ವಿಶೇಷ ವಿವರಣೆ :–

ಸ್ವರಗಳ ಸಂಖ್ಯಾವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮತಭೇದವಿದೆ.ಕೆಲವರು ಏಳು, ಕೆಲವರು ಐದು,ಕೆಲವರು ನಾಲ್ಕು, ಕೆಲವರು ಮೂರು,ಕೆಲವರು ಎರಡು, ಕೆಲವರು ಒಂದು ಸ್ವರವೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಮಹರ್ಷಿ ಪತಂಜಲಿಯು ಮಹಾಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವರಗಳು ಏಳೆನ್ನುತ್ತಾನೆ **"ಸಪ್ತ ಸ್ವರಾ ಭವಂತಿ".** ಆತನ ಪ್ರಕಾರ ಏಳು ಸ್ವರಗಳು ಯಾವುವೆಂದರೆ – ಉದಾತ್ತ, ಉದಾತ್ತತರ, ಅನುದಾತ್ತ, ಅನುದಾತ್ತತರ, ಸ್ವರಿತ, ಉದಾತ್ತಾನುದಾತ್ತವಿಶಿಷ್ಟಸ್ವರಿತ

Rarest Archive

(ಕಂಪಸ್ವರಿತ), ಪ್ರಚಯ ಅಥವಾ ಏಕಶ್ರುತಿ. ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರಮಾಡುವಾಗ ಒಟ್ಟು ಸ್ವರಗಳು ಮೂರೇ ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅವೆಂದರೆ ಉದಾತ್ತ, ಅನುದಾತ್ತ, ಸ್ವರಿತ. ಪತಂಜಲಿ ಹೇಳಿದ ಉದಾತ್ತತರ ಸ್ವರವು ಉದಾತ್ತದಲ್ಲೇ ಅಂತರ್ಭೂತವಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕಶ್ರುತಿ ಉದಾತ್ತಸ್ವರವೇ ಆಗಿದೆ.

ಅನುದಾತ್ತತರವು ಅನುದಾತ್ತದಲ್ಲೆ ಅಂತರ್ಭೂತವಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ವರಿತಪೂರ್ವದ ಉದಾತ್ತವು ಉದಾತ್ತವೇ ಆಗಿದ್ದು, ಸ್ವರಿತದ ಉತ್ತರಭಾಗದಲ್ಲಿನ ಅನುದಾತ್ತಾಂಶವು ಅನುದಾತ್ತದಲೇ ಅಂತರ್ಭೂತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ಪ್ರಚಯುವೇ ಆಗಿದೆ. ಪ್ರಚಯೋಚ್ಚಾರಣೆಯಾದರೂ ಉದಾತ್ತಸದೃಶವೇ ಆಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡುವಾಗ ಒಟ್ಟು ಮೂರೇ ಸ್ವರಗಳು. ಸ್ವರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪಾಣಿನೀಯ ಶಿಕ್ಷಾವೂ ಸ್ವರತ್ರಯುವೆಂದಿದೆ– **"ಉದಾತ್ತಶ್ಚಾನುದಾತ್ತಶ್ಚ ಸ್ವರಿತಶ್ಚಸ್ವರಾಸ್ತ್ರಯಃ"**. ಪಾಣಿನೀಯವ್ಯಾಕರಣ ಹೇಳುವ ಉದಾತ್ತಾದಿ ಸ್ವರಸೂತ್ರಗಳು **"ಉಚ್ಚೈರುದಾತ್ತಃ" "ನೀಚೈರನುದಾತ್ತಃ", "ಸಮಾಹಾರಃಸ್ವರಿತಃ", "ತಸ್ಯಾದಿತಃ ಉದಾತ್ತಮ್ ಅರ್ಧಹ್ರಸ್ವಮ್"**.

ಉದಾತ್ತಾದಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಇತರ ವಿಚಾರಗಳು.

ಉದಾತ್ತ:– ಉಚ್ಚಾರಣಾವಯುವಗಳ ಮೇಲ್ಭಾಗವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಸ್ವರವರ್ಣವನ್ನುಚ್ಚರಿಸಿದರೆ ಅದು ಉದಾತ್ತವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತವನ್ನು ಯಾವುದೇ ಚಿಹ್ನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಮಂತ್ರಾದಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅನುದಾತ್ತಾನಂತರ ಚಿಹ್ನೆ ಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಂತಹ ಸ್ವರವರ್ಣವನ್ನು ಉದಾತ್ತವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಉದಾ :– ಇಂದ್ರ...(ಮಂತ್ರಾದಿಯಲ್ಲಿ ಚಿಹ್ನೆಯಿಲ್ಲದಿರುವ ಉದಾತ್ತವರ್ಣ)

॥ ಅಗ್ನಿಮ್ ॥(ಮಂತ್ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಿಹ್ನೆಯಿಲ್ಲದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆ)

ಅನುದಾತ್ತ :–ಉಚ್ಚಾರಣಾವಯುವಗಳ ಅಧೋಭಾಗವನ್ನುಪಯೋಗಿಸಿ ಸ್ವರವರ್ಣವನ್ನುಚ್ಚರಿಸಿದರೆ ಅದು ಅನುದಾತ್ತವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ವೇದಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವರವರ್ಣದ ಕೆಳಗೆ ಅಡ್ಡ ಗೆರೆಯಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಅನುದಾತ್ತವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಉದಾತ್ತ ಸ್ವರಿತಗಳ ಮೊದಲಿರುವ ಅನುದಾತ್ತವನ್ನು ಅನುದಾತ್ತತರವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಅನುದಾತ್ತಕ್ಕೆ ಉದಾ :– ಅಗ್ನಿಮ್ ॥

ಅನುದಾತ್ತತರಕ್ಕೂ ಇದನ್ನೇ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಆದರೆ **ಸ್ವರಿತಪರಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆ** "ವೀರ್ಯಮ್".

Rarest Archive

ಸ್ವರಿತ–ಸ್ವರಿತವು ಮೂರುವಿಧ –
೧.ಪ್ರಾತಿಹತಸ್ವರಿತ ಅಥವಾ ಅನುದಾತ್ತಸ್ವರಿತ ಅಥವಾ ಅಧೀನಸ್ವರಿತ
೨.ಸಂಧಿಸ್ವರಿತ
೩.ಜಾತ್ಯಸ್ವರಿತ
ಇವುಗಳ ಉಚ್ಚಾರಣಕ್ರಮವಿಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದು ಮುಂದಿನ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲೇ ಅವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಸ್ವರ–ಅಕ್ಷರಗಳಿಗೆ ಧರ್ಮ–ಧರ್ಮಿಸಂಬಂಧ

ಸೂತ್ರ – ೨,

ಅಕ್ಷರಾಶ್ರಯಾಃ – ||

ಅರ್ಥ :– ಸ್ವರಗಳು ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿವೆ ಅಂದರೆ ಸ್ವರಗಳು ಅಕ್ಷರಗಳ ಧರ್ಮಗಳು ಅಕ್ಷರಗಳು ಧರ್ಮಿಗಳೆಂದರ್ಥ.
ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿನ ಪಾಣಿನೀಯ ಸೂತ್ರ–"**ಅಚಶ್ಚ**".

ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವರಿತೋತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸೂತ್ರ–೩,

ಏಕಾಕ್ಷರಸಮಾವೇಶೇ ಪೂರ್ವಯೋಃ ಸ್ವರಿತಃ ಸ್ವರಃ ||

ಅರ್ಥ :–ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ "**ಉದಾತ್ತ**" "**ಅನುದಾತ್ತ**" ಸ್ವರಗಳು ಒಂದೇ ಸ್ವರಾಕ್ಷರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಸ್ವರಿತವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಉದಾ :– ತೇ+ಅವರ್ಧಂತ = ತೇಽವರ್ಧಂತ ||
ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ+ಅಸ್ಯ = ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋಽಸ್ಯ ||
ಸ್ರುಚಿ+ಇವ = ಸ್ರುಚೀವ ||
ಚಮ್ವಿ+ಇವ = ಚಮ್ವೀವ ||
ತ್ರಿ+ಅಂಬಕಂ = ತ್ರ್ಯಂಬಕಂ ||

Rarest Archive

ದ್ರು+ಅನ್ನಃ = ದ್ರ್ವನ್ನಃ ॥ ಇತ್ಯಾದಿ ॥

ಸ್ವರಿತದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧ ಉಚ್ಚಾರಣಪ್ರಕಾರ;–

ಸೂತ್ರ – ೪,

ತಸ್ಯೋದಾತ್ತತರೋದಾತ್ತಾದರ್ಧಮಾತ್ರಾರ್ಧಮೇವ ವಾ ॥

ಪದಚ್ಛೇದ :– ತಸ್ಯ ಉದಾತ್ತತರಾ ಉದಾತ್ತಾತ್ ಅರ್ಧಮಾತ್ರಾ ಅರ್ಧಮ್ ಏವ ವಾ
ಅನ್ವಯ :– ತಸ್ಯ ಅರ್ಧಮಾತ್ರಾ ಅರ್ಧಮ್ ಏವ ವಾ ಉದಾತ್ತಾತ್ ಉದಾತ್ತತರಾ

ಅರ್ಥ :– ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಸ್ವರಿತದ ಅರ್ಧಮಾತ್ರೆ ಅಥವಾ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವರಿತದ ಅರ್ಧಭಾಗವು ಉದಾತ್ತದಿಂದ ಆರಂಭಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಉದಾತ್ತತರದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ವಿವರಣೆ :– ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತಾನುದಾತ್ತ ವರ್ಣಗಳು ಒಂದಾಗಿ ಸ್ವರಿತವರ್ಣವುತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವುದೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಹೇಳಲು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವರಿತದಲ್ಲಿ ಹ್ರಸ್ವಸ್ವರಿತ, ದೀರ್ಘಸ್ವರಿತವೆಂಬ ಭೇದವಿದ್ದು ಎರಡೂ ಸ್ವರಿತಗಳ ಉಚ್ಚಾರಣ ಕ್ರಮವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

೧, ಹ್ರಸ್ವಸ್ವರಿತದಲ್ಲಿನ ಮೊದಲ ಅರ್ಧಮಾತ್ರೆಯು ಉದಾತ್ತದಿಂದ ಆರಂಭಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಉದಾತ್ತತರದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚರಿಸಲ್ಪಡಬೇಕು.
೨, ದೀರ್ಘಸ್ವರಿತದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಒಂದು ಮಾತ್ರೆಯು ಉದಾತ್ತದಿಂದಾರಂಭಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಉದಾತ್ತತರದಲ್ಲುಚ್ಚರಿಸಲ್ಪಡಬೇಕು.

ಉದಾ :– ತೇಽವರ್ಧಂತ, ತ್ರ್ಯಂಬಕಮ್ ಇತ್ಯಾದಿ.
ಉಳಿದರ್ಧವನ್ನುಚ್ಚರಿಸುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಮುಂದಿನಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಸ್ವರಿತದ ಉತ್ತರಾರ್ಧವನ್ನುಚ್ಚರಿಸುವ ರೀತಿ–

ಸೂತ್ರ – ೫,

ಅನುದಾತ್ತಃ ಪರಃ ಶೇಷಃ ಸ ಉದಾತ್ತಶ್ರುತಿಃ ॥
ಪದಚ್ಛೇದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

Rarest Archiver

ಅನ್ವಯ :– (ಸ್ವರಿತೇ) ಪರಃ ಶೇಷಃ ಅನುದಾತ್ತಃ ಸಃ ಉದಾತ್ತಶ್ರುತಿಃ .

ಅರ್ಥ :– ಸ್ವರಿತದಲ್ಲಿನ ಉಳಿದ ಮುಂದಿನ ಭಾಗವು ಉದಾತ್ತಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಉದಾತ್ತಶ್ರುತಿಯೆಂದರೆ ಉದಾತ್ತಸ್ವರವೆಂದರ್ಥ. ಅಂದರೆ ಸ್ವರಿತದ ಉಳಿದ ಭಾಗವು (ಅನುದಾತ್ತಾಂಶವು) ಉದಾತ್ತದಂತೆ ಉಚ್ಚರಿಸಲ್ಪಡಬೇಕೆಂದರ್ಥ. ಎರಡೂ ಸೂತ್ರಗಳು ಹೇಳುವಂತೆ ಸ್ವರಿತದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧವನ್ನು ಉದಾತ್ತದಿಂದ ಉದಾತ್ತತರದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚರಿಸಿ ಉಳಿದರ್ಧಭಾಗವನ್ನುಉದಾತ್ತದಲ್ಲೇ ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕೆಂದರ್ಥ.

ಕಂಪಸ್ವರಿತೋತ್ಪತ್ತಿ–

ಸೂತ್ರ – ೬,

.. ನ ಚೇತ್ ।
ಉದಾತ್ತಂ ವೋಚ್ಯತೇ ಕಿಂಚಿತ್ ಸ್ವರಿತಂ ವಾಕ್ಷರಂ ಪರಮ್ ॥

ಅರ್ಥ :– ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಸ್ವರಿತ ಲಕ್ಷಣವು ಸ್ವರಿತದ ಪರದಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತ ಅಥವಾ ಸ್ವರಿತವಿಲ್ಲದಿದ್ದರಷ್ಟೇ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಸ್ವರಿತದ ಪರದಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತ ಅಥವಾ ಸ್ವರಿತ (ಜಾತ್ಯ ಅಥವಾ ಸಂಧಿಸ್ವರಿತ) ಇದ್ದರೆ ಆ ಸ್ವರಿತವು ಕಂಪಸ್ವರಿತವಾಗುವುದು. ಅಂದರೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ಜಾತ್ಯಸ್ವರಿತ ಅಥವಾ ಸಂಧಿಸ್ವರಿತದ ಪರದಲ್ಲಿ ಜಾತ್ಯಸ್ವರಿತ ಅಥವಾ ಸಂಧಿ ಸ್ವರಿತ ಅಥವಾ ಉದಾತ್ತಸ್ವರಾಕ್ಷರವಿದ್ದರೆ ಆ ಸ್ವರಿತವು ಕಂಪಸ್ವರಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಉದಾತ್ತಪರಕಂಪಸ್ವರಿತಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಗಳು :–
ಜಾತ್ಯಸ್ವರಿತ ಕಂಪಸ್ವರಿತವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆ :–

ತಿಷ್ಯೋ+ ಯಥಾ =ತಿಷ್ಯೋಽಯಥಾ ॥

ಸಂಧಿಸ್ವರಿತಗಳು ಕಂಪಸ್ವರಿತವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಗಳು.

ದಿವ್ಯೋಽಸ್ಮೇ ॥(೨–೭–೬)

ಅಭೀಽದಮೇಕಮೇಕೋ ಅಸ್ಮಿ(೧೦–೪೮–೭)

ಅಹಂ ನ್ಯ೧ನ್ಯಂ ಸಹಸಾ ॥೧೦–೪೯–೮)

Rarest Archive

ಸ್ವರಿತಪರಕಂಪಸ್ವರಿತಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆ :-

ಶತಚಕ್ರಂ ಯೋ೭ಹ್ಯೋ ವರ್ತನಿಃ ||೧೦-೧೪೪-೪ ||

ಕಂಪಸ್ವರಿತವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವ ರೀತಿ :-

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಕಂಪವನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾರೆ . ಸ್ವರಿತದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

೧. ಹ್ರಸ್ವಕಂಪಸ್ವರಿತ.

ಉದಾ :- ನ್ಯ೧ನ್ಯಂ ।

೨.ದೀರ್ಘ ಕಂಪಸ್ವರಿತ.

ಉದಾ :- ಅಭೀ೩ಮಮ್ ।

ಗೃಣಾನೋ೭ಸ್ಮಾಕಮ್ ||

ವಿವರಣೆ :- ಒಂದೇ ಅಕ್ಷರದಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತ ಹಾಗೂ ಅನುದಾತ್ತಾಂಶಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುವ ಚಲನೆಯೇ ಕಂಪವೆಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರ ಹೇಳಬಹುದು, ಒಂದು ಏಕಕಂಪ, ಎರಡನೆಯದು ತ್ರಿಕಂಪ. ಸ್ವರಿತದಲ್ಲಿನ ಉದಾತ್ತಾನುದಾತ್ತಾಂಶವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಒಮ್ಮೆ ಚಲನೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅದನ್ನು ಏಕಕಂಪವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಉದಾತ್ತಸ್ವರಿತವರ್ಣಗಳು ಪರವಾದಾಗ ಋಗ್ವೇದಿಗಳು ಸಂಧಿಸ್ವರಿತ ಹಾಗೂ ಜಾತ್ಯಸ್ವರಿತಗಳಲ್ಲಿನ ಉದಾತ್ತಾನುದಾತ್ತಾಂಶವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಂಪವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. (ಸ್ವರಿದಲ್ಲಿ ಚಲನೆಯನ್ನು ತರುತ್ತಾರೆ), ಯಜುರ್ವೇದಿಗಳು ಕೇವಲ ಸ್ವರಿತ ಪರವಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಸ್ವರಿತದಲ್ಲಿ ಕಂಪವನ್ನು ತರುತ್ತಾರೆ.ಹ್ರಸ್ವಸ್ವರಿತದಲ್ಲಿ ಏಕಕಂಪವೂ ದೀರ್ಘಸ್ವರಿತದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಕಂಪವೂ ಬರುವುದು.

ಏಕಕಂಪಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆ :- ವ್ಯ೧ಸ್ಮತ್ ||

ತ್ರಿಕಂಪಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆ :- ಅಭೀ೩ಮಮ್ ||

ಇವೆರಡೂ ಉದಾತ್ತಪರಕಂಪಸ್ವರಿತದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು.

Rarest Archiver

॥ ಪಾಣಿನೀಯ ಶಿಕ್ಷೋಕ್ತ ಕಂಪ ಲಕ್ಷಣ ॥

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿನ ಕಂಪಸ್ವರಿತವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಪಾಣಿನೀಯ ಶಿಕ್ಷಾದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ

" ಮಧ್ಯೇ ತು ಕಂಪಯೇತ್ ಕಂಪಮ್ ಉಭೌ ಪಾರ್ಶ್ವೌ ಸಮಂ ನಯೇತ್" (ಪಾ-ಶಿ)

ಅಂದರೆ ಕಂಪಸ್ವರ ಯುಕ್ತ ದೀರ್ಘ ಸ್ವರಾಕ್ಷರವನ್ನು ಆಚೆ ಈಚೆ ಅನುದಾತ್ತತರದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತದಲ್ಲಿಯೂ ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕೆಂದರ್ಥ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಇಂತಹಾ ಕಂಪಸ್ವರಯುಕ್ತ ಸ್ವರಾಕ್ಷರಗಳ ಹಿಂದೆ ಇರುವ ಅಕ್ಷರವೂ ಅನು ದಾತ್ತದಲ್ಲೇ ಇರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಮೇಲೆ ನೀಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅದಲ್ಲವೆಂದಾದರೆ ಅದನ್ನು ಏಕಕಂಪವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕೆಂದರ್ಥ.

ಉದಾ :- ರಥಾನಾಂ ನ ಯೇ೧ ರಾಃ ಸನಾಭಯಃ। (೧೦-೭೮-೪)

ಇದನ್ನೇ ರಾಮಚಂದ್ರ ವಿರಚಿತ ಸ್ವರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ- **"ನಿಯಮಾನ್ನೇಹ"**- ಎಂಬುವುದಾಗಿ. ಇಲ್ಲಿ **"ನ"** ಎಂಬುವುದಾಗಿ ಉದಾತ್ತವೇ ಇದೆಯಾದುದರಿಂದ ಕಂಪತ್ವವಿಲ್ಲ. (ಮಧ್ಯೇ ತು ನಿಯಮಾನ್ವಯವಿಲ್ಲ).

ಪದದಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತಪೂರ್ವಸ್ವರಿತ -

ಸೂತ್ರ - ೭,

ಉದಾತ್ತಪೂರ್ವಂ ಸ್ವರಿತಮನುದಾತ್ತಂ ಪದೇಽಕ್ಷರಮ್ ॥

ಅರ್ಥ :- ಪದವೊಂದರಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತಾನಂತರ ಸ್ವರಿತವಿದ್ದರೆ ಆ ಸ್ವರಿತವನ್ನು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಅನುದಾತ್ತ ಸ್ವರಿತವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಉದಾ :- ಇಂದ್ರಃ । ವರುಣಃ ॥ ಇತ್ಯಾದಿ.

ವಿವರಣೆ :- ಸಾಮಾನ್ಯನಿಯಮವೆಂದರೆ ಪದವೊಂದರಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತ ಅಥವಾ ಸ್ವರಿತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಸ್ವರಾಕ್ಷರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅನುದಾತ್ತವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಉದಾ :- ಹರಿಃ । ಇಲ್ಲಿ **"ಹ"** ವರ್ಣವು ಉದಾತ್ತ, **"ರಿ"**ವರ್ಣವು ಅನುದಾತ್ತವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಹೀಗೆಯೇ ಇತರ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲೂ ಅನ್ವಯಿಸಬೇಕು.

Rarest Archiver

|| ಭಾಷ್ಯಕಾರೋಕ್ತ ಏಕಾದಶ ಉದಾತ್ತಾನುದಾತ್ತಸ್ವರಿತಶಬ್ದಗಳು ||

ಭಾಷ್ಯಕಾರ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ – ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಹನ್ನೊಂದು ವಿಧದ ಶಬ್ದಗಳಿವೆ. ಅವೆಂದರೆ

ಉದಾತ್ತಶಬ್ದಗಳು ಒಟ್ಟು ಆರು –

೧. **ಉದಾತ್ತಶಬ್ದ** – ಯಃ, ನು, ಕಃ ಇತ್ಯಾದಿ.

೨. **ಆದ್ಯುದಾತ್ತಶಬ್ದ** – ಇಂದ್ರಃ । ಹೋತಾ ॥

೩. **ಮಧ್ಯೋದಾತ್ತ** – ಅಗ್ನಿನಾ । ಅಗ್ನಿಭಿಃ ॥

೪. **ಅಂತೋದಾತ್ತ** – ಅಗ್ನಿಃ । ಜನಿತಾ ॥

೫. **ದ್ವಿರುದಾತ್ತ**(ದ್ವ್ಯುದಾತ್ತ) ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ।

೬. **ಇಂದ್ರಾಬೃಹಸ್ಪತೀ ॥**

ಸ್ವರಿತಶಬ್ದಗಳು ಒಟ್ಟು ನಾಲ್ಕು – ಅವೆಂದರೆ

೧. **ಸ್ವರಿತಶಬ್ದ** – ಸ್ವಃ । ಕ್ವ ॥

೨. **ಆದಿಸ್ವರಿತ** – ಸ್ವರ್ಣರೇ ॥

೩. **ಮಧ್ಯಸ್ವರಿತ** – ಹೃದಯ್ಯಯಾ ॥

೪. **ಅಂತಸ್ವರಿತ** – ಕನ್ಯಾ ।

ಅನುದಾತ್ತಶಬ್ದವು ಒಂದೇ ವಿಧ–

೧. **ಅನುದಾತ್ತ ಶಬ್ದ–** ವಃ , ನಃ ಚ ,ವಾ ಹ – ಇತ್ಯಾದಿ.

ಹೀಗೆ ಆರು ಉದಾತ್ತ ಶಬ್ದಗಳು ಒಟ್ಟು ಆರು , ಸ್ವರಿತಶಬ್ದಗಳು ನಾಲ್ಕು , ಅನುದಾತ್ತ ಶಬ್ದ ಒಂದು. ಈ ವಿಧವಾಗಿ ಒಟ್ಟು ಹನ್ನೊಂದು ವಿಧಶಬ್ದಗಳನ್ನು ವೇದ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಪದದಲ್ಲಿ ಜಾತ್ಯಸ್ವರಿತಗಳು(ಜಾತ್ಯಸ್ವರಿತಯುಕ್ತಪದಗಳು)

ಸೂತ್ರ – ೮,

ಅತೋಽನ್ಯತ್ ಸ್ವರಿತಂ ಸ್ವಾರಂ ಜಾತ್ಯಮಾಚಕ್ಷತೇ ಪದೇ ॥

Rarest Archive

ಅರ್ಥ :– ಏಕಪದದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಉದಾತ್ತಪೂರ್ವಸ್ವರಿತ ಭಿನ್ನ ಸ್ವರಿತವಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು **"ಜಾತ್ಯಸ್ವರಿತ"**ವೆನ್ನುವರು.

ಉದಾ :– ಸ್ವಃ । ಕ್ವ । ನ್ಯಕ್ ॥

ನೀಚಪೂರ್ವಜಾತ್ಯಸ್ವರಿತ – ಕನ್ಯಾ । ಹೃದಯ್ಯಯಾ । ಮನುಷ್ಯಃ । ಓಕ್ಯೇ ॥

ಜಾತ್ಯಸ್ವರಿತವೆಂದರೆ :– ಜಾತ್ಯಾ=ಸ್ವರೂಪೇಣೈವ=ಉದಾತ್ತಾನುದಾತ್ತಸಂಗತಿಂ ವಿನಾ ಜಾತಃ ಸ್ವರಿತಃ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ।

ಯಾವುದು ಜನ್ಮದಿಂದಲೇ ಸ್ವರಿತವಾಗಿದೆಯೋ ಅದು ಜಾತ್ಯಸ್ವರಿತವೆಂದರ್ಥ. ಅಂದರೆ ಉದಾತ್ತಾನುದಾತ್ತ ನ್ನಿಮಿತ್ತವಿಲ್ಲದೆ ಯಾವುದು ಸ್ವಭಾವತಃ ಸ್ವರಿತವಾಗಿದೆಯೋ ಅದು ಜಾತ್ಯಸ್ವರಿತವೆಂದರ್ಥ. ಉದಾಹರಣೆ ಹಿಂದೆ ನೀಡಿದೆ. ನಿತ್ಯಸ್ವರಿತವೆನ್ನುವುದಾದರೆ ಇದನ್ನೇ.

ಪದದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಯೋಚ್ಚಾರಣರೀತಿ–

ಸೂತ್ರ – ೯,

ಉಭಾಭ್ಯಾಂ ತು ಪರಂ ವಿದ್ಯಾತ್ ತಾಭ್ಯಾಮುದಾತ್ತಮಕ್ಷರಮ್ ।
ಅನೇಕಮಪ್ಯನುದಾತ್ತಮ್ ॥

ಅರ್ಥ :– ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಉದಾತ್ತಪೂರ್ವಸ್ವರಿತ ಹಾಗೂ ಜಾತ್ಯಸ್ವರಿತಗಳ ಪರದಲ್ಲಿರುವ ಅನುದಾತ್ತ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಉದಾತ್ತಸಮಾನಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕು.

ಉದಾ :– ಮಾದಯಸ್ವ । ಅದಬ್ಧವ್ರತಪ್ರಮತಿಃ ॥

ಅನುದಾತ್ತಕ್ಕೆ ಪ್ರಚಯುತ್ವಪ್ರಾಪ್ತ್ಯಭಾವ ಸಂದರ್ಭ–

ಸೂತ್ರ – ೧೦,

ನ ಚೇತ್ ಪೂರ್ವಂ ತಥಾಗತಾತ್ ॥

ಅರ್ಥ :– ಒಂದು ವೇಳೆ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಅನುದಾತ್ತಕ್ಕೆ ಜಾತ್ಯ ಅಥವಾ ಸಂಧಿಸ್ವರಿತಗಳು ಪರವಾದರೆ ಆ ಅನುದಾತ್ತವು ಪ್ರಚಯವಾಗಲಾರದು.

Rarest Archive

ಉದಾ :- ಮಾದಯಸ್ವ ಸ್ವರ್ಣರೇ ॥ (ಸ್ವ)

ಅದಬ್ಧವ್ರತಪ್ರಮತಿರ್ವಸಿಷ್ಠಃ ॥ (ತಿ)

ಅಥ ಸಂಧಿಸ್ವರವಿಚಾರಃ

ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತಸ್ವರೋತ್ಪತ್ತಿ ಸಂದರ್ಭಗಳು

ಸೂತ್ರ - ೧೧,

ಉದಾತ್ತವತ್ಯೇಕೀಭಾವ ಉದಾತ್ತಂ ಸಂಧ್ಯಕ್ಷರಮ್ ॥

ಅರ್ಥ :- ಸಂಧಿಯಾಗುವ ವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತವರ್ಣವೊಂದಿದ್ದರೆ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಹೊಸವರ್ಣವೂ ಉದಾತ್ತವೇ ಆಗುತ್ತದೆ ಏಕೀಭಾವವಿರುವಲ್ಲಿ. (ಏಕಃ ಪೂರ್ವಪರಯೋಃ) (ಪಾ-ಸೂ)

ಇದನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಬಹುದು.

೧. ಉದಾತ್ತ + ಉದಾತ್ತ =ಉದಾತ್ತ (ಅ+ಅ=ಆ)

೨. ಉದಾತ್ತ+ ಅನುದಾತ್ತ=ಉದಾತ್ತ (ಅ+ಅ=ಆ)

೩. ಅನುದಾತ್ತ+ ಉದಾತ್ತ =ಉದಾತ್ತ (ಅ+ಅ=ಆ)

೪. ಉದಾತ್ತ + ಸ್ವರಿತ = ಉದಾತ್ತ (ಅ+ಅ=ಆ)

೫. ಸ್ವರಿತ + ಉದಾತ್ತ = ಉದಾತ್ತ (ಅ+ಅ=ಆ)

ಉದಾತ್ತಗಳೆರಡಕ್ಕೆ ಉದಾ :-

೧. ತಾನಿ ನರಾ ಜುಜುಷಾಣೋಪಯಾತಮ್ ॥ ಜುಜುಷಾಣಾ + ಉಪಯಾತಮ್ ॥

ಹೀಗೆಯೇ ಬೇರೆ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಇಂದ್ರೇಹಿ ಮತ್ಸ್ಯಂಧಸಃ ॥

ಇಂದ್ರ + ಆ +ಇಹಿ ॥ (ಸ್ವರಿತ+ಉದಾತ್ತ+ಅನುದಾತ್ತ)

ಶತಂ ಯಥೇಮಂ ಶರದೋ ನಯಾತೀಂದ್ರಃ ॥

ಶತಂ । ಯಥಾ+ಇಮಮ್॥ ನಯಾತಿ+ಇಂದ್ರಃ ॥(ಪ್ರಚಯ+ಉದಾತ್ತ}

Rarest Archiver

ಸಂಧಿಯಲ್ಲಾಗುವ ಇತರ ಕೆಲವು ಸ್ವರಭೇದಗಳು

ಸೂತ್ರ – ೧೨,

ಅನುದಾತ್ತೋದಯೇ ಪುನಃ ಸ್ವರಿತಂ ಸ್ವರಿತೋಪಧೇ ॥

ಅರ್ಥ :– ಆದರೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ಅನುದಾತ್ತ ಬಳಿಕವಿದ್ದು ಸ್ವರಿತ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಸಂಧಿಜ ಅಕ್ಷರವು **"ಸ್ವರಿತ"**ವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸ್ವರಿತ + ಅನುದಾತ್ತ = ಸ್ವರಿತ

ಉದಾ :– ಕ್ಷೀರಂ ಸರ್ಪಿರ್ಮಧೂದಕಮ್ ॥

ಕ್ಷೀರಂ । ಸರ್ಪಿಃ । ಮಧು+ಉದಕಮ್ ॥

ಶಾಕಲ್ಯರಮತದಂತೆ ಉದಾತ್ತ ಅನುದಾತ್ತಗಳಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವರಿತೋತ್ಪತ್ತಿ ಸಂದರ್ಭ–(ಪ್ರಶ್ಲಿಷ್ಟ–ಅಭಿನಿಹಿತ)

ಸೂತ್ರ – ೧೩,

ಇಕಾರಯೋಶ್ಚ ಪ್ರಶ್ಲೇಷೇ ಕ್ಷೈಪ್ರಾಭಿನಿಹಿತೇಷು ಚ ।
ಉದಾತ್ತಪೂರ್ವರೂಪೇಷು ಶಾಕಲ್ಯಸ್ಯೈವಮಾಚರೇತ್ ॥

ಅರ್ಥ :– ಶಾಕಲ್ಯರಮತಪ್ರಕಾರ ಇಕಾರಗಳೆರಡರ ನಡುವೆ ಆಗುವ ಪ್ರಶ್ಲಿಷ್ಟ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಕ್ಷೈಪ್ರಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅಭಿನಿಹಿತ ಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವವರ್ಣ ಉದಾತ್ತವಾಗಿದ್ದರೆ (ಪರವರ್ಣ ಅನುದಾತ್ತವಾಗಿದ್ದರೆ) ಸಂಧಿಜ–ವರ್ಣವು ಸ್ವರಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ಲಿಷ್ಟವೆಂದರೆ ಸವರ್ಣ ದೀರ್ಘವೆಂದರ್ಥ. ಕ್ಷೈಪ್ರವೆಂದರೆ ಯಣ್ ಸಂಧಿ ಎಂದರ್ಥ. ಅಭಿನಿಹಿತವೆಂದರೆ ಪೂರ್ವರೂಪ ಸಂಧಿಯೆಂದರ್ಥ.
ಸೂತ್ರೋಕ್ತ ಸ್ವರಿತೋತ್ಪತ್ತಿ ಸಂದರ್ಭಗಳು–

ಪ್ರಶ್ಲಿಷ್ಟಸಂಧಿ–(ಸ–ದೀ)

ಇ+ಇ = ಈ

Rarest Archiver

ಉದಾ :– ದಿವಿ +ಇವ =ದಿವೀವ (ಋಗ್ವೇದ)

ಕ್ಷಿಪ್ರಸಂಧಿ–(ಯಣ್)

ವಿ + ಅಸ್ಮತ್ = ವ್ಯ೧ಸ್ಮತ್(ಋಗ್ವೇದ) (ಇ+ಅ =ಯ)

ವಿ '+ ಅಕ್ರಾಮತ್ = ವ್ಯಕ್ರಾಮತ್ (ಋಗ್ಯಜುರ್ವೇದಯೋಃ)(ಇ+ಅ=ಯ)

ಅಭಿನಿಹಿತಸಂಧಿ–(ಪೂ–ರೂ)

ತೇ+ಅವರ್ಧಂತ = ತೇಽವರ್ಧಂತ (೧–೮೫–೭)(ಏ+ಅ=ಏಽ)

ಗೃಣಾನೋ+ಅಸ್ಮಾಕಮ್ ।= ಗೃಣಾನೋಽಸ್ಮಾಕಮ್ ॥(ಓ+ಅ=ಓಽ)

ವಿವರಣೆ – ಇಲ್ಲಿ **"ಇಕಾರಯೋಃ"** ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ **"ಇ +ಇ"** ಎಂದಿರುವಾಗ ಮಾತ್ರ ಸ್ವರಿತವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇ+ ಈ ,ಈ+ ಈ , ಉ+ಉ, ಊ+ಉ ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವರಿತಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇಕಾರೇತರ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಜವರ್ಣವು ಉದಾತ್ತವೇ ಆಗುವುದೆಂದೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಉದಾ :– ಇ + ಈ =ಈ । ಹಿ + ಈಂ = ಹೀಂ (ವಿಹೀಮಿದ್ಧಃ) ಇತ್ಯಾದಿ.

ಉದಾತ್ತ ಪೂರ್ವವೆಂದುದರಿಂದ ಅಸ್ತಿ+ ಇತಿ =ಅಸ್ತೀತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ಲಿಷ್ಟಸ್ವರಿತವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿ ಸಂಧಿವರ್ಣವು ಉದಾತ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಅಬಿನಿಹಿತಸಂಧಿಯಲ್ಲೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಉದಾ :– ಹಿರಣ್ಯಶೃಂಗೋ + ಅಯಃ= ಹಿರಣ್ಯಶೃಂಗೋಽಯಃ ॥ (೧–೧೬೩–೯)
(ಓ +ಅ)=ಪ್ರಚಯ+ಉದಾತ್ತ=ಉದಾತ್ತ

ಪ್ರಶ್ಲಿಷ್ಟಸ್ವರಿತದವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮಾಂಡೂಕೇಯಾಚಾರ್ಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ–

ಸೂತ್ರ – ೧೪,

ಮಾಂಡೂಕೇಯಸ್ಯ ಸರ್ವೇಷು ಪ್ರಶ್ಲಿಷ್ಟೇಷು ತಥಾ ಸ್ಮರೇತ್ ॥

ಅರ್ಥ :– ಮಾಂಡೂಕೇಯಾಚಾರ್ಯರ ಮತಪ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಶ್ಲಿಷ್ಟಸಂಧಿಗಳಲ್ಲೂ ಉದಾತ್ತಾನುದಾತ್ತಯೋಗವಿರುವಾಗ ಸ್ವರಿತವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲಿಡಬೇಕು. (ಸ್ವರಿತಮಾಡಬಾರದು)

Rarest Archive

ಶಾಕಲ್ಯರಪ್ರಕಾರ ಹ್ರಸ್ವ ಇಕಾರಗಳೆರಡು ಉದಾತ್ತಾನುದಾತ್ತಯೋಗವಿರುವಾಗ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸ್ವರಿತವಾಗುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಮಾಂಡೂಕೇಯರ ಮತದಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಶ್ಲಿಷ್ಟಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತಾನುದಾತ್ತ ಯೋಗವಿದ್ದಾಗ ಸ್ವರಿತತ್ವ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತರಬಾರದು.

ಉದಾ :- ಐಂದ್ರ ಯಾಹಿ ಹರಿಭಿಃ ॥ ಆ+ಇಂದ್ರ = ಐಂದ್ರ ॥ (ಶಾಕಲ್ಯರ ಮತದಂತೆ) (೮-೩೪-೧)

ಮಾಂಡೂಕೇಯರ ಮತದಂತೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ

ಆ +ಇಂದ್ರ=ಐಂದ್ರ ಯಾಹಿ ಹರಿಭಿಃ ॥ (ಸ್ಮರೇತ್ ಎಂದುದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಪಾಠಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ತರುವಂತಿಲ್ಲ) ಹೀಗೆಯೇ-

ವಿ ಹೀಮಿದ್ಧೋ ಅಖ್ಯದಾ ರೋದಸೀ ॥(೧೦-೪೫-೪)

ಪದ :-

ವಿ । ಹಿ । ಈಮ್। ಇದ್ಧಃ। ಅಖ್ಯತ್ । ಆ । ರೋದಸೀ ಇತಿ ॥

ಸಂಧಿ- ಹಿ + ಈಮ್=ಹೀಮ್। (ಶಾಕಲ್ಯರಮತದಲ್ಲಿ)

ಮಾಂಡೂಕೇಯರ ಮತದಂತೆ-

ವಿ ಹೀಮಿದ್ಧೋ ಅಖ್ಯದಾ ರೋದಸೀ ॥(ಪಾಠಕ್ರಮದಲ್ಲಿಲ್ಲ)

ಸಂಧಿ, ಸ್ವರ ಧರ್ಮಗಳು

ಸೂತ್ರ - ೧೫,

ಇತ್ಯೇಕೀಭಾವಿನಾಂ ಧರ್ಮಾಃ ॥

ಅರ್ಥ :-ಇವು ಸಂಧಿಯಾಗುವ ಸ್ವರಧರ್ಮಗಳು.**"ಉದಾತ್ತವತ್ಯೇಕೀಭಾವೇ.."** ಎಂಬುವುದರಿಂದಾರಂಭಿಸಿ । ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿನ **"ಇತಿ"** ಶಬ್ದ ಸಮಾಪ್ತಿ ಸೂಚಕ.

ಉದಾತ್ತೋತ್ತರಸ್ವರಸಂಧಿಜಸ್ವರ

ಸೂತ್ರ - ೧೬

ಪರ್ವೈಃ ಪ್ರಥಮಭಾವಿನಃ ॥ ೧೬ ॥

Rarest Archiver

ಅರ್ಥ :– ಉದಾತ್ತವನ್ನು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿ ಆಗುವ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಜವರ್ಣವು ಉದಾತ್ತವೆಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಉದಾ :–

ಅ +ಅ = ಆ

ಇ +ಇ =ಈ

ಏ+ಅ=ಏऽ

ಓ+ಅ=ಓऽ

ಇ+ಅ=ಯ

ಉ+ಅ=ವ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಭಾಷ್ಯಕಾರ ನೀಡುವ ಉದಾಹರಣೆಗಳು–

ಆಚ್ಯಾ ಜಾನು ದಕ್ಷಿಣತಃ ||(೧೦–೧೫–೬) ಆऽಅಚ್ಯ । ಜಾನು । ದಕ್ಷಿಣತಃ ।(ಪ–ಪಾ)

ಆ+ಅಚ್ಯ=ಆಚ್ಯ

ಹೀಗೆಯೇ–

ಪ್ರಾಸ್ಯ ಪಾರಂ ನವತಿಂ ನಾವ್ಯಾನಾಮ್ ||(೧–೧೨೧–೧೩) ಪ್ರऽಅಸ್ಯ । ಪಾರಂ। ನವತಿಂ। ನಾವ್ಯಾನಾಮ್||

ಸಂಧಿ–ಪ್ರ+ಅಸ್ಯ=ಪ್ರಾಸ್ಯ.

ವಿವೃತ್ತಿ–ವ್ಯಂಜನವ್ಯವಧಾನವಿದ್ದರೂ ಸ್ವರಿತ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ–(ಪ್ರಾತಿಹತ–ಸ್ವರಿತ)

ಸೂತ್ರ – ೧೬,

ಉದಾತ್ತಪೂರ್ವಂ ನಿಯತಂ ವಿವೃತ್ಯಾ ವ್ಯಂಜನೇನ ವಾ ।
ಸ್ವರ್ಯತೇऽಂತರ್ಹಿತಂ ನ ಚೇತ್ ಉದಾತ್ತಸ್ವರಿತೋದಯಮ್||

ಅರ್ಥ :–ಪರದಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತ ಅಥವಾ ಸ್ವರಿತವರ್ಣಗಳಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಉದಾತ್ತದ ಮುಂದಿರುವ ಅನುದಾತ್ತವು ವಿವೃತ್ತಿ ಅಥವಾ ವ್ಯಂಜನದಿಂದ ವ್ಯವಧಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೂ(ಉದಾತ್ತಾನುದಾತ್ತಗಳ ನಡುವೆ ವಿವೃತ್ತಿ ಅಥವಾ ವ್ಯಂಜನವಿದ್ದರೂ) ಸ್ವರಿತತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ.

Rarest Archiver

ವಿವೃತ್ತಿ = ಸ್ವರಯೋರಂತರಂ ವಿವೃತ್ತಿಃ. ಎರಡು ಸ್ವರಾಕ್ಷರಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ಅಂತರವನ್ನು ವಿವೃತ್ತಿ ಎನ್ನುವರು.

ಉದಾ – ಯ ಏವಂ ವೇದ । ಇಲ್ಲಿ "ಯ ಏವಂ" ಇಲ್ಲಿಅ–ಏ ನಡುವೆ ಸಂಧಿಯಾಗದಿರುವುದರಿಂದ ಅಂತರವಿದೆ. ಇದನ್ನು ವಿವೃತ್ತಿ ಎನ್ನುವರು.

ಉದಾಹರಣೆಗಳು :–

೧. ವಿವೃತ್ತಿ ಇರುವಾಗ ಆಗುವ ಸ್ವರಿತ–

ಯ ಇಂದ್ರ ಸೋಮ ಪಾತಮಃ ॥(೮–೧೨–೧)

೨. ವ್ಯಂಜನವಿರುವಾಗ ಆಗುವ ಸ್ವರಿತ–

ಅಗ್ನಿಮೀಳೇ ಪುರೋಹಿತಮ್ ॥(೧–೧–೧)

ಆದರೆ ಈ ಎರಡೂ ಸ್ವರಿತಗಳೂ ಉದಾತ್ತ –ಸ್ವರಿತವರ್ಣಗಳು ಪರದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.

೧.ಉದಾತ್ತಪರದಲ್ಲಿ ಸ್ವರಿತವಾಗದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಉದಾ :–

"ಜ್ಯಾ ಇಯಂ" ಸಮನೇ ಪಾರಯಂತೀ(೬–೭೫–೩) ಇಲ್ಲಿ ವೈವೃತ್ತಸ್ವರಿತವಾಗಿಲ್ಲ)

೨. ಸ್ವರಿತಪರದಲ್ಲಿನ ಉದಾಹರಣೆ–

ಕ್ವ೧ ವೋಽಶ್ವಾಃ ಕ್ವಾ೩ಭೀಶವಃ (೫–೬೧–೨}

ಸಂಧಿಜಸ್ವರಿತಗಳ ಸಂಜ್ಞಾಸೂತ್ರ :–

ಸೂತ್ರ–೧೮

ವೈವೃತ್ತತೈರೋವ್ಯಂಜನೌ ಕ್ಷೈಪ್ರಾಭಿನಿಹಿತೌ ಚ ತಾನ್ ।
ಪ್ರಶ್ಲಿಷ್ಟಂ ಚ ಯಥಾಸಂಧಿ ಸ್ವಾರಾನಾಚಕ್ಷತೇ ಪೃಥಕ್ ॥

ಅರ್ಥ :– ಸಂಧಿಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಆ ಸ್ವರಿತಗಳನ್ನು **"ವೈವೃತ್ತ"**, **"ತೈರೊವ್ಯಂಜನ"**, **'ಕ್ಷೈಪ್ರ"**, **"ಅಭಿನಿಹಿತ"**, **"ಪ್ರಶ್ಲಿಷ್ಟ"** ಸ್ವರಿತಗಳೆಂದು ಕರೆಯುವರು.

Rarest Archiver

೧. ವೈವೃತ್ತಸ್ವರಿತ – ವಿವೃತೌ ಭವಃ ವೈವೃತ್ತಃ । ಸ್ವರಾಂತರಂ ತು ವಿವೃತ್ತಿಃ ।
೨. ತೈರೋವ್ಯಂಜನಸ್ವರಿತಃ – ತಿರೋಽಂತರ್ಧಾನಂ ವ್ಯಂಜನಂ ಯಸ್ಯೇತಿ ತೈರೋವ್ಯಂಜನಃ ।
೩. ಕ್ಷೈಪ್ರಸ್ವರಿತಃ – ಕ್ಷಿಪ್ರಸಂಧಿಯೆಂದರೆ "ಯಣ್-ಸಂಧಿ". ಯಣ್ ಸಂಧಿಯಾಗುವಾಗ ಆಗುವ ಸ್ವರಿತ.
೪. ಅಭಿನಿಹಿತಸ್ವರಿತ – ಅಭಿನಿಹಿತಸಂಧಿಯೆಂದರೆ "ಪೂರ್ವರೂಪಸಂಧಿ". ಅದರಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಸ್ವರಿತ.
೫. ಪ್ರಶ್ಲಿಷ್ಟಸ್ವರಿತ – ಸವರ್ಣದೀರ್ಘಸಂಧಿಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ಲಿಷ್ಟಸಂಧಿಯೆನ್ನುವರು. ಅದರಲ್ಲಾಗುವ ಸ್ವರಿತ ಹೀಗೆ ವ್ಯಾಳಿ ಮೊದಲಾದ ಆಚಾರ್ಯರು ಸಂಧಿಸ್ವರಿತಗಳನ್ನ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯುವರು.

ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿನ ಪ್ರಚಯಸ್ವರ ಹಾಗೂ ಅದರ ಉಚ್ಚಾರಣಪ್ರಕಾರ–

ಸೂತ್ರ–೧೯

ಸ್ವರಿತಾದನುದಾತ್ತಾನಾಂ ಪರೇಷಾಂ ಪ್ರಚಯಃ ಸ್ವರಃ ।
ಉದಾತ್ತಶ್ರುತಿತಾಂ ಯಾಂತ್ಯೇಕಂ ದ್ವೇ ವಾ ಬಹೂನಿ ವಾ ॥

ಅರ್ಥ :– ಸ್ವರಿತದ ಬಳಿಕ ಇರುವ ಒಂದು ಅಥವಾ ಎರಡು ಅಥವಾ ಎಷ್ಟೇ ಅನುದಾತ್ತಗಳಿದ್ದರೂ ಅವು ಪ್ರಚಯಸ್ವರವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆ. ಅವು ಉದಾತ್ತಸಮವಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ.

ಉದಾ :– ೧. ಅಗ್ನಿಮೀಳೇ ಪುರೋಹಿತಂ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ದೇವಮೃತ್ವಿಜಮ್ ॥
೨. ನಾಸತ್ಯಾಭ್ಯಾಂ ಬರ್ಹಿರಿವ..॥
೩. ಇಮಂ ಮೇ ಗಂಗೇ ಯಮುನೇ ಸರಸ್ವತಿ..॥
೪. ವಾಜೇ ವಾಜೇಽವತ ವಾಜಿನೋ ನಃ ॥

ಪ್ರಚಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮತಭೇದ–

ಸೂತ್ರ–೨೦

ಕೇಚಿತ್ತ್ವೇಕಮನೇಕಂ ವಾ ನಿಯಚ್ಛಂತ್ಯಂತತೋಽಕ್ಷರಮ್ ।
ಆ ವಾ ಶೇಷಾತ್ ॥

Rarest Archive

ಅರ್ಥ :- ಕೆಲವು ಆಚಾರ್ಯರು ಸ್ವರಿತಾನಂತರ ಇರುವ ಪ್ರಚಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ ಪ್ರಚಯವೊಂದನ್ನು ಅನುದಾತ್ತವಾಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತೂ ಕೆಲವರು ಅಂತಿಮ ಎರಡು ಪ್ರಚಯಗಳನ್ನು ಅನುದಾತ್ತವಾಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು ಮೊದಲ ಒಂದು ಪ್ರಚಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅನುದಾತ್ತವಾಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮತಭೇದಗಳಿವೆ. ಅವೆಂದರೆ-

೧. ಅಂತಿಮ ಪ್ರಚಯವನ್ನು ಅನುದಾತ್ತವಾಗಿಸುವುದು.
೨. ಅಂತಿಮ ಎರಡು ಪ್ರಚಯಗಳನ್ನು ಅನುದಾತ್ತವಾಗಿಸುವುದು.
೩. ಮೊದಲ ಪ್ರಚಯವೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅನುದಾತ್ತವಾಗಿಸುವುದು.

ಉದಾ :- ೧. ಇಮಂ ಮೇ ಗಂಗೇ ಯಮುನೇ ಸರಸ್ವತಿ ||
೨. ಇಮಂ ಮೇ ಗಂಗೇ ಯಮುನೇ ಸರಸ್ವತಿ ||
೩. ಇಮಂ ಮೇ ಗಂಗೇ ಯಮುನೇ ಸರಸ್ವತಿ ||

ವಿಷಯ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಮೇಲಿನ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದೇನೆ ವಿನಹ ಇಂತಹ ಪಾಠಕ್ರಮ ಪ್ರಚಲಿತವಿಲ್ಲ. (ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲ).

ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಪ್ರಚಯುವಾಗದ ಅನುದಾತ್ತ-

ಸೂತ್ರ-೨೧

ನಿಯುಕ್ತಂ ತೂದಾತ್ತಸ್ವರಿತೋದಯುವ್||

ಅರ್ಥ :- ಉದಾತ್ತ ಅಥವಾ ಸ್ವರಿತ ಪರದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಸ್ವರಿತಾನಂತರವಿರುವ ಅನುದಾತ್ತವೂ ಕೂಡ ಪ್ರಚಯುವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.
ಅಂದರೆ ಉದಾತ್ತ ಅಥವಾ ಸ್ವರಿತದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಅನುದಾತ್ತವೊಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಚಯುವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಉದಾ :- ವಾಜೇ ವಾಜೇಽವತ ವಾಜಿನೋ ನೋ ಧನೇಷು । (೭-೩೮-೮)
ತಮೇವ ಋಷಿಂ ತಮು ಬ್ರಹ್ಮಾಣಮಾಹುರ್ಯಜ್ಞನ್ಯಮ್ ।(೧೦-೧೦೭-೬)

Rarest Archive

ಉದಾ :-೧, "ನೋ" ಧನೇಷು ।

೨, "ಜ್ಞ"ನ್ಯಮ್ ।

ಎಲ್ಲಾ ಅನುದಾತ್ತಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಚಯವಾಗಿಸದ ಕಾರಣ-

ಸೂತ್ರ-೨೨,

ನಿಯಮಂ ಕಾರಣಾದೇಕೇ ಪ್ರಚಯಸ್ವರಧರ್ಮವತ್ ।
ಪ್ರಚಯಸ್ವರ ಆಚಾರಃ ಶಾಕಲ್ಯಾನ್ಯತರೇಯಯೋಃ ॥

ಅರ್ಥ - ಆಚಾರ್ಯರುಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೆಂದರೆ ಎಲ್ಲಾ ಅನುದಾತ್ತಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಚಯವಾಗಿಸದೆ ಕೊನೆಯಿಂದ ಒಂದು, ಎರಡು ಅಥವಾ ಅನೇಕ ಅನುದಾತ್ತಗಳನ್ನು ಅನುದಾತ್ತವಾಗಿಯೇ ಸೂಚಿಸುವುದರಿಂದ ಪ್ರಚಯದ ವಿಶೇಷಧರ್ಮವು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಶಾಕಲ್ಯಾದಿ ಆಚಾರ್ಯರುಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಪರಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿನ ಸ್ವರನಿರೂಪಣೆ-

ಸೂತ್ರ-೨೩,

ಪರಿಗ್ರಹೇ ತ್ವನಾರ್ಷಾಂತಾತ್ತೇನ ವೈಕಾಕ್ಷರೀಕೃತಾತ್ ।
ಪರೇಷಾಂ ನ್ಯಾಸಮಾಚಾರಂ ವ್ಯಾಳಿಸ್ತೌ ಚೇತ್ ಸ್ವರೌ ಪರೌ ॥

ಅರ್ಥ :- ಋಷಿಗಳು ಸಂಹಿತಾಪಾಠದ ಸ್ವರನಿಯಮವನ್ನು ಹೇಳಿದರು, ಪದಪಾಠದ ಸ್ವರನಿಯಮವನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ.

ಪದಪಾಠದಲ್ಲಿ **"ಇತಿ"** ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಕೆಲವು ಪದಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವ ನಿಯಮ ಪದಪಾಠ ಸಂಪ್ರದಾಯದಿಂದ ಬಂದಿದೆ. ಆ **"ಇತಿ"** ಶಬ್ದವು ಅನಾರ್ಷವೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಅಂದರೆ ಅದು ಮೂಲ ಋಷಿಗಳಿಂದ ದೃಷ್ಟವಾದ ವೈದಿಕಶಬ್ದವಲ್ಲವೆಂದರ್ಥ. ವ್ಯಾಳಿಯೇ ಮೊದಲಾದ ವೇದಾಚಾರ್ಯರುಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ- ಸ್ವರಲಕ್ಷಣವು ಸಂಹಿತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಇಷ್ಟೇ ಆದರೂ ಪದಪಾಠ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ

Rarest Archiver

ಕೆಲವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪದಗಳೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ ಉಚ್ಚರಿಸಲ್ಪಡುವ "ಇತಿ" ಎಂಬ ಪದವು ಅಪೌರುಷೇಯ ವೈದಿಕಶಬ್ದವಲ್ಲ. ಅದು **"ಅನಾರ್ಷ"** ಅಂದರೆ ಮಂತ್ರದ್ರಷ್ಟಾರ ಋಷಿ ಪ್ರಣೀತವಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಸಂಹಿತಾ-ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಶಬ್ದ. ಪದಪಾಠಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಪಾಠಾನುಕೂಲ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಸೇರಿಸಿದ ಶಬ್ದ. ಅದು ಆದ್ಯುದಾತ್ತವಾಗಿದ್ದು (ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶಬ್ದಕ್ಕೂ ಅದರದ್ದೇ ಆದಸ್ವರವಿದೆ, ಅದನ್ನು ವ್ಯಾಕರಣದ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಯಬೇಕಷ್ಟೆ:) ಈ ಇತಿ ಶಬ್ದವು ಯಾವ ಶಬ್ದದೊಂದಿಗೆ ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದೋ ಆ ಶಬ್ದದ ಅಂತಿಮ ಅಕ್ಷರದೊಂದಿಗೆ ಇತಿ ಶಬ್ದದ ಆದಿ ಅಕ್ಷರವಾದ **"ಇ"** ಎಂಬ ಉದಾತ್ತಾಕ್ಷರವನ್ನು ಸಂಧಿಮಾಡಿ ಸೇರಿಸಿ ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕು. ಹಾಗೂ ಪರಪದದ ಆದಿವರ್ಣದೊಂದಿಗೆ ಇತಿ ಶಬ್ದದ ಅಂತ್ಯದ ಇ ವರ್ಣವನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಇತಿ ಶಬ್ದವನ್ನು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ಪದವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಬೇಕೆಂದರ್ಥ.(ಅಭ್ಯಾಸ=ದ್ವಿರುಕ್ತಿ).

ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪರಿಗ್ರಹ ಎಂದಿದ್ದಾನೆ ಅದಕ್ಕೆ ವೇಷ್ಟಕವೆಂದು ಭಾಷ್ಯಕಾರ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ ಅಂದರೆ ಪದಪಾಠದಲ್ಲಿ **"ಇತಿ"** ಶಬ್ದವನ್ನು ಅಂತ್ಯ ದಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿರುವ ಶಬ್ದವನ್ನು **"ಇತಿ"** ಎಂಬ ಆದ್ಯುದಾತ್ತ ಪದವನ್ನು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಎರಡು ಬಾರಿ ಉಚ್ಚರಿಸಿದಾಗ ವ್ಯಂಜನಾದಿಯಾದ ಅಥವಾ ಸ್ವರಾದಿಯಾದ ಪರಪದದ ಆದಿವರ್ಣವು ಯಾವ ಸ್ವರವಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ ಎಂದು ಸೂತ್ರಕಾರನು ಈ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಪಕ್ಷ-೧- ವ್ಯಂಜನಾದಿಯಾಗಿ ಪ್ರಚಯವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಅನುದಾತ್ತವಾಗಿಸಬೇಕು.

ಉದಾ :- ಸತ್ಯಾನೃತೇ ಅವಪಶ್ಯನ್ ॥

ಸತ್ಯಾನೃತ ಇತಿ ಸತ್ಯಾನೃತೇ ॥

ಪಕ್ಷ-೨- ಸ್ವರಾದಿಪ್ರಚಯುವನ್ನು ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿದ್ದರೆ ಅವೆರಡನ್ನು ಸಂಧಿಮಾಡಿ ಮುಂದಿನ ಪ್ರಚಯವರ್ಣಗಳನ್ನು ಅನುದಾತ್ತವಾಗಿಸಬೇಕು.

ಉದಾ :- ಸುಪ್ರಾವ್ಯೇ ॥(೨-೧೩-೮)

ಸುಪ್ರಾವ್ಯ೧ಇತಿ ಸುಪ್ರಽ ಅವ್ಯಃ ॥

ಆದರೆ ಈ ಎರಡೂ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ **"ಉದಾತ್ತ"** ಅಥವಾ **"ಸ್ವರಿತ"**ವಿರಬೇಕು.ಮೇಲೆ ತೋರಿಸಿದ ಎರಡೂ ಉದಾಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಯತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ವರ್ಣಗಳ ಮುಂದೆ ಉದಾತ್ತ ಹಾಗೂ ಸ್ವರಿತವಿದೆ. ಈ ಮುಂದೆ ನೀಡುವ ಉದಾಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರದಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತ ಅಥವಾ ಸ್ವರಿತವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಚಯುಗಳಾವುವೂ ಅನುದಾತ್ತಗಳಾಗಿಲ್ಲ.

Rarest Archive

ಉದಾ :–೧,

ಶತಕ್ರತೋ ಇತಿ ಶತಕ್ರತೋ॥(೧–೪–೮)

ಉದಾ :–೨,

ಅವಿಹರ್ಯತಕ್ರತೋ ಇತ್ಯವಿಹರ್ಯತಕ್ರತೋ ॥(೧–೬೩–೨)

ಅವಗ್ರಹದಲ್ಲಿಯ ಸ್ವರವಿಚಾರ–

ಸೂತ್ರ–೨೪,

ಯಥಾ ಸಂಧೀಯಮಾನಾನಾಮ್ ಅನೇಕೀಭವತಾಂ ಸ್ವರಃ ।
ಉಪದಿಷ್ಟಸ್ತಥಾ ವಿದ್ಯಾತ್ ಅಕ್ಷರಾಣಾಮವಗ್ರಹೇ ॥

ಅರ್ಥ :– ಅವಗ್ರಹದ ಸ್ವರವನ್ನು ಈ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಂಧಿಯಾಗುವ ಸಂದರ್ಭವಿದ್ದರೂ ಸಂಧಿಯಾಗದಿರುವ ವಿವೃತ್ತಿಯೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಯಾವ ರೀತಿ ಸ್ವರವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸುವರೋ ಅದರಂತೆಯೇ ಅವಗ್ರಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ಸ್ವರಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇದೇ ಪಟಲದ ಹದಿನೇಳನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ **"ಉದಾತ್ತಪೂರ್ವಂ ನಿಯತಂ ವಿವೃತ್ತ್ಯಾ ವ್ಯಂಜನೇನ ವಾ–ಸ್ವರ್ಯತೇಽ–ಂತರ್ಹಿತಂ ನ ಚೇತ್ ಉದಾತ್ತಸ್ವರಿತೋದಯಮ್"** ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಅವಗ್ರಹದಿಂದ ವ್ಯವದಾನವಿದ್ದರೂ ಸ್ವರಿತಾದಿಸ್ವರಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೇನೂ ತೊಂದರೆಯಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವರು ಸೂತ್ರಕಾರರು. ಈ ಸೂತ್ರ ಹೊರಡಲು ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಅವಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರಾಕಾಲವ್ಯವಧಾನವಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ವರಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗದಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿ ಬಂತೆನ್ನುತ್ತಾರೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರು.

ಉದಾ :– ಉಷಃಽಉಷಃ ॥ ೧೦–೮–೪ ॥

ನಾವಾಽಇವ ॥ ೧–೯೭–೭ ॥

ಗಣಽಪತಿಮ್॥ ೨–೨೩–೧ ॥

ಗೋಽಪತೇ ॥ ೮–೨೧–೩ ॥

ಪುರಃಽಹಿತಮ್॥ ೧–೧–೧ ॥

Rarest Archiver

ಏಕಪದದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಪದತ್ವ (ಪದ ಪಾಠ)

ಸೂತ್ರ–೨೫,

ಪದ್ಯಾದೀಂಸ್ತುದ್ವ್ಯುದಾತ್ತಾನಾವ್ ಅಸಂಹಿತವದುತ್ತರಾನ್ ॥

ಅರ್ಥ :– ಎರಡು ಉದಾತ್ತಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪದಗಳನ್ನು ಸಂಧಿಮಾಡದೆ ಭಿನ್ನಪದಗಳಂತೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು ಪದ ಪಾಠಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ. ಆಗ ಉತ್ತರಪದದ ಮೊದಲ ಅಕ್ಷರಗಳು ಪೂರ್ವಪದದ ಸಂಪರ್ಕವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ವರವಿಕಾರವನ್ನೂ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ.

ಉದಾ :–

ಋತಸ್ಯ ಪಂಥಾಮನ್ವೇತವಾ ಉ ॥ ೭–೪೪–೫ ॥

ಪದಪಾಠ :– ಋತಸ್ಯ । ಪಂಥಾಮ್ ।" ಅನುಽಏತವೈ" । ಊಙ್ ಇತಿ ॥

ಉದಾ :–

ನೈಷಾ ಗವ್ಯೂತಿರಪಭರ್ತವಾ ಉ ॥ ೧೦–೧೪–೨ ॥

ಪದಪಾಠ :– ನ । ಏಷಾ। ಗವ್ಯೂತಿಃ ॥ "ಅಪಽಭರ್ತವೈ"। ಊಙ್ ಇತಿ ॥

ಇಲ್ಲಿ ಎರಡು ಉದಾತ್ತಗಳುಳ್ಳ ಏಕಪದವನ್ನು ವಿಭಾಗಿಸಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕಪದಗಳಂತೆ ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ಸ್ವರನಿಯಮಗಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಮೊದಲ ಉದಾಹರಣೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷಿಪ್ರಸಂಧಿ ಹಾಗೂ ತೈರೋವ್ಯಂಜನಸ್ವರಿತಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿತ್ತು. (ಅನ್ವೇತವೈ) ಎರಡನೆಯ ಉದಾಹರಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವರಿತಾನಂತರ ಪ್ರಚಯ ಪ್ರಾಪ್ತ್ಯವಕಾಶವಿತ್ತು. (ಅಪ–ಭರ್ತವೈ) ಆದರೆ ಈ ಸೂತ್ರದಂತೆ ಆ ಎರಡು ಪದಗಳನ್ನೂ ಭಿನ್ನ–ಭಿನ್ನ ಪದಗಳಂತೆ ಕಾಣುವುದರಿಂದ (ಪದಪಾಠದಲ್ಲಿ) ಸ್ವರಸೂಮಾನ್ವಯವಾಗಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. **"ದ್ವ್ಯುದಾತ್ತಾನಾಂ"** ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಏಕೋದಾತ್ತ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಈ ನಿಯಮ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಉದಾ :–

ಅಶ್ವಪತೇ ಗೋಪತ ಉರ್ವರಾಪತೇ ॥ (೮–೨೧–೩)

ಅಶ್ವಽಪತೇ । ಗೋಽಪತೇ । ಉರ್ವರಾಽಪತೇ ।

ನಿಯಮ ಇಲ್ಲೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ–

" ಅಶ್ವಽಪತೇ । ಗೋಽಪತೇ । ಉರ್ವರಾಽಪತೇ "–ಎಂದಾಗಬೇಕಿತ್ತು.

Rarest Archiver

ಪದದಲ್ಲಿ ಪದದ್ವಯುದ ಜಾತ್ಯಸ್ವರಿತವತ್ತ್ವ(ವಾ)

ಸೂತ್ರ-೨೬,

ಜಾತ್ಯವದ್ವಾ ತಥಾ ವಾಂತೌ ತನೂ ಶಚೀತಿ ಪೂರ್ವಯೋಃ ॥ ೨೬॥

ಅರ್ಥ :- ಎರಡು ಉದಾತ್ತವುಳ್ಳ ಪದಗಳಲ್ಲಿ **"ತನೂ"** ಮತ್ತು **"ಶಚೀ"** ಎಂಬೀ ಎರಡು ಪದಗಳು ಯಾವಾಗ ಪೂರ್ವ ಪದಗಳಗಿರುವವೋ ಆವಾಗ ಅವುಗಳ(ಪೂರ್ವ ಪದಗಳ) ಅಂತಿಮ ವರ್ಣಗಳಾದ **"ಊ"** ಹಾಗೂ "ಈ" ಈ ಎರಡು ವರ್ಣಗಳು ಜಾತ್ಯಸ್ವರಿತ ತುಲ್ಯವಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ ಪದಪಾಠದಲ್ಲಿ. ಅಥವಾ ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಅಸಂಹಿತದಂತೆ ಅಥವಾ ಸಂಹಿತದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬುದಾಗಿ ವಾ ಎಂಬ ಪದದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಸಂಹಿತೆ :- ಉದಾ -೧,

ತನೂನಪಾದುಚ್ಯತೇ ಗರ್ಭ ಆಸುರಃ॥೩-೨೯-೧೧

ಪದ :- ತನೂಽನಪಾತ್। ಉಚ್ಯತೇ। ಗರ್ಭಃ । ಆಸುರಃ ॥(ಜಾತ್ಯಸ್ವರಿತದಂತೆ)

ಅಥವಾ - ತನೂಽನಪಾತ್॥(ಅಸಂಹಿತದಂತೆ)

ಅಥವಾ - ತನೂಽನಪಾತ್॥(ಸಂಹಿತೆಯಂತೆ)

ಸಂಹಿತೆ :- ಉದಾ-೨

ಇಂದ್ರಂ ಕುತ್ಸೋ ವೃತ್ರಹಣಂ ಶಚೀಪತಿಮ್॥

ಪದ :-೧, ಇಂದ್ರಮ್। ಕುತ್ಸಃ। ವೃತ್ರಹಣಮ್। ಶಚೀಽಪತಿಮ್॥

೨, ಶಚೀಽಪತಿಮ್॥

೩, ಶಚೀಽಪತಿಮ್॥

ಇಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ ಉದಾತ್ತದ್ವಯವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ-

೧,- ತನೂನಪಾತ್ ಪಥ ಋತಸ್ಯ ॥(೧೦-೧೧೦-೨)

ತನೂಽನಪಾತ್॥

೨, ಶಚೀಪತೇ ಶಚೀನಾಮ್॥(೧೦-೨೪-೨)

ಶಚೀಽಪತೇ ॥

Rarest Archiver

ಈ ಎರಡೂ ಉದಾಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಪದವು **"ತನೂ","ಶಚೀ"** ಆಗಿದ್ದು ಉದಾತ್ತದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೂ ಉತ್ತರಪದವು **(ನಪಾತ್)(ಪತೇ)** ಉದಾತ್ತರಹಿತವಾಗಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಈ ಸೂತ್ರವು ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಉತ್ತರವರ್ತಿ ತ್ರಿಮಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತ್ಯಮಾತ್ರೋಚ್ಚಾರಣೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿನ ಮತಭೇದ–

ಸೂತ್ರ–೨೭,

ತ್ರಿಮಾತ್ರಯೋರುತ್ತರಯೋರಂತ್ಯಾಪಿ ಪ್ರಚಯಸ್ವರೇ ।
......................ಮಾತ್ರಾ ನ್ಯಸ್ತತರೈಕೇಷಾಮ್ ॥

ಅರ್ಥ :– ಒಂದನೆಯ ಪಟಲದ ಮುವತ್ತನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ಲುತದವಿವರಣೆ ನೀಡುವಾಗ ಮೂರು ಪ್ಲುತಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಮೂರು ಉದಾಹರಣೆಗಳೂ ಹತ್ತನೆಯ ಮಂಡಲದಲ್ಲೇ ಇವೆ. ಅವೆಂದರೆ

ಉದಾ :–. ೧+೨– ಅಧಃಸ್ವಿದಾಸೀ೩ದುಪರಿಸ್ವಿದಾಸೀ೩ತ್ ॥(೧೦–೧೨೯–೫)

ಉದಾ :–೩,

ನ ತ್ವಾ ಭೀರಿವ ವಿಂದತೀ೩(ಚಂದ್ರಕಲೆ)॥

ಈ ಮೂರು ಪ್ಲುತಗಳಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ ಎರಡು ಪ್ಲುತಗಳ ಕೊನೆಯ ಒಂದು ಮಾತ್ರೆಯನ್ನು ಅನುದಾತ್ತತರದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವು ಆಚಾರ್ಯರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಕೊನೆಯ ಎರಡು ಪ್ಲುತಾಕ್ಷರಗಳೂ ಪ್ರಚಯಸ್ವರವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ.

ಆಚಾರ್ಯ ವ್ಯಾಳಿಯ ಮತ–

ಸೂತ್ರ–೨೮,

ಉಭೇ ವ್ಯಾಳಿಃ ಸಮಸ್ವರೇ ॥

ಅರ್ಥ :– ಈ ಮೇಲಿನೆರಡೂ ಉದಾಹರಣೆಗಳಲ್ಲೂ ಆಚಾರ್ಯ ವ್ಯಾಳಿಯವರ ಪ್ರಕಾರ ಎರಡು ಪ್ಲುತಗಳ ಮೊದಲಿನ ಎರಡು ಮಾತ್ರೆಗಳ ಸ್ವರವೇ ಕೊನೆಯ ಮಾತ್ರೆಗೂ ಬರುತ್ತದೆ. ಎರಡೂ ಪ್ಲುತಗಳು ಪ್ರಚಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಉದಾತ್ತಸಮಶ್ರುತಿಯನ್ನೇ ಹೊಂದುತ್ತವೆ. ಪಾಠಕ್ರಮವೂ ಹೀಗೆಯೇ ನಡೆದು ಬಂದಿದೆ.

Rarest Archive

ಸ್ವರೋಚ್ಚಾರಣೆಯಲ್ಲಾಗುವ ಕೆಲವು ದೋಷಗಳು-

ಸೂತ್ರ-೨೯,

ಅಸಂದಿಗ್ಧಾನ್ ಸ್ವರಾನ್ ಬ್ರೂಯಾತ್ ॥

ಅರ್ಥ :- ವೈದಿಕಸ್ವರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗುರುಮುಖೇನ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿಯೇ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕು. ಸಸ್ವರಮಂತ್ರಗಳನ್ನುಚ್ಚರಿಸುವಾಗ ಸ್ವರವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹ ಹೊಂದಿರಬಾರದು. ಸ್ವರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡೇ ವೇದೋಚ್ಚಾರಣೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದರ್ಥ. ಉದಾತ್ತಾದಿ ಸ್ವರಗಳನ್ನು ಸಲಕ್ಷಣ ತಿಳಿದೇ ಉಚ್ಚಾರಣೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಮಂತ್ರೋಚ್ಚಾರಣೆಯೂ ಸಫಲವಾಗುವುದು. ಪಾಠ ಕೇಳುವವರೂ ಸರಿಯಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವುದು. ಸರಿಯಾದ ಪಾಠ ಪರಂಪರೆಯೂ ಉಳಿಯುವುದು. ಸ್ವರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದೆ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸ್ವರಲಕ್ಷಣತಿಳಿಯದೆಯೇ ಉಚ್ಚರಿಸುವವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚು.

ನಾನು ತಿಳಿದಂತೆ ಉದಾತ್ತ-ಸ್ವರಿತ-ಪ್ರಚಯ ಜ್ಞಾನ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ ಬಿಡಿ ಪಂಡಿತರಲ್ಲೇ ಇಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡದೆ ಶಾಸ್ತ್ರಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದು ಹಾಗೂ ವೇದಾಧ್ಯಯನದ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೂ ವೇದ ತಿಳಿದವರ ಬಗ್ಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರ ಬುದ್ಧಿ. ಶಾಸ್ತ್ರಾಧ್ಯಯನಾನಂತರ ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲು ನಾಚಿಕೆ, ಸಂಕೋಚ. ಇಂತಹಾ ಜನರು ಲೋಕಸಾಮಾನ್ಯರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವಜ್ಞರು. ಅಂತಹವರು ಹೇಳಿದ್ದೇ ವೇದ. ಅವರನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವವರೂ ಅವರಂತೆಯೇ ವೇದಮಂತ್ರಗಳನ್ನುಚ್ಚರಿಸಿ ವೇದಮಂತ್ರಗಳ ಅಪಪಾಠಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಅಪ-ಪಾಠಪರಂಪರೆಗೂ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನೇ ಸ್ಮೃತಿಯೊಂದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ-**"ವಟವಃ ಪಂಡಿತಾ ಮೂರ್ಖಾ ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಧ್ಯಾಪಕಾಶ್ಚ ಯೇ- ದೋಷಂ ಕುರ್ವಂತಿ ತೇ ಮೂಢಾಃ ತಸ್ಮಾದ್ವೃದ್ಧಂ ಹಿ ಸೇವಯೇತ್"-॥** ಹಾಗಾದರೆ ಯಾರು ವೇದಾಚಾರ್ಯರಾಗಲು ಯೋಗ್ಯರು ಪ್ರಾತಿಶಾಖ್ಯವೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ -**"ಪದಕ್ರಮ-ವಿಭಾಗಜ್ಞೋ ವರ್ಣಕ್ರಮ ವಿಚಕ್ಷಣಃ । ಸ್ವರಮಾತ್ರಾವಿಶೇಷಜ್ಞೋ ಗಚ್ಛೇದಾಚಾರ್ಯಸಂಪದವ್"॥**

ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಣಕ್ರಮವೆಂದರೆ ಸಂಹಿತಾ ಪಾಠವೆಂದರ್ಥ. ಪದಕ್ರಮವಿಭಾಗಜ್ಞೋ ಎಂದರೆ ಪದ-ಪಾಠ, ಕ್ರಮ-ಪಾಠವೆಂದರ್ಥ. ಅಂದರೆ ಯಾರು ಸಂಹಿತಾ, ಪದ, ಕ್ರಮಪಾಠಗಳನ್ನು ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಸ್ವರಲಕ್ಷಣಸಹಿತ ತಿಳಿಯುವನೋ ಅವನೇ ಆಚಾರ್ಯನಾಗಲು ಅರ್ಹನೆನ್ನುತ್ತದೆ ಪ್ರಾತಿಶಾಖ್ಯ. ಅಂದರೆ ಕ್ರಮಾಂತಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿರುವವನೇ ವೇದಪಾಠಕನಾಗಲು ಅರ್ಹನೆಂದರ್ಥ.

Rarest Archive

ಸ್ವರೋಚ್ಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಕೆಲವು ದೋಷಗಳು–

ಸೂತ್ರ–೩೦,

ಅವಿಕೃಷ್ಟಾನ್ ॥

ಅರ್ಥ :– ಸ್ವರಗಳನ್ನು ಸಂಧಿಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಬಿಡಿಸಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ–ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸಬಾರದೆಂದರ್ಥ. ವಿಕರ್ಷ ಎಂದರೆ ಸ್ವರಗಳು ಸ್ವರದೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಸಂಧಿಯಾಗುವ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ಉಚ್ಚರಿಸುವುದೆಂದರ್ಥ. ಹೀಗೆ ಸ್ವರಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಬಾರದೆಂದರ್ಥ.

ಸೂತ್ರ–೩೧,

ಅಕಂಪಿತಾನ್ ॥

ಅರ್ಥ :– ಸ್ವರಗಳನ್ನು ಕಂಪದೋಷರಹಿತವಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕು’

ಸೂತ್ರ–೩೨,

ಸ್ವರಿತಂ ನಾತಿನಿರ್ಹಣ್ಯಾತ್ ॥

ಅರ್ಥ :– ಸ್ವರಿತವನ್ನು ಅಗತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಎಳೆಯಬಾರದು.

ಸೂತ್ರ–೩೩,

ಪೂರ್ವೌ ನಾತಿವಿವರ್ತಯೇತ್ ॥

ಅರ್ಥ :– ಉದಾತ್ತ ಹಾಗೂ ಅನುದಾತ್ತವನ್ನು ಅಗತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ದೂರ ಕೊಂಡೊಯ್ಯಬಾರದು. ಅಂದರೆ ಉದಾತ್ತಾನುದಾತ್ತಸ್ವರವರ್ಣಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚಾರಣಾವಯುವಗಳನ್ನು ಅಧಿಕ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಅಧಿಕ ಕೆಳಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯಬಾರದು ಎಂದರ್ಥ.

Rarest Archive

ಸ್ವರಿತವಿಶೇಷಗಳ ಕಂಪಸಂದರ್ಭ–

ಸೂತ್ರ–೩೪,

ಜಾತ್ಯೋಽಭಿನಿಹಿತಶ್ಚೈವ ಕ್ಷೈಪ್ರಃ ಪ್ರಶ್ಲಿಷ್ಟ ಏವ ಚ ।
ಏತೇ ಸ್ವಾರಾಃ ಪ್ರಕಂಪಂತೇ ಯತ್ರೋಚ್ಚಸ್ವರಿತೋದಯಾಃ ॥

ಅರ್ಥ :– ಉದಾತ್ತ ಅಥವಾ ಸ್ವರಿತಗಳು ಮುಂದಿರುವಾಗ – **"ಜಾತ್ಯಸ್ವರಿತ", "ಅಭಿನಿಹಿತಸ್ವರಿತ", "ಕ್ಷೈಪ್ರಸ್ವರಿತ",** ಹಾಗೂ **"ಪ್ರಶ್ಲಿಷ್ಟಸ್ವರಿತ"**ಗಳು ಕಂಪಸ್ವರಸಹಿತ ಉಚ್ಚರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ.

ಉದಾ :–(ಜಾತ್ಯಸ್ವರಿತ)

೧,– ವೀರ್ಯ೧ಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥

೨,– ವೀರ್ಯೇ೩ ಸ್ವಾಹಾ ॥

ಉದಾ :–(ಅಭಿನಿಹಿತಸ್ವರಿತ)

೧,– ಗೃಣಾನೋ೩ಸ್ಮಾಕಂ ॥

ಉದಾ :–(ಕ್ಷೈಪ್ರಸ್ವರಿತ)

೧,– ವ್ಯ೧ಸ್ಮತ್॥

ಉದಾ :–(ಪ್ರಶ್ಲಿಷ್ಟಸ್ವರಿತ)

೧,– ಅಭೀ೩ಮಮ್॥

ಸ್ವಸ್ತಿ

ತೃತೀಯಪಟಲಂ ಸಮಾಪ್ತಮ್

॥ ಶ್ರೀಹರಿಃ ಪ್ರೀಯತಾಮ್॥

॥ ಶ್ರೀಮಧ್ವೇಶಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಿತಮಸ್ತು ॥

Rarest Archiver

ಅಧ್ಯಾಯ – ೨

ಯಜ್ಞೋ ವೈ ವಿಷ್ಣುಃ

ಅಥ ಯಜ್ಞೋಪಯೋಗಿಸ್ವಾಹಾಕಾರವಿಧಿಃ

ಯಜ್ಞೇಶಾಚ್ಯುತಗೋವಿಂದ ಮಾಧವಾನಂತ ಕೇಶವ ।
ಕೃಷ್ಣ ವಿಷ್ಣೋ ಹೃಷೀಕೇಶ ವಾಸುದೇವ ನಮೋಽಸ್ತು ತೇ ॥

ಉಪಕ್ರಮ–

ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ವೈದಿಕಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿ **"ಸ್ವಾಹಾ"** ಎಂದುಚ್ಚರಿಸಿ ಆಹುತಿ ಕೊಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರದ ಕೊನೆಯ ಅಕ್ಷರವು ಸ್ವರ ಹಾಗೂ ಅಕ್ಷರವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಹೊಂದುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಾಂತ್ಯದ ಸ್ವರಾಕ್ಷರದಲ್ಲಾಗುವ ಸ್ವರವ್ಯತ್ಯಾಸದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತೇನೆ. ಪುರೋಹಿತ ಬಂಧುಗಳು ಇದರ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು. ನಾನು ನೋಡಿರುವಂತೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಂತ್ರೋಚ್ಚಾರಣೆ ಮಾಡುವ ಪುರೋಹಿತರೂ ಕೂಡ ಕೊನೆಯ ಅಕ್ಷರದ ಸ್ವರವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವಲ್ಲಿ ತಪ್ಪುವರು. ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ಆ ಬಗೆಗಿನ ಸರಿಯಾದ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯ ಅಭಾವ. ಇಲ್ಲಿ ಆ ಬಗೆಗಿನ ಸರಿಯಾದ ತಿಳಿವನ್ನು ನೀಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವೆನು. ಹರಿ–ಗುರುಗಳು ನನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿ.

ಸ್ವರಗಳು,

ಸ್ವರಗಳು ನಾಲ್ಕು :–

೧. ಉದಾತ್ತ
೨. ಅನುದಾತ್ತ
೩. ಸ್ವರಿತ
೪. ಪ್ರಚಯ

ವೇದದಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತಾದಿಸ್ವರಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ರೀತಿ :–

೧, ಉದಾತ್ತ :– ಮಂತ್ರಾದಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಚಿಹ್ನೆಯಿಲ್ಲದ ಅಕ್ಷರ.

ಉದಾ :– ಇಂದ್ರಃ ॥

ಅಥವಾ

ಮಂತ್ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನುದಾತ್ತಾನಂತರ ಇರುವ ಅಕ್ಷರ.

ಉದಾ :– ಅ॒ಗ್ನಿಃ ॥

Rarest Archiver

೨, ಅನುದಾತ್ತ :– ಅಕ್ಷರದ ಕೆಳಗೆ ಅಡ್ಡ ಗೆರೆ (ಅ॒) ಇದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಅನುದಾತ್ತವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಉದಾ :– ಅ॒ಗ್ನಿಃ ॥

೩, ಸ್ವರಿತ :– ಮೂರುವಿಧ–(ಸ್ವರ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ವಿವರಣೆ ಇದೆ)

ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿವರಣೆ–

೧, ಪ್ರಾತಿಹತ ಸ್ವರಿತ :– ಉದಾತ್ತದ ಮುಂದಿರುವ ಸ್ವರಿತ.

ಉದಾ :– ವರು॑ಣಃ ॥ ಇಂದ್ರ॑ಃ ॥

೨, ಜಾತ್ಯಸ್ವರಿತ :– ಇದು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರ–

೧, ಸ್ವ॑ಃ ॥

೨, ವೀ॒ರ್ಯ᳚ಮ್॥(ನೀಚ–ಸ್ವರಿತ)

೩, ಸಂಧಿಸ್ವರಿತ :– ಇದು ಮೂರು ವಿಧ–

೧, ಪ್ರಶ್ಲಿಷ್ಟ–ಸ್ವರಿತ–(ಸವರ್ಣದೀರ್ಘ–ಇಕಾರಗಳೆರಡರ ನಡುವೆಮಾತ್ರ)

ಉದಾ :– ದಿ॒ವೀ᳚ವ ॥

೨, ಅಭಿನಿಹಿತಸ್ವರಿತ :–(ಪೂರ್ವರೂಪ)

ಉದಾ :– ಗೃ॒ಣಾ॒ನೋ॒ಽ॑ಸ್ಮಾ᳚ಕಮ್ ॥

೩, ಕ್ಷೈಪ್ರಸ್ವರಿತ :–(ಯಣ್)

ಉದಾ :– ವ್ಯ॒॑ಗ್ಸ್ಮತ್ ॥

೪, ಪ್ರಚಯ :– ಸ್ವರಿತದ ಮುಂದಿರುವ ಉದಾತ್ತತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಅನುದಾತ್ತ.

ಉದಾ :– ಅ॒ಗ್ನಿಮೀ᳚ಳೇ ॥

ಇ॒ಮಂ ಮೇ᳚ ಗಂಗೇ ಯಮುನೇ ಸರಸ್ವತಿ ॥

ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಸ್ವರಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದು ಮುಖ್ಯ.

Rarest Archiver

ಮಂತ್ರದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸ್ವರಗಳು - ಹಾಗೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿಉಪಯೋಗಿಸುವರೀತಿ (ಉಚ್ಚರಿಸುವ ರೀತಿ)

೧, ಉದಾತ್ತ :-

ಉದಾ :- ಇಂದ್ರಾಯ ಪಾತವೇ ಸುತಃ ||

ಉದಾತ್ತವನ್ನು ಸ್ವಾಹಾ ಶಬ್ದವು ಪರದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಯಾವವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕು.

ಉದಾ :- ಇಂದ್ರಾಯ ಪಾತವೇ ಸುತಃ ಸ್ವಾಹಾ ||(೯-೧-೧)

೨, ಅನುದಾತ್ತ :- ಇದುಮಂತ್ರದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. (ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನುದಾತ್ತ ಬರುವುದಿಲ್ಲ)

೩, ಪ್ರಚಯ :- ಸ್ವರಿತಾನಂತರ ಬರುವ ಅನುದಾತ್ತದ ವಿಕಾರವಾದ ಈ ವರ್ಣವು ಉದಾತ್ತಸ್ವರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಮಂತ್ರಾಂತ್ಯದ ಈ ಸ್ವರವು ಸ್ವಾಹಾ ಎಂಬ ಉದಾತ್ತಾದಿ ಶಬ್ದ ಪರದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಪ್ರಚಯತ್ವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಮೂಲಸ್ವರೂಪವಾದ ಅನುದಾತ್ತತ್ವವನ್ನೇ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಉದಾ :- ಹೋತಾರಂ ರತ್ನಧಾತಮಂ ಸ್ವಾಹಾ ||

ದ್ರುಣಾ ಸಧಸ್ಥ ಮಾಸದತ್ ಸ್ವಾಹಾ ||

೪, ಸ್ವರಿತ :-

೧, **ಪ್ರಾತಿಹತಸ್ವರಿತ** :-(ಉದಾತ್ತಪೂರ್ವ ಸ್ವರಿತ) ಉದಾತ್ತಾದಿಯಾದ ಸ್ವಾಹಾ ಪರದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅನುದಾತ್ತವಾಗಿಸಬೇಕು.

ಉದಾ :- ಪರ್ಷಿ ರಾಧೋ ಮಘೋನಾಂ ಸ್ವಾಹಾ ||

ಅಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಸುಕ್ರತುಂ ಸ್ವಾಹಾ ||

ದೇವೋ ಯಾತಿ ಭುವನಾನಿ ಪಶ್ಯನ್ತ್ಸ್ವಾಹಾ ||

೨, ಸಂಧಿ ಸ್ವರಿತ :- ಮಂತ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ(ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ)

Rarest Archiver

೩, ಜಾತ್ಯ ಸ್ವರಿತ–

೧, ಸ್ವಃ – ಇದು ಮಂತ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಡೆ ಉದಾತ್ತಪೂರ್ವವಾಗಿಯೂ ಬಂದಿದೆ. ಇದನ್ನು ಉದಾತ್ತಾದಿಯಾದ ಸ್ವಾಹಾ ಪರದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಏಕಕಂಪಯುಕ್ತ ಸ್ವರಿತವಾಗಿಸಬೇಕು.

ಉದಾ :– ಪಿತರಂ ಚ ಪ್ರಯನ್ತ್ಸ್ವ೧ಃ ಸ್ವಾಹಾ ॥

೨, **ನೀಚಸ್ವರಿತ :–** ಅನುದಾತ್ತವನ್ನು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿರುವ ಸ್ವರಿತ. ಇದನ್ನು ಋಗ್ವೇದಿಗಳು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಕಂಪಸ್ವರಿತವಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕು ಸ್ವಾಹಾ ಎಂಬ ಉದಾತ್ತಾದಿ ಶಬ್ದ ಪರದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಇದು ಹ್ರಸ್ವ ಅಥವಾ ದೀರ್ಘವೆಂದು ಎರಡು ರೀತಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ (ಅಂತ್ಯದಸ್ವರಿತ).

೧, ಹ್ರಸ್ವವನ್ನು ಏಕಕಂಪವಾಗಿಸಬೇಕು.

ಉದಾ :– ವೀರ್ಯಮ್ ॥ = ವೀರ್ಯ೧ಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥

೨, ದೀರ್ಘವನ್ನು ತ್ರಿಕಂಪವಾಗಿಸಬೇಕು.

ಉದಾ :–

೧, ಓಕ್ಯೇ ॥ ಓಕ್ಯೇ೩ಸ್ವಾಹಾ ॥

೨, ವೀರ್ಯೇ ॥ ವೀರ್ಯೇ೩ಸ್ವಾಹಾ ॥

೩, ಮನುಷ್ಯಾನ್ ॥ ಮನುಷ್ಯಾ೩ನ್ತ್ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಇತ್ಯಾದಿ ॥

ವೇದದಲ್ಲಿ ಕಂಪಸ್ವರಿತವಿಧಾನವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದು ಹೇಗೆಂದರೆ ಒಂದನೆಯದಾಗಿ ಸ್ವರಿತದಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅನುದಾತ್ತವಿರಬೇಕು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ "ಸ್ವಃ" ಈ ಶಬ್ದದ ಹಿಂದೆ ಉದಾತ್ತವಿದ್ದರೂ ಇದನ್ನು ಕಂಪವಾಗಿಸಬಹುದು. ಬೇರಾವ ಉದಾತ್ತಪೂರ್ವಸ್ವರಿತವು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ನಾನು ಕಂಡಂತೆ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿಲ್ಲ.

ಪವಮಾನದಲ್ಲಿನ ಸ್ವರವಿಚಾರ,

ಪವಮಾನದಲ್ಲಿ ಅನುದಾತ್ತಪೂರ್ವಸ್ವರಿತಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಕಂಪವಾಗಿಸಬೇಕು. ಅವೆಲ್ಲವೂ ಜಾತ್ಯಸ್ವರಿತಗಳೇ ಆಗಿವೆ. "ಸುವೀರ್ಯಮ್" ಎಂಬಲ್ಲಿನ ಸ್ವರಿತವು ಪ್ರಾತಿಹತಸ್ವರಿತವಾಗಿದ್ದು ಕಂಪವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಅಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. "ವೀರ್ಯ" ಶಬ್ದವು "ಸು" ಶಬ್ದದೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ ಸಮಾಸವಾದ ಮೇಲೆ ಜಾತ್ಯಸ್ವರಿತತ್ವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಹಾಗೂ ಮಧ್ಯೋದಾತ್ತವಾಗಿದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಉದಾತ್ತ–ಸ್ವರಿತಶಬ್ದವೆಂಬ ಪ್ರಭೇದವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದಲೂಒಂದೇ ಶಬ್ದವು ಉದಾತ್ತಪೂರ್ವಸ್ವರಿತವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಕಂಪಸ್ವರಿತವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುವಂತಿಲ್ಲ

Rarest Archive

ಉದಾತ್ತಸ್ವರಿತಪರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ. ಒಂದುವೇಳೆ ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಅಂತಹಾ ಸ್ವರಿತವನ್ನು ಅನುದಾತ್ತತರವಾಗಿಯೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ಯಜುರ್ವೇದದಲ್ಲಿನ ಸ್ವರವಿಚಾರ–

ಯಜುರ್ವೇದ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ಇದೇ ಕ್ರಮವಾದರೂ ಸ್ವರಿತಕ್ಕೆ(ಸಂಧಿ–ಜಾತ್ಯ) ಉದಾತ್ತಪರದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಕಂಪತ್ತ್ವವಿಲ್ಲದಿರಿವುದರಿಂದ ಇದ್ದಂತೆಯೇ ಉಚ್ಚರಿಸುವುದು. **"ಸ್ವಾಹಾ"** ಪರದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಹ್ರಸ್ವಪೂರ್ವ ಅನುಸ್ವಾರವನ್ನು **"ಗ್ಂ"** ಎಂದೂ ದೀರ್ಘಪೂರ್ವ ಅನುಸ್ವಾರವನ್ನು **"ಗ್"** ಎಂದೂ ಉಚ್ಚರಿಸುವ ಪರಂಪರೆಯಿದೆ.

ಉದಾ–೧– ಸ್ವಃ ಸ್ವಾಹಾ ॥ (ಜಾತ್ಯಸ್ವರಿತವನ್ನು ಸ್ವಾಹಾ ಪರದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಹೇಳುವ ರೀತಿ)

ಉದಾ–೨– ೧, ವಯಗ್ಗ್ಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥(ಹ್ರಸ್ವಪೂರ್ವ ಅನುಸ್ವಾರ ಉಚ್ಚಾರಣಾಕ್ರಮ)

೨, ರಯೀಣಾಗ್ ಸ್ವಾಹಾ ॥(ದೀರ್ಘಪೂರ್ವ ಅನುಸ್ವಾರೋಚ್ಚಾರಣಕ್ರಮ)

ಈ ಬಗ್ಗೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅರಿವಿಗಾಗಿ ಯಜ್ಞಕರ್ಮಣಿ.., ಪ್ರಣವಷ್ಟೇಃ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡಿ.

ಪ್ರಣವಾಂತ್ಯಸ್ವಾಹಾಕಾರವಿಧಿ –

ಸೂತ್ರ–

ಪ್ರಣವಷ್ಟೇಃ(೮–೨–೮೯)(ಸಿ–ಕೌ–೪೪೦)

ವೃತ್ತಿ – ಯಜ್ಞಕರ್ಮಣಿ ಟೇಃ ಓಮಿತ್ಯಾದೇಶಃ ಸ್ಯಾತ್॥

ಅರ್ಥ :– ಯಜ್ಞಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಾಂತ್ಯದ –" ಟಿ "– ಗೆ "ಓಂ " ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಬಳಿಕ ಸ್ವಾಹಾ ಎಂದು ಉಚ್ಚರುಸಬೇಕೆರ್ಥ.

ಟಿ = ಅಚೋಽನ್ತ್ಯಾದಿ ಟಿ (ಪಾ–ಸೂ)

ಅರ್ಥ :– ಕೊನೆಯ ಸ್ವರವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿರುವ ಶಬ್ದಸ್ವರೂಪ.

ಉದಾ :– ಅಗ್ನಿ – ಇಲ್ಲಿ ಟಿ = ಇ

ಹೀಗೆಯೇ **ಶರ್ಮನ್** – ಇಲ್ಲಿ ಟಿ = ಅನ್ ॥ ಮನಸ್– ಅಸ್ ॥

ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತಾದಿ ಸ್ವರಗಳಿರುವಾಗ ಹೇಗೆ **ಟಿ**ಗೆ ಓಂಕಾರ ಸೇರಿಸಿ ಸ್ವಾಹಾ ಹೇಳುವುದು.

Rarest Archiver

ಇಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯುವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

೧, - ಉದಾತ್ತವಿರುವಾಗ- ಸುತಃ ॥ ಸುತೋಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ (ಸ್ವರವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ)

೨, - ಪ್ರಾತಿಹತಸ್ವರಿತವಿರುವಾಗ- ಸುವೀರ್ಯಮ್॥ ಸುವೀರ್ಯೋಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ (ಸ್ವರಿತಯುಕ್ತಸ್ವರಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಓಂಕಾರಸೇರಿಸುವುದು)

೩, - ನೀಚಸ್ವರಿತವಿರುವಾಗ- ವೀರ್ಯಮ್ ॥ ವೀರ್ಯೋಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ (ಸ್ವರಿತಯುಕ್ತಸ್ವರದಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಓಂಕಾರಸೇರಿಸುವುದು)

೪, - ಜಾತ್ಯಸ್ವರಿತವಿರುವಾಗಲೂ ಹೀಗೆಯೇ - ಸ್ವಃ ॥ ಸ್ವೋಂಸ್ವಾಹಾ ॥

೫, - ಪ್ರಚಯವಿರುವಾಗ - ರತ್ನಧಾತಮಮ್ ॥ ರತ್ನಧಾತಮೋಂಸ್ವಾಹಾ ॥ (ಹಿಂದಿನಸ್ವರಿತ ಅಥವಾ ಪ್ರಚಯವನ್ನು ಅನುದಾತ್ತವಾಗಿಸುವುದು)

ವಿಷ್ಣುಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ"ಟಿ"ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಓಂಕಾರ ಸೇರಿಸಿ ಸ್ವಾಹಾಕರ ವಿಧಿ ಪ್ರಯೋಗ :-

ಅತೋ.........। ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ ಸಪ್ತ ಧಾಮಭಿಃ ॥ ಸಪ್ತ ಧಾಮಭೋಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥

ಇದಂ...........। ಸಮೂಹ್ಳಮಸ್ಯ ಪಾಂಸುರೇ॥ ಸಮೂಹ್ಳಮಸ್ಯ ಪಾಂಸುರೋಂಸ್ವಾಹಾ ॥

ತ್ರೀಣಿ........। ಅತೋ ಧರ್ಮಾಣಿ ಧಾರಯನ್ ॥ ಧರ್ಮಾಣಿ ಧಾರಯೋಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥

ವಿಷ್ಣೋಃ....................। ಇಂದ್ರಸ್ಯ ಯುಜ್ಯಃ ಸಖಾ ॥ ಯುಜ್ಯಃ ಸಖೋಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥

ತದ್ವಿಷ್ಣೋಃ..................। ದಿವೀವ ಚಕ್ಷುರಾತತಮ್ ॥ ಚಕ್ಷುರಾತತೋಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥

ತದ್ವಿಪ್ರಾಸೋ..............। ವಿಷ್ಣೋರ್ಯತ್ಪರಮಂ ಪದಮ್ ॥ ಪದೋಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥

ಇತರ ಕಡೆಯೂ ಹೀಗೆಯೇ ಅನುಸರಿಸಬೇಕು.

ಏಕಶ್ರುತಿ :-

ಏಕಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಸ್ವಾಹಾಕಾರ ಮಾಡುವುದಾದರೆ ಸ್ವರವ್ಯತ್ಯಾಸ ಪ್ರಸಂಗವೇ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ "ಟಿ" ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಓಂಕಾರವನ್ನು ಸೇರಿಸುವ ವಿಚಾರ ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ತಿಳಿದು ಅನುಸರಿಸಬೇಕು. ಸ್ವಾಹಾಕಾರವನ್ನೂ ಏಕಶ್ರುತಿಯಲ್ಲೇ ಹೇಳಬೇಕು.ಏಕಶ್ರುತಿಯೆಂದರೆ ಉದಾತ್ತ ಸಮಶ್ರುತಿಯೆಂದು ಈ ಹಿಂದೆಯೇ ಸಸೂತ್ರವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದೇವೆ.

॥ ಯಜ್ಞೋ ವೈ ವಿಷ್ಣುಃ ॥

॥ ಹರಿಃ ಓಂ ॥

Rarest Archive

ಅಧ್ಯಾಯ- ೩

ಅಥ ಸಮಾಸಸ್ವರ ವಿಷಯಃ :-

ಸಮಾಸಸ್ವರಪ್ರವೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಕಿಂಚಿತ್ ಮಾಹಿತಿ-

ಸಂಧಿ ಸಮಾಸ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವಾದರೂ ಮಾಹಿತಿಗಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೇಳಬಯಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಸಂಧಿ-ಸಮಾಸಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತಜ್ಞರು ತುಂಬಾ ತಿಳಿದಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ವೇದಾಭ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ವೈದಿಕಸ್ವರಗಳ ಬಗ್ಗೆಯಾಗಲೀ ಶಬ್ದಸ್ವರದ ಬಗ್ಗೆಯಾಗಲಿ ತಿಳಿಯಲು ಅಸಮರ್ಥರಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನೀಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ನೀಡಿದ್ದೇನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸಮಾಸಸ್ವರದ ಬಗ್ಗೆ ಎರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಗಮನಿಸಿದರೆ ಅರ್ಥವಾದೀತು.

ಸಮಾಸಸ್ವರದ ಅಧಿಕಾರ-

ಸೂತ್ರ-೧-

"ಸಮಾಸಸ್ಯ" (ಪಾ-ಸೂ-೬-೧-೨೨೩) ಎಂಬ ಸೂತ್ರ.
ಸೂತ್ರದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೆಂದರೆ ಸಮಾಸವಾಗುವ (ಒಂದಾಗುವ) ಪದದ ಅಂತ್ಯಸ್ವರವು ಉದಾತ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.
ಉದಾ :- ಯಜ್ಞಶ್ರೀಃ ॥ (ಉಳಿದಸ್ವರಗಳೆಲ್ಲಾ ಅನುದಾತ್ತವಾಗುತ್ತವೆ-ಅನುದಾತ್ತಂ ಪದಮೇಕವರ್ಜಮ್)

ಬಹುವ್ರೀಹಿಸಮಾಸದಲಿ ಪೂರ್ವಪದಪ್ರಕೃತಿಸ್ವರ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ-

ಸೂತ್ರ-೨-

ಬಹುವ್ರೀಹೌ ಪ್ರಕೃತ್ಯಾ ಪೂರ್ವಪದಮ್ ॥ (೬-೨-೧)

ವೃತ್ತಿ - ಉದಾತ್ತಸ್ವರಿತಯೋಗಿ ಪೂರ್ವಪದಂ ಪ್ರಕೃತ್ಯಾ ಸ್ಯಾತ್ ॥ ಚಿತ್ರಶ್ರವಸ್ತಮಃ ॥
ಅರ್ಥ :- ಉದಾತ್ತ ಅಥವಾ ಸ್ವರಿತಸ್ವರದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪೂರ್ವ ಪದದ ಸ್ವರವು ಬಹುವ್ರೀಹಿ ಸಮಾಸದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಪೂರ್ವಪದದ ಉದಾತ್ತ ಅಥವಾ ಸ್ವರಿತಸ್ವರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದೆಲ್ಲಾ ಸ್ವರಗಳೂ ಅನುದಾತ್ತವಗುತ್ತವೆ ಎಂದರ್ಥ.

Rarest Archive

ಬಳಿಕ ಉದಾತ್ತಪರದಲ್ಲಿರುವ ಅನುದಾತ್ತವನ್ನು ಸ್ವರಿತವನ್ನಾಗಿಯೂ(ಪ್ರಾತಿಹತ) ಅದರ ಮುಂದಿನ ಅನುದಾತ್ತಗಳನ್ನು ಪ್ರಚಯಗಳನ್ನಾಗಿಯೂ ಮಾಡಬೇಕು.

ಉದಾ :- ಚಿತ್ರಂ ಶ್ರವಃ (ಕೀರ್ತಿಃ) ಯಸ್ಯ ಸಃ = ಚಿತ್ರ-ಶ್ರವಾಃ । ತತಃ ತಮಪ್ ॥ ಚಿತ್ರಶ್ರವಸ್ತಮಃ ॥

ಅಪವಾದ :- ಆದರೆ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತ ಪೂರ್ವ ಪದವಿದ್ದರೆ ಬಹುವ್ರೀಹಿಯಲ್ಲೂ ಸಮಸಾಂತೋದಾತ್ತತ್ವವೇ ಬರುತ್ತದೆ.

ಉದಾ :- ಸಮುಪಾದಃ ॥ ಇಲ್ಲಿ ತ್ವತ್-ತ್ವ-ಸಮ-ಸಿಮೇತ್ಯನುಚ್ಚಾನಿ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ **ತ್ವತ್** ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತತ್ವ ವಿಹಿತವಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತ ಪೂರ್ವಪದವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಬಹುವ್ರೀಹಿಯಾದರೂ ಪೂರ್ವಪದ ಪ್ರಕೃತಿಸ್ವರವಿಲ್ಲ. ಸಮಾಸಾಂತೋದಾತ್ತತ್ವವೇ ಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಎಲ್ಲಾ ಸಮಾಸಗಳೂ ಅಂತೋದಾತ್ತ ಸ್ವರವನ್ನೇ ಹೊಂದಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವೂ ಇಲ್ಲ. ತತ್ಪುರುಷಸಮಾಸದಲ್ಲಿಯೂ ಪೂರ್ವಪದಪ್ರಕೃತಿಸ್ವರವು ಇರಬಹುದೆಂದು ಸಮಾಸ ಸ್ವರಸೂತ್ರಗಳ ವಿಶೇಷಾಧ್ಯಯನದಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಕೆಳಗಿನ ಸೂತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿ.

ತತ್ಪುರುಷದಲ್ಲೂ ಪೂರ್ವಪದ ಪ್ರಕೃತಿಸ್ವರ:-

ಸೂತ್ರ -೩-

ತತ್ಪುರುಷೇ ತುಲ್ಯಾರ್ಥ- ತೃತೀಯಾ- ಸಪ್ತಮ್ಯು-ಪಮಾನಾ-ವ್ಯಯ-ದ್ವಿತೀಯಾ-ಕೃತ್ಯಾಃ ।(೬-೨-೨)

ವೃತ್ತಿ :- ಸಪ್ತೈತೇ ಪೂರ್ವಪದಭೂತಾಃ ತತ್ಪುರುಷೇ ಪ್ರಕೃತ್ಯಾ ।

ಅರ್ಥ :- ತತ್ಪುರುಷದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಏಳು ಪೂರ್ವಪದವಿರುವಾಗ ಪ್ರಕೃತಿಸ್ವರವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆ.(ತುಲ್ಯಾರ್ಥ - ತೃತೀಯಾತತ್ಪುರುಷಾದಿಗಳು)

ಉದಾ :- ತುಲ್ಯಶ್ವೇತಃ । **"ಕೃತ್ಯತುಲ್ಯಾಖ್ಯಾ ಅಜಾತ್ಯಾ"**(೭೪೯) ಎಂಬುವುದಾಗಿ ತತ್ಪುರುಷ ಸಮಾಸ. ನೌವಯೋಧರ್ಮವಿಷಯ-ಎಂಬುವುದಾಗಿ ಯತ್ ಪ್ರತ್ಯಯ , ಯತೋಽನಾವಃ ಎಂಬುವುದಾಗಿ ತುಲ್ಯಶಬ್ದವು ಆದ್ಯುದಾತ್ತವಾಗಿದೆ. ಈ ಸೂತ್ರದಿಂದ

Rarest Archive

ಪೂರ್ವಪದ ಪ್ರಕೃತಿಸ್ವರ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆಯೇ ತುಲ್ಯಾರ್ಥ ಎಂದು ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಸದೃಕ್‌ಶ್ವೇತಃ , ಸದೃಶ ಶ್ವೇತಃ ಇವೂ ಕೂಡ ಪೂರ್ವಪದ ಪ್ರಕೃತಿ ಸ್ವರವನ್ನೇ ಹೊಂದುತ್ತವೆ. ಸದೃಕ್ ಶ್ವೇತಃ । ಸದೃಶಶ್ವೇತಃ ॥ ಇಲ್ಲಿ ಸದೃಕ್ ಶಬ್ದವು ಅಂತೋದಾತ್ತ (ಗತಿಕಾರಕೋಪಪದಾತ್ ಕೃತ್ ಎಂಬ ಸೂತ್ರ) । ಸದೃಶ ಶಬ್ದವು ಮಧ್ಯೋದಾತ್ತ (ಕಞಂತ) ॥ ಕಿರಿಕಾಣಃ – ಕಿರಿಣಾ ಕಾಣಃ ।ಪ್ರತ್ಯಯಸ್ವರದಿಂದ ಕಿರಿಶಬ್ದವು ಅಂತೋದಾತ್ತ । ಪತಯನ್ಮಂದಯತ್ಸಖಮ್ ॥ ಇಲ್ಲಿ ಮಂದಯತ್ಸಖಮ್ ಎಂದರೆ ಮನ್ದಯತಿ = ಮಾದಕೇ = ಇಂದ್ರೇ ಸಖಾ ಎಂಬುವುದಾಗಿ ಸಪ್ತಮೀ ತತ್ಪುರುಷ ಸಮಾಸ ॥ ಮದಿ ಸ್ತುತ್ಯಾದಿಷು ಧಾತು । ಣ್ಯಂತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ (ಮಾದಯ) ಲಡರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕರ್ತ್ರರ್ಥಕ ಶತೃ ಆದೇಶಬಂದಿದೆ. ಆದಕ್ಕೆ ಛಾಂದಸ ಆರ್ಧಧಾತುಕತ್ವವಿರುವುದರಿಂದ ಶಪ್ ಬಾರದಿರುವುದರಿಂದ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತತ್ವವಿಲ್ಲ. ಮಂದಯತ್ ಮೂಲರೂಪ । ಮಂದಯತಿ =ಸಪ್ತಮೀ । ಟಚ್ । ಮಂದಯತ್ಸಖಃ ತಂ ॥ ಅಯಜ್ಞಃ ।

ವನಸ್ಪತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಉಭಯಪದ ಪ್ರಕೃತಿಸ್ವರ ವಿಧಾನ –

ಸೂತ್ರ–೪–

ಉಭೇ ವನಸ್ಪತ್ಯಾದಿಷು ಯುಗಪತ್।(೬–೨–೧೪೦)

ವೃತ್ತಿ :–ಏಷು ಪೂರ್ವೋತ್ತರಪದೇ ಯುಗಪತ್ ಪ್ರಕೃತ್ಯಾ ।

ಅರ್ಥ :– ವನಸ್ಪತಿ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಶಬ್ದಗಳ ಪ್ರಕೃತಿಸ್ವರವೂ ಉಳಿಯುತ್ತವೆ.

ಉದಾ :–

ವನಸ್ಪತಿಂ ವನ ಆ । ಬೃಹಸ್ಪತಿಂ ವಃ । ಶಚೀಪತಿಮ್ ॥ ತನೂನಪಾದುಚ್ಯತೇ ॥ ನರಾಶಂಸಮ್ ॥ (ನಿಪಾತನಾತ್ ದೀರ್ಘಃ) ಶುನಃ ಶೇಪಮ್ ॥

Rarest Archiver

ದೇವತಾದ್ವಂದ್ವದಲ್ಲಿ ಉಭಯಪದ ಪ್ರಕೃತಿಸ್ವರ–

ಸೂತ್ರ–೫–

ದೇವತಾದ್ವಂದ್ವೇ ಚ ।(೬–೨–೧೪೧)

ವೃತ್ತಿ :– ದೇವತಾದ್ವಂದ್ವೇ ಉಭೇ ಪ್ರಕೃತ್ಯಾ ಸ್ತಃ ॥

ಅರ್ಥ :– ದೇವತಾ ಶಬ್ದಗಳೆರಡು ಸೇರಿ ದ್ವಂದ್ವಸಮಾಸವಾದಾಗಲೂ ಉಭಯ ಪದಗಳ ಪ್ರಕೃತಿ ಸ್ವರ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಉದಾ :–ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ । ಇಂದ್ರಾಬೃಹಸ್ಪತೀ ॥

ಅನುದಾತ್ತಾದಿ ಉತ್ತರಪದವಿರುವಾಗ ದೇವತಾದ್ವಂದ್ವದಲ್ಲಿ ಉಭಯಪದ ಪ್ರಕೃತಿಸ್ವರ ಇಲ್ಲ.

ಸೂತ್ರ–೬–

ನೋತ್ತರಪದೇಽನುದಾತ್ತಾದೌ ಅಪೃಥಿವೀ ರುದ್ರ ಪೂಷ ಮಂಥಿಷು । (೬–೨–೧೪೨)

ವೃತ್ತಿ :– ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿವರ್ಜಿತೇಽನುದಾತ್ತಾದಾವುತ್ತರಪದೇ ಪ್ರಾಗುಕ್ತಂ ನ ॥

ಅರ್ಥ :– ಪೃಥಿವೀ ರುದ್ರ ಪೂಷ ಮಂಥಿ ಶಬ್ದಗಳ ಹೊರತಾಗಿ ಉಳಿದ ಅನುದಾತ್ತಾದಿಶಬ್ದಗಳು ಉತ್ತರಪದವಾಗಿರುವಾಗ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಉಭಯಪದ ಪ್ರಕೃತಿಸ್ವರವು ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಉದಾ :– ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಭ್ಯಾಂ ಕಂ ವೃಷಣಃ ॥

ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿಷು ಭವತ್ಯೇವ – ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ । ಸೋಮಾರುದ್ರೌ । ಇಂದ್ರಾಪೂಷಣೌ ॥ ಶುಕ್ರಾಮಂಥಿನೌ ॥

ಇಂದ್ರಶತ್ರುಃ – ಸ್ವರವಿಚಾರ :–

ಈ ಶಬ್ದವು ತತ್ಪುರುಷದಲ್ಲಿ ಅಂತ್ಯೋದಾತ್ತ । ಇಂದ್ರಶತ್ರುಃ (ಇಂದ್ರಸ್ಯ ಶತ್ರುಃ)

Rarest Archiver

ಬಹುವ್ರೀಹಿಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಪದದ ಉದಾತ್ತವು ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ।

ಇಂದ್ರಃ ಶತ್ರುಃ ಯಸ್ಯ ಸಃ (ಶತ್ರುಃ =ಹಂತಾ) ಇಂದ್ರಶತ್ರುಃ ॥

ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಉಳಿದ ಸಮಾಸಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತಿಳಿದು ವೇದಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯುವಲ್ಲಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ವೇದವೇದ್ಯಃ ಶ್ರೀಹರಿಃ ಸುಪ್ರೀತೋಽಸ್ತು

ಹರಿಃ ಓಂ

****

Rarest Archive

ಅಧ್ಯಾಯ-೪

ಅಥ ವೈದಿಕಶಬ್ದವಿಚಾರಃ

ಅದ್ಯಾಯ-೧

(ಸಿ-ಕೌ) ಪತಿ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಘಿ ಸಂಜ್ಞೆ

ಸೂತ್ರ-೧-

ಷಷ್ಠೀಯುಕ್ತಶ್ಛಂದಸಿ ವಾ ।(೧-೨೬೨)

ವೃತ್ತಿಃ :- ಷಷ್ಠ್ಯಂತೇನ ಯುಕ್ತಃ ಪತಿಶಬ್ದಃ ಛಂದಸಿ ಘಿಸಂಜ್ಞೋ ವಾ ಸ್ಯಾತ್ ॥
ಕ್ಷೇತ್ರಸ್ಯ ಪತಿನಾ ವಯಮ್ ॥ (ಋಕ್-ಯಜುಃ)

ಅರ್ಥ :- ಲೋಕದಲ್ಲಿ "ಪತಿಃ ಸಮಾಸ ಏವ" ಎಂಬುವುದಾಗಿ ಸಮಾಸದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ "ಘಿ" ಸಂಜ್ಞೆ.

ಆದುದರಿಂದ ಲೋಕದಲ್ಲಿ "ಪತ್ಯಾ" ಎಂಬ ರೂಪ. ಅದಕ್ಕಿದು ಅಪವಾದ. ಆದರೆ ವೇದದಲ್ಲಿ ಷಷ್ಠ್ಯಂತ ಪದದೊಂದಿಗೆ ಪತಿಶಬ್ದವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವಾಗ ಪತಿಶಬ್ದವು ಹರಿಶಬ್ದದಂತೆ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅನ್ಯತ್ರ ಲೌಕಿಕ ಪತಿ ಶಬ್ದದಂತೆ ರೂಪ.

ಉದಾ :- ಕ್ಷೇತ್ರಸ್ಯ ಪತಿನಾ (ಷಷ್ಠ್ಯಂತ ಕ್ಷೇತ್ರಸ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಪತಿಶಬ್ದವಿದ್ದು ಪತಿನಾ ಎಂಬುವುದಾಗಿ ರೂಪವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.ಆಙೋ ನಾಽಸ್ತ್ರಿಯಾಮ್ ಎಂಬುವುದಾಗಿ ನಾದೇಶ. ಪತಿನಾ ಎಂಬ ರೂಪ.

ಅನ್ಯತ್ರ - ಮಯಾ ಪತ್ಯಾ ಜರದಷ್ಟಿರ್ಯಥಾಸಃ ॥(ಪತ್ಯಾ-ಘಿಸಂಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲ-ಯಣ್)

ಸರ್ವೇ ವಿಧಯಃ ಛಂದಸಿ ವೈಕಲ್ಪಿಕಾಃ(ಸಿ-ಕೌ)

ಎಲ್ಲಾ ವಿಧಿಗಳೂ ವೇದದಲ್ಲಿ ವಿಕಲ್ಪವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇದು "ಷಷ್ಠೀಯುಕ್ತಃ"- "ಛಂದಸಿ ವಾ" ಸೂತ್ರವನ್ನು ಯೋಗವಿಭಾಗ ಮಾಡಿದಾಗ ಸಿಗುವ ನಿಯಮ. ಬಹುಲಂ ಛಂದಸಿ (೩೪೦೧) ಮುಂದೆ ಬರುವ ಈ ಸೂತ್ರವೂ ಇದರದೇ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯುಯಬೇಕು.

Rarest Archiver

ಉಪಸರ್ಗಗಳು ಪರದಲ್ಲಿ-

ಸೂತ್ರ-೨-

ಛಂದಸಿ ಪರೇಽಪಿ -

ವೇದದಲ್ಲಿ ಉಪಸರ್ಗಗಳು ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕ್ರಿಯಾಪದದ ಮುಂದೆಯೂ ಇರಬಹುದು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ "ತೇ ಪ್ರಾಗ್ಧಾತೋಃ" ಎಂಬುವುದಾಗಿ ಧಾತುವಿಪೂರ್ರ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ವೇದದಲ್ಲಿ ಪರದಲ್ಲೂ ಇರಬಹುದೆನ್ನುತ್ತದೆ ಈ ಸೂತ್ರ.

ವ್ಯವಧಾನವಿದ್ದಾಗಲೂ ಉಪಸರ್ಗವಿರಬಹುದು:-

ಸೂತ್ರ-೩ -

ವ್ಯವಹಿತಾಶ್ಚ ।(೧-೪-೮೨)

ಅರ್ಥ :- ಉಪಸರ್ಗ ಹಾಗೂ ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳ ನಡುವೆ ಬೇರೊಂದು ಶಬ್ದದಿಂದ ವ್ಯವಧಾನವಿದ್ದರೂ ವೇದದಲ್ಲಿ ಸಾಧುವೇ ಆಗಿದೆ.

ಉದಾ :-೧-

ಹರಿಭ್ಯಾಂ ಯಾಹ್ಯೋಕ ಆ ॥ ಹರಿಭ್ಯಾಂ । ಯಾಹಿ । ಓಕಃ । ಆ ॥(ಓಕಃ)

ಅನ್ವಯ :- ಹರಿಭ್ಯಾಂ ಓಕಃ ಆಯಾಹಿ ॥ (ಹರಿಃ-ಅಶ್ವಃ। ಓಕಃ-ಗೃಹಮ್)

ಉದಾ :-೨-

ಆ ಮಂದ್ರೈರಿಂದ್ರ ಹರಿಭಿರ್ಯಾಹಿ ॥

ಪದ :- ಆ । ಮಂದ್ರೈಃ । ಇಂದ್ರ । ಹರಿಭಿಃ । ಯಾಹಿ ॥ (ಮಂದ್ರಾದಿ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ವ್ಯವಧಾನವಿದೆ) ಅಂದರೆ ಕ್ರಿಯಾಪದ ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಸರ್ಗಗಳ ನಡುವೆ ಬೇರೆ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಅಂತರವಿದೆ. ಆದರೂ ವೇದದಲ್ಲಿ ಅದು ಸಾಧುವೇ ಆಗಿದೆ.

॥ ಹರಿಃ ಓಮ್ ॥

Rarest Archiver

ಅಧ್ಯಾಯ–೨

ಕರ್ಮಣಿ ತೃತೀಯಾ ಚ ಜುಹೋತೇಃ

ಸೂತ್ರ–೪ –

ತೃತೀಯಾ ಚ ಹೋಶ್ಛಂದಸಿ । (೨–೩–೩)

ವೃತ್ತಿ :– ಜುಹೋತೇಃ ಕರ್ಮಣಿ ತೃತೀಯಾ ಸ್ಯಾತ್ ದ್ವಿತೀಯಾ ಚ ॥

ಅರ್ಥ :– "ಕರ್ಮಣಿ ದ್ವಿತೀಯಾ" ಎಂಬುವುದು ಲೌಕಿಕ ನಿಯಮ . ಆದರೆ ವೇದದಲ್ಲಿ ಹು ಧಾತು ಮೂಲವಾದ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ತೃತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿಯೂ ಬರಬಹುದೆನ್ನುತ್ತಾರೆ ಸೂತ್ರಕಾರರು.

ಉದಾ :– ಯವಾಗ್ವಾ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಂ ಜುಹೋತಿ ॥
ಯವಾಗ್ವಾ ಜುಹೋತಿ ॥ (ದ್ವಿತೀಯಾ)
ಅಗ್ನಿ ಹೋತ್ರಂ ಜುಹೋತಿ ॥(ತೃತೀಯಾ)
ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಂ ನಾಮ ಹವಿರ್ವಿಶೇಷಃ ॥

ಅಗ್ನಯೇ ಹೂಯತೇ ಇತಿ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಃ ॥ ಅಂದರೆ "ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರೇಣ (ಹವಿರ್ವಿಶೇಷೇಣ) ಜುಹೋತಿ" ಎಂದರ್ಥ. ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರವೆಂಬ ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೋಮಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂದರ್ಥ. ಇಲ್ಲಿ ಹವಿಸ್ಸು ಕರಣವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಷಷ್ಠ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿ ದ್ವಿತೀಯಾ – ದ್ವಿತೀಯಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ (೨–೩–೬೦) ಚತುರ್ಥ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿ ಷಷ್ಠ್ಯಾದಿಗಳು – ಚತುರ್ಥ್ಯರ್ಥೇ ಬಹುಲಂ ಛಂದಸಿ (೨–೩–೬೨) ಮೊದಲಾದ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನೂ ಅರ್ಥೈಸಬೇಕು.

ಅದ ಧಾತುವಿಗೆ ಘಸ್ಲ ಆದೇಶ –

ಸೂತ್ರ–೫ –

ಬಹುಲಂ ಛಂದಸಿ । (೨–೪–೩೯)

ವೃತ್ತಿ :– ಅದೋ ಘಸ್ಲಾದೇಶಃ ಸ್ಯಾತ್ ॥

ಉದಾ :– ಘಸ್ತಾನ್ನೂನಮ್ ॥ ಅದ ಎಂಬುವುದಕ್ಕೆ ಘಸ್ಲ ಆದೇಶ ಬರುತ್ತದೆ ॥

ಉದಾ :– ಘಸ್ತಾಂ = ಅದ್ ಧಾತುವಿನ ಲುಙ್ ರೂಪ.

Rarest Archive

ಲುಙ್ ನಲ್ಲಿ ಘಸ್ಲ್ ಆದೇಶ ಬಂದಾಗುವ ಮತ್ತೊಂದು ರೂಪ – ಸಗ್ಧಿಶ್ಚ ಮೇ ।(ಚಮಕಃ) ಇಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರೇ ಘಸ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಚ್ಲಿಗೆ ಲುಕ್. ಅಡಭಾವ. "ಗ್ಧಿಃ" ಎಂದರೆ ಅದನ (ಭಕ್ಷಣ). ಅದ್‌ಗೆ ಕ್ವಿನ್ – ಘಸ್ಲ್–ಉಪಧಾ ಲೋಪ–ಝಲೋ ಝಲಿ ಎಂದು ಸಲೋಪ "ಸಗ್ಧಿ" ಎಂಬ ರೂಪ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಶಪ್ ಗೆ ಲುಕ್ ವಿಕಲ್ಪ–

ಸೂತ್ರ–೬ –

ಬಹುಲಂ ಛಂದಸಿ (೨–೪–೭೩)

ವೃತ್ರಂ ಹನತಿ ವೃತ್ರಹಾ ॥ ಹನ್ತು ವಾ ॥

ಅರ್ಥ :– ಶಪ್ ಗೆ ಲುಕ್(ಲೋಪ) ವೇದದಲ್ಲ ವಿಕಲ್ಪವೆನ್ನುತ್ತದೆ ಈ ಸೂತ್ರ ॥

ಉದಾ :– ಹನತಿ । ಹಂತಿ ॥ ಹನ್+ಅ+ ತಿ =ಹನತಿ ॥ ಹನ್+ ಅ+ ತಿ = (ಅ–ಲೋಪೇ) ಹನ್ತಿ ಎಂಬ ರೂಪ.

ಬಹುಲ = ಕ್ವಚಿತ್ ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ ಕ್ವಚಿದಪ್ರವೃತ್ತಿಃ ಕ್ವಚಿದ್ವಿಭಾಷಾ ಕ್ವಚಿದನ್ಯದೇವ ।
ವಿಧೇರ್ವಿಧಾನಂ ಬಹುಧಾ ಸಮೀಕ್ಷ್ಯ ಚತುರ್ವಿಧಂ ಬಾಹುಲಕಂ ವದಂತಿ ॥

ಅದಾದಿ ಭಿನ್ನೇಽಪಿ ಕ್ವಚಿಲ್ಲುಕ್ – ತ್ರಾಧ್ವಂ ನೋ ದೇವಾಃ ॥ (ತ್ರೈಙ್ ಪಾಲನೇ–ಲೋಕೇ ತು ತ್ರಾಯಧ್ವಂ)

ವೇದೇಽಪಿ ತಥಾಸ್ತಿ – ಯಂ ತ್ರಾಯಧ್ವಂ ॥

ಹೀಗೆಯೇ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಉಳಿದ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡಬೇಕು.

॥ ಹರಿಃ ಓಂ ॥

SSSSSSSSSSSSSSSSSSSS

Rarest Archiver

ಅಧ್ಯಾಯ-೩

ವನಾದಿಗಳಿಗೆ ಇನ್ ಪ್ರತ್ಯಯ-

ಸೂತ್ರ-೭-

ಛಂದಸಿ ವನ-ಸನ-ರಕ್ಷಿಮಥಾವಮ್(೩-೨-೨೭)

ವೃತ್ತಿ :-

ಏಭ್ಯಃ ಕರ್ಮಣಿ ಉಪಪದೇ ಇನ್ ಸ್ಯಾತ್ । ಬ್ರಹ್ಮವನಿಂ ತ್ವಾ ಕ್ಷತ್ರವನಿಮ್ ॥

ಉತ ನೋ ಗೋಷಣಿಂ ಧಿಯಮ್ । ಯೇ ಪಥಾಂ ಪಥಿ-ರಕ್ಷಯಃ ॥

ಚತುರಕ್ಷೌ ಪಥಿರಕ್ಷೀ ॥ ಹವಿರ್ಮಥೀನಾಮಭಿ ॥

ಬ್ರಹ್ಮ ವನತಿ ಇತಿ ಬ್ರಹ್ಮವನಿಃ (ವನ-ಸಂಭಕ್ತೌ-ಭ್ವಾದಿಃ)

ಪಥಿರಕ್ಷಯಃ = ಪಂಥಾನಂ ರಕ್ಷಯಂತಿ ಇತಿ ವಿಗ್ರಹಃ ॥

ಹವಿರ್ಮಥೀನಾಂ = ಹವಿಃ ಮಂಥತಿ ಇತಿ ವಿಗ್ರಹಃ ॥

ಜನಾದಿಧಾತುಗಳಿಗೆ ವಿಟ್-

ಸೂತ್ರ-೮-

ಜನ-ಸನ-ಖನ- ಕ್ರಮ-ಗಮೋ ವಿಟ್। (೩-೨-೬೭)

ವೃತ್ತಿಃ :- ಜನಾದಿಭ್ಯಃ ಧಾತುಭ್ಯಃ ಛಂದಸಿ ವಿಟ್ ಸ್ಯಾತ್ ॥

ಅಬ್ಜಾಃ । ಗೋಜಾಃ । ಗೋಷಾಃ । ಬಿಸಖಾಃ (ವಿಸಖಾಃ)। ದಧಿಕ್ರಾಃ। ಅಗ್ರೇಗಾಃ ॥

ಅರ್ಥ :-ಜನಾದಿ ಧಾತುಗಳಿಗೆ ವಿಟ್ ಪ್ರತ್ಯಯ ಬರುತ್ತದೆ. ವಿಡ್ವನೋಃ ಎಂಬುವುದಾಗಿ ಆತ್ವ .

ಅಬ್ಜಾಃ = ಅಪ್ಸು ಜಾಯತೇ ॥

ಗೋಜಾಃ = ಗೋಷು ಜಾಯತೇ ॥

ಗೋಷಾಃ = ಗಾಃ ಸನತಿ ॥

Rarest Archiver

ನೃಷಾಃ = ನ್ಯಾನ್ ಸನತಿ ।
ವಿಸಖಾಃ,ಬಿಸಖಾಃ = ಬಿಸಾನಿ ವಿಸಾನಿ ವಾ ಸನತಿ ।
ದಧಿಕ್ರಾಃ = ದಧಿ ಕ್ರಾಮತಿ ॥
ಅಗ್ರೇಗಾಃ = ಅಗ್ರೇ ಗಚ್ಛತಿ ಇತಿ (ಸಪ್ತಮ್ಯಲುಕ್)
ಸರ್ವತ್ರ ವಿಡ್ವನೋಃ ಎಂಬುವುದಾಗಿ ಆತ್ವ.

ಲುಙ್-ಲಙ್-ಲಿಟ್ ಲಕಾರಗಳು ಭೂತ-ವರ್ತಮಾನ-ಭವಿಷ್ಯದರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ(ವಾ) (ವೇದದಲ್ಲಿ)

ಸೂತ್ರ-೯-

ಛಂದಸಿ ಲುಙ್-ಲಙ್-ಲಿಟಃ ॥ (३-४-६)

ವೃತ್ತಿ :- ಧಾತ್ವರ್ಥಾನಾಂ ಸಂಬಂಧೇ ಸರ್ವಕಾಲೇಷು ಏತೇ ವಾ ಸ್ಯುಃ॥ ಪಕ್ಷೇ ಯಥಾಸ್ವಂ ಪ್ರತ್ಯಯಾಃ ।

ಉದಾ :- ದೇವೋ ದೇವೇಭಿರಾಗಮತ್ ॥ ಲೋಡರ್ಥೇ ಲುಙ್ ॥

ಇದಂ ತೇಭ್ಯೋಽಕರಂ ನಮಃ ॥ ಲಙ್ ॥ ಅದ್ಯಾ ಮಮಾರ ॥ ಅದ್ಯ ಮ್ರಿಯತೇ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ಧಾತ್ವರ್ಥಸಂಬಂಧ ತೋರುವಾಗ ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲೂವಿಕಲ್ಪವಾಗಿ ಯಾವ ಲಕಾರವೂ ಬರಬಹುದು.

ಉದಾ :- ಆಗಮತ್- ಲೋಡರ್ಥದಲ್ಲಿದೆ.
ಅಕರಮ್-ಲಡರ್ಥೇ-ಲಙ್॥
ಮಮಾರ-ಲಡರ್ಥೇ ಲಿಟ್ ॥
ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೀಗೆಯೇ ಮಾಡಬೇಕೆಂದರ್ಥವಲ್ಲ. ಸಮಯ ಸಂದರ್ಭ ನೋಡಿಯೇ ಈ ರೀತಿ ಅರ್ಥ ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕು.

ಲೇಟ್-ಲಕಾರ ಹಾಗೂ ಅದರ ಅರ್ಥ -

ಸೂತ್ರ-೧೦-

ಲಿಙರ್ಥೇ ಲೇಟ್ ।(३-४-७)

ವೃತ್ತಿ :- ವಿಧ್ಯಾದೌ ಹೇತು-ಹೇತುಮದ್ಭಾವೇ ಚ ಧಾತೋಃ ಲೇಟ್ ಸ್ಯಾತ್ ಛಂದಸಿ।

Rarest Archive

ಅರ್ಥ :- ವಿಧಿ – ನಿಮಂತ್ರಣವೇ ಮೊದಲಾದ ಲಿಙ್ ಲಕಾರಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ವೇದದಲ್ಲಿ ಧಾತುವಿನ ಮುಂದೆ ಲೇಟ್ ಲಕಾರವು ಬರುತ್ತದೆ ಎಂದರ್ಥ.

ಲೇಟ್ ಲಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೆಲವು ಸೂತ್ರಗಳು –

ಸೂತ್ರ–೧೧–

ಸಿಬ್ಬಹುಲಂ ಲೇಟಿ (೩–೪–೩೪)

ಅರ್ಥ :- ಇದು ಲೇಟ್ ಗೆ ವಿಧಿಸಿರುವ ವಿಕರಣಪ್ರತ್ಯಯ.(ವಾ)

ಲೇಟ್ ನ ತಿಙ್–ನ ಇಕಾರಕ್ಕೆ ಲೋಪವಿಕಲ್ಪ–

ಸೂತ್ರ–೧೨,

ಇತಶ್ಚ ಲೋಪಃ ಪರಸ್ಮೈಪದೇಷು (೩–೪–೯೭)॥

ವೃತ್ತಿ :- ಲೇಟಃ ತಿಙಾಮ್ ಇತಃ ಲೋಪೋ ವಾ ಸ್ಯಾತ್ ಪರಸ್ಮೈಪದೇಷು ।

ಅರ್ಥ :- ಲೇಟ್ ಲಕಾರದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪರಸ್ಮೈಪದಿಪ್ರತ್ಯಯಗಳ ಕೊನೆಯ ಹ್ರಸ್ವ ಇಕಾರಕ್ಕೆ ವಿಕಲ್ಪವಾಗಿ ಲೋಪಾದೇಶವು ಬರುತ್ತದೆ.

ಲೇಟ್–ಲಕಾರಕ್ಕೆ ಅಟ್–ಆಟ್ ಆಗಮಗಳು–

ಸೂತ್ರ–೧೩,

ಲೇಟೋಽಡಾಟೌ ।(೩–೪–೯೪)

ವೃತ್ತಿ :- ಲೇಟಃ ಅಟ್–ಆಟ್ ಏತೌ ಆಗಮೌ ಸ್ತಃ ತೌ ಚ ಪಿತೌ ।
ಅರ್ಥ :- ಲೇಟ್ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪಿತ್ ಆದ ಅಟ್ ಹಾಗೂ ಆಟ್ ಆಗಮಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಅಟ್ ಹಾಗೂ ಆಟ್‌ಗಳು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಾರದೆ ಪರ್ಯಾಯೇಣ(ಒಂದರ ಬಳಿಕ ಮತ್ತೊಂದು) ಬರುತ್ತದೆ. ಅನ್ಯಥಾ ಸವರ್ಣ ದೀರ್ಘೇ ವಿಶೇಷಾಭಾವ. ಪಿತ್ವವಿಧಾನವು ಸ್ವರನಿಮಿತ್ತಕ.

Rarest Archive

ಸಿಪ್-ಗೆ ವಿಕಲ್ಪವಾಗಿ ಣಿತ್ವ

ವಾರ್ತಿಕ- ಸಿಬ್ಬಹುಲಂ ಣಿದ್ವಕ್ತವ್ಯಃ || ವೃದ್ಧಿಃ ||

ಅರ್ಥ :- ವೃದ್ಧಿಗೆ ನಿಮಿತ್ತವಾಗುವ ಣಿತ್ವವನ್ನು ಸಿಪ್ ಗೆ ವಿಕಲ್ಪವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಾನೆ ವಾರ್ತಿಕಕಾರ. ಣಿತ್ವ ಬಂದರೆ ವೃದ್ಧಿ.

ಲೇಟ್ ರೂಪಗಳಿಗೆ ಉದಾಹರಣೆಗಳು-

ಉದಾ :-೧- ಪ್ರಣ ಆಯೂಂಷಿ ತಾರಿಷತ್ ||

ತಾರಿಷತ್-ತ್ಯಾ ಪ್ಲವನ-ತರಣಯೋಃ | ತಿಪ ಇಕಾರಲೋಪಃ | ಸಿಪ್ ಇಟ್ || ವೃದ್ಧಿಃ ||

ಉದಾ :-೨- ಸುಪೇಶಸಸ್ಕರತಿ ಜೋಷಿಷದ್ಧಿ ||

ಜೋಷಿಷತ್ || ಜುಷೀ-ಪ್ರೀತಿ-ಸೇವನಯೋಃ | ಅನುದಾತ್ತೇತಿತ್ | ವ್ಯತ್ಯಯೇನ ಪರಸ್ಮೈಪದಮ್ ||

ಉದಾ :-೩- ಆಸಾವಿಷದರ್ಶಸಾನಾಯ| ಆಸಾವಿಷತ್ | ಆ + ಸಾವಿಷತ್ || ಷು-ಪ್ರಸವೈಶ್ವರ್ಯಯೋಃ ||

ಇಲೋಪಾಭಾವೇ -

ಪತಾತಿ ದಿದ್ಯುತ್ || ಪ್ರಿಯಃ ಸೂರ್ಯೇ ಪ್ರಿಯೋ ಅಗ್ನಾ ಭವಾತಿ ||

ಪತಾತಿ || ಭವಾತಿ ||

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಎಲ್ಲಾ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಹೇಳಲು ಗ್ರಂಥವಿಸ್ತಾರವಾಗುವುದರಿಂದ ಸದ್ಯ ಲೇಖನವನ್ನು ಕೊನೆಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ . ಮುಂದೆ ಸಂದರ್ಭ ಬಂದಾಗ ಇವುಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾ ವಿರಮಿಸುತ್ತೇನೆ.

|| ಶ್ರೀಹರಿಃ ಪ್ರೀಯತಾಮ್ ||

*****ऽ***********ऽ*****

Rarest Archive

ಅಧ್ಯಾಯ–೫

॥ ಹರಿಃ ಓಂ ॥ ಶ್ರೀಗುರುಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥ ಹರಿಃ ಓಂ ॥

॥ ನಮಃ ಪಾಣಿನಯೇ ॥

॥ ಅಥ ಪಾಣಿನೀಯಂ ಸಾಧಾರಣಸ್ವರಪ್ರಕರಣಮ್ ॥

॥ ನಮಃ ಋಷಿಭ್ಯೋ ಮಂತ್ರದ್ರಷ್ಟೃಭ್ಯಃ ॥

ಎರಡು ಮಾತು...

ವೈದಿಕಸ್ವರಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪಾಣಿನೀಯ ವ್ಯಾಕರಣಸೂತ್ರಗಳು ಹಲವಿವೆ. ಅವುಗಳ ಸರಿಯಾದ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿಂದ ಹಾಗೂ ಆಯಾ ಶಾಖೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಾತಿಶಾಖ್ಯಗ್ರಂಥಗಳ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ವೇದಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸಬಹುದು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗ ವೈದಿಕರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವ ವೈದಿಕಸ್ವರಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ತಿಳಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಇದು ವೇದದ ಸ್ವರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವಾಗುವುದಾಗಿ ನಂಬಿರುವೆ. ಇದರ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ವೈದಿಕಸ್ವರಗಳಾದ ಉದಾತ್ತ, ಅನುದಾತ್ತ, ಸ್ವರಿತವೇ ಮೊದಲಾದ ಸ್ವರಗಳು ಹಾಗೂ ವೈದಿಕ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಹಾಗೂ ವೈದಿಕಶಬ್ದಗಳು ಹೊಂದುವ ಸ್ವರ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಯಮಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅರಿವು ಮೂಡಲು ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ. ಇದರ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ವೇದಾಭಿಮಾನಿಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಸ್ವರದ ಸಾಮಾನ್ಯ ತಿಳಿವು ಮೂಡಲಿ ಸ್ವರಜ್ಞಾನಹೊಂದಿ ಸಂತೋಷವಾಗಲಿ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸ್ವರಾಧ್ಯಯನ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿ ಎಂದೂ ಸಕಲ ವೇದಾದಿಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರವರ್ತಕನೂ ಸಕಲಸಚ್ಛಾಸ್ತ್ರಗಮ್ಯನೂ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೂ ಜ್ಞಾನ–ಮುಕ್ತಿದಾಯಕನಾದ ನನಗೆ ಅನ್ನ ಹಾಗೂ ಜ್ಞಾನ ನೀಡಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ ಜಗದೊಡೆಯ ಉಡುಪಿಯ ಶ್ರೀಮಧ್ವೇಶ ಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವೆ.

ಪಾಣಿನಿ ಮಹರ್ಷಿಯು ಸ್ವರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನೂರಾರು ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಅಷ್ಟಾಧ್ಯಾಯೀ ವ್ಯಾಕರಣ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತಾದಿ ಸ್ವರಗಳ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳುವ ಸೂತ್ರಗಳು, ವೈದಿಕಶಬ್ದಗಳ ಸ್ವರನಿರ್ಣಾಯಕ ಸೂತ್ರಗಳು, ಸ್ವರಸಾಧಾರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸೂತ್ರಗಳು, ಧಾತುಸ್ವರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸೂತ್ರಗಳು, ಪ್ರಾತಿಪದಿಕಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸೂತ್ರಗಳು, ಪ್ರತ್ಯಯ ಸ್ವರ ಸಂಬಂಧಿಸೂತ್ರಗಳು, ಸಮಾಸ ಸ್ವರ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಸೂತ್ರಗಳು, ತಿಙಂತಸ್ವರಸೂತ್ರಗಳು(ಕ್ರಿಯಾಪದಸ್ವರಸೂತ್ರಗಳು) ಹೀಗೆ ವೈದಿಕ ಸ್ವರಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಲವು ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ವೈದಿಕಪರಂಪರೆಗೆ ದೊಡ್ಡ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನೇ ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗೂ ವೇದಾಭ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಉಪಕಾರವನ್ನೇ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಆತನಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಕೃತಜ್ಞತೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು ಕಡಿಮೆಯೇ. ಈ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡುವಾಗ ಆತನಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ವೇದ ವೇದಾಂಗಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಗೊತ್ತಾಗಿ ಜ್ಞಾನಿಗಳೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡಬೇಕು. ಪಾಣಿನೀಯ ಈ ಸೂತ್ರಗಳ ಸರಿಯಾದ ಜ್ಞಾನ ಪತಂಜಲಿಯೇ ಮೊದಲಾದ ಋಷಿಪರಂಪರೆಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಉಳಿದು ಬಂದಿದೆ.

Rarest Archive

ಅಥ ಪಾಣಿನೀಯ ಸಾಧಾರಣಸ್ವರ-ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ-
ಅಧ್ಯಾಯ-೧

ಸಾಧಾರಣಸ್ವರಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಯಥಾಮತಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತೇನೆ. ಉದಾತ್ತ-ಅನುದಾತ್ತ-ಸ್ವರಿತ ಎಂಬುವುದಾಗಿ ಸ್ವರಗಳು ಒಟ್ಟು ಮೂರು.

ಉದಾತ್ತ ಲಕ್ಷಣ-

ಸೂತ್ರ-೧,

ಉಚ್ಚೈರುದಾತ್ತಃ ॥

ಅರ್ಥ :- ಕಂಠ-ತಾಲು ಮೊದಲಾದ ವರ್ಣೋತ್ಪತ್ತಿ ಸ್ಥಾನಗಳ ಮೇಲ್ಭಾಗದಿಂದ ಉಚ್ಚರಿಸಲ್ಪಡುವ ಅಕ್ಷರವನ್ನು"ಉದಾತ್ತ"ವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ವೇದದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಾದಿಯಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಕೆಳಗೆ ಚಿಹ್ನೆಯಿಲ್ಲದಿರುವ ಅಥವಾ ಮಂತ್ರಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನುದಾತ್ತಾನಂತರ ಚಿಹ್ನೆಯಿಲ್ಲದಿರುವ ಅಕ್ಷರವನ್ನು"ಉದಾತ್ತ"ವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಉದಾ :- ಅ । ಆ । ಇ । ಉ । ಊ ।
ಮಂತ್ರಾದಿಯಲ್ಲಿ ಚಿಹ್ನೆಯಿಲ್ಲದಿರುವ ವರ್ಣ-

ಉದಾ :- ಇಂದ್ರ ಶ್ರೇಷ್ಠಾನಿ ದ್ರವಿಣಾನಿ

ಮಂತ್ರಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ- ಅ "ಗ್ನಿ" ಮೀಳೇ ಪು "ರೋ"ಹಿತಮ್..॥

ಅನುದಾತ್ತ-ಲಕ್ಷಣ-

ಸೂತ್ರ-೨,

ನೀಚೈರನುದಾತ್ತಃ ॥

ಅರ್ಥ :- ಕಂಠ-ತಾಲು ಮೊದಲಾದ ವರ್ಣೋತ್ಪತ್ತಿ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಅಧೋಭಾಗದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ವರ್ಣವನ್ನು ಅನುದಾತ್ತವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ವೇದದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರದ ಕೆಳಗೆ ಅಡ್ಡ ಗೆರೆಯಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು "ಅನುದಾತ್ತ"ವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಉದಾ :- "ಅ"ಗ್ನಿಮೀಳೇ " ಪು"ರೋಹಿತಮ್ ॥

Rarest Archives

ಸ್ವರಿತ–

ಸೂತ್ರ–೩,

ಸಮಾಹಾರಃ ಸ್ವರಿತಃ ॥ (ಸಂಧಿಸ್ವರಿತ ಹಾಗೂ ಜಾತ್ಯಸ್ವರಿತ ಲಕ್ಷಣ)

ಅರ್ಥ :– ಉದಾತ್ತಾನುದಾತ್ತ ವರ್ಣಗಳು ಒಂದಾಗಿ ಉಂಟಾಗುವ ಹೊಸವರ್ಣವು ಉದಾತ್ತಾನುದಾತ್ತ ಸ್ವರವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ವರಿತವೆನಿಸುತ್ತವೆ.

ಉದಾ :–

ಇ + ಇ = ಈ ॥ ದಿವಿ +ಇವ = ದಿವೀವ ॥

ಇ + ಅ = ಯ ॥ ವಿ +ಅಸ್ಮತ್ = ವ್ಯಸ್ಮತ್ ॥

ಏ + ಅ = ಏಽ ॥

ಓ + ಅ = ಓಽ ॥ ಗೃಣಾನೋಽಸ್ಮಾಕಮ್ ॥

ಸ್ವರಿತದಲ್ಲಿನ–ಉದಾತ್ತಾನುದಾತ್ತಾಂಶಗಳು–

ಸೂತ್ರ–೪,

ತಸ್ಯಾದಿತ ಉದಾತ್ತಮರ್ಧಹ್ರಸ್ವಮ್ ।

ಅರ್ಥ :– ಸ್ವರಿತದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧವು ಉದಾತ್ತವೂ ಪರಾರ್ಧವು ಅನುದಾತ್ತವೂ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಸ್ವರಿತದ ಉದಾತ್ತಾನುದಾತ್ತಾಂಶಗಳು ಕಂಡುಬರುವುದು ಸ್ವರಿತದ ಮುಂದೆ ಉದಾತ್ತ ಸ್ವರಿತಗಳು ಪರದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಮಾತ್ರ. ಯಜುರ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಸ್ವರಿತ ಪರದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಮಾತ್ರ.

ಉದಾತ್ತ ಪರದಲ್ಲಿರುವಾಗ–

ಅಭೀಽದಮೇಕಮೇಕೋ ಅಸ್ಮಿ॥ (೧೦–೪೮–೭)೮

ಅಹಂ ನ್ಯನ್ಯಂ ಸಹಸಾ (೧೦–೪೯–೮)

ಸ್ವರಿತಪರದಲ್ಲಿರುವಾಗ–

ಶತ ಚಕ್ರಂ ಯೋಽಹ್ಯೋ ವರ್ತನಿಃ ॥ (೧೦–೧೪೪–೪)

Rarest Archiver

ಪದವೊಂದರಲ್ಲಿನ ಅನುದಾತ್ತನಿರ್ಣಾಯಕ ಸೂತ್ರ-

ಪರಿಭಾಷಾಸೂತ್ರ-೫,

ಅನುದಾತ್ತಂ ಪದಮೇಕವರ್ಜಮ್ ॥(೬-೧-೧೫೮)

ಅರ್ಥ :- ಒಂದು ಪದದಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತ ಅಥವಾ ಸ್ವರಿತ ವರ್ಣವೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದೆಲ್ಲಾ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನೂ ಅನುದಾತ್ತಗಳೆಂದು .ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಉದಾ :- ಗೋಪಾಯತಮ್ ॥

ಗೋಪಾಯ ಎಂಬುದು ಧಾತು "ಧಾತೋಃ" ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಅಂತೋದಾತ್ತತ್ವ ಗೋಪಾಯ ಎಂಬುದು ಧಾತುಸ್ವರ. ಆದಕ್ಕೆ ಥಸ್ ಪ್ರತ್ಯಯ, ಆದಕ್ಕೆ ತವ್ ಸರ್ವಾದೇಶವಾಗಿಬರುತ್ತದೆ. ಅದು ಅನುದಾತ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ "ಉದಾತ್ತಾದನುದಾತಸ್ಯ ಸ್ವರಿತಃ"ಸೂತ್ರದಿಂದ ತೈರೋವ್ಯಂಜನ-ಸ್ವರಿತತ್ವ ಗೋಪಾಯತವ್ ಎಂಬ ರೂಪ. ಈ ಸೂತ್ರದಿಂದ ತಿಳಿಯುವ ವಿಚಾರವೆಂದರೆ ಗೋಪಾಯತಂ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿರುವ "ಯ" ಎಂಬ ಉದಾತ್ತಭಿನ್ನವಾದೆಲ್ಲಾ ಅಕ್ಷರಗಳೂ ಅನುದಾತ್ತಗಳೆಂದು. ವೇದ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ಈ ಸೂತ್ರವು ಸ್ವರನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ತುಂಬಾ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಉದಾ :- ವರುಣಃ ಎಂಬ ಪದವು ಆದ್ಯುದಾತ್ತ ಪದ. ಅಂದರೆ "ವ" ಎಂಬುವುದು ಉದಾತ್ತ. ಉಳಿದೆರಡು ಅಕ್ಷರಗಳು ಈ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಅನುದಾತ್ತವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ವರುಣಃ ಎಂದು ಇರುವಾಗ ಉದಾತ್ತ ವಕಾರಾನಂತರದ ಅನುದಾತ್ತ"ರು" ವರ್ಣವು ಉದಾತ್ತಾದನುದಾತ್ತಸ್ಯ ಸ್ವರಿತಃ ಎಂಬುವುದಾಗಿ ನೈಮಿತ್ತಿಕ ಸ್ವರಿತತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ,ಆ ಬಳಿಕ ಇರುವ ಅನುದಾತ್ತ "ಣ" ಕಾರವು "ಸ್ವರಿತಾದನುದಾತ್ತಾನಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಪ್ರಚಯವಾಗುತ್ತದೆ "ವರುಣಃ" ಎಂಬ ರೂಪವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಇತರ ಶಬ್ದಗಳ ಅನುದಾತ್ತಾದಿ ಸ್ವರನಿರ್ವಚನ ಮಾಡಬಹುದು.

ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ನೈಮಿತ್ತಿಕ ಅನುದಾತ್ತತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ರೀತಿ-

೧, ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳಿಗೆ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತತ್ವ-

ಸೂತ್ರ-೬,

ತಿಙ್-ಙತಿಙಃ ॥(೮-೧-೨೮)

Rarest Archiver

ಪದವಿಭಾಗಃ :–ತಿಙ್। ಅತಿಙಃ ।

ತಿಙ್ = ತಿಙಂತಂ ಪದಮ್ । ಅತಿಙಃ ಇತಿ ಪಂಚಮೀ ಅತಿಙಂತಾತ್ ಇತ್ಯರ್ಥಃ = ತಿಙಂತಭಿನ್ನಾತ್(ಸುಬಂತಾತ್)ಪದಾತ್ ಇತ್ಯರ್ಥಃ। ಪ್ರತ್ಯಯಗ್ರಹಣೇ ತದಂತಗ್ರಹಣಮ್. ಪ್ರತ್ಯಯಾಂತ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಅರ್ಥ :– ಸುಬಂತ ಶಬ್ದದ ಮುಂದಿರುವ ತಿಙಂತಶಬ್ದವು ಅಂದರೆ ಕ್ರಿಂಯಾಪದವು ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ ಎಂದರ್ಥ.

ಉದಾ :– ಅಗ್ನಿಮೀಳೇ॥

ಇಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಂ ಎಂಬುವುದು ಸುಬಂತಶಬ್ದ ಆದರ ಮುಂದೆ ಈಳೇ ಎಂಬ ಕ್ರಿಯಾಪದವಿದೆ. ಅದು ಈ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಈಳೇ ಎಂಬುವುದು ಸ್ತುತ್ಯರ್ಥಕ ಆತ್ಮನೇಪದಿ ಈಡ ಧಾತುವಿನ ಲಟ್ ಉತ್ತಮಪುರುಷ ಏಕವಚನ ರೂಪವಾಗಿದೆ. ಅಜ್ಮಧ್ಯಸ್ತ ಡಕಾರವು ಋಗ್ವೇದಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಳತ್ವೇನ ಪಠಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಜುರ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಈ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ **"ಅಗ್ನಿಮೀಡೇ"** ಎಂಬ ಪಾಠವನ್ನು ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಕಾಣಬಹುದು.

ಈ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಅಪವಾದಗಳು–

–ಲುಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಈ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯವಿಲ್ಲ.

ಸೂತ್ರ– ೭,

ನ ಲುಟ್ ।(೮–೧–೨೯)

ಅರ್ಥ :– ಲುಡಂತ ಕ್ರಿಂಯಾಪದವು ಸುಬಂತಪದದ ಮುಂದಿದ್ದರೂ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತವಾಗಲಾರದು.

ಲುಟ್ = ಭವಿಷ್ಯಾರ್ಥಕ ಲುಟ್ ಲಕಾರರೂಪಗಳು.

ಸಿದಾಂತಕೌಮುದಿಕಾರನೀಡಿದಲುದಾ :– ॥ ಶ್ವಃ ಕರ್ತಾ ॥ ಶ್ವಃ ಕರ್ತಾರೌ ॥

ಈ ಸೂತ್ರವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದರೆ "ಶ್ವಃ ಕರ್ತಾ ,ಶ್ವಃ ಕರ್ತಾರೌ" ಎಂದಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಸೂತ್ರ–೮,

ನಿಪಾತೈರ್ಯದ್ಯದಿಹಂತಕುವಿಚ್ಚೇಚ್ಚಣ್ ಕಚ್ಚಿದ್ಯತ್ರಂಯುಕ್ತಮ್ ॥

(೮–೧–೩೦)

Rarest Archiver

ಪದಚ್ಛೇದ :– ನಿಪಾತ್ಯೈಃ । ಯತ್ । ಯದಿ । ಹಂತ । ಕುವಿತ್ । ಚೇತ್ । ಚಣ್ । ಕಚ್ಚಿತ್ । ಯತ್ರ ॥

ವೃತ್ತಿ :– ಏತ್ಯೈಃ ನಿಪಾತ್ಯೈರ್ಯುಕ್ತಂ ನ ನಿಹನ್ಯತೇ ॥
ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ನಿಪಾತಗಳೊಂದಿಗೆ ಇರುವಾಗ ಸುಬಂತಾನಂತರವಿರುವ ಕ್ರಿಯಾಪದವು **"ತಿಙ್ಙತಿಙಃ"** ಸೂತ್ರದಿಂದ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ನಿಪಾತಗಳಿ ಸುಬೋಧಿನೀಕಾರ ಅರ್ಥ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ–

ಯದ್ಯದಾರ್ಥೇ ಚ ಹೇತೌ ಚ, ವಿಚಾರೇ ಯದಿ ಚೇಚ್ಚಣಃ ।
ಹಂತ ಹರ್ಷೇಽನುಕಂಪಾಯಾಂ ವಾಕ್ಯಾರಂಭವಿಷಾದಯೋಃ ।
ಕಚ್ಚಿತ್ ಪ್ರಶ್ನೇ, ನೇತ್ ನಿಷೇಧೇನ್, ಪ್ರಶಂಸಾಯಾಂ ಕುವಿತ್ ಸ್ಮೃತಮ್ ।
ಯತ್ರೇತ್ಯಾಧಾರೇ, ತತ್ರ ಮೂಲೇ ಕುವಿದಾಹೃತಃ ॥ ಅನ್ಯೇಽಪಿ ಊಹ್ಯಾಃ ।
ತತ್ರ ಗ್ರಹಣಂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಸಂಬಂಧಪ್ರತಿಪಾದನಾರ್ಥಮ್ ॥

ಸೂತ್ರೋದಾಹರಣಮ್ :–

೧.– ಯತ್–ಯದಗ್ನೇ ಸ್ಯಾಮಹಂ ತ್ವಮ್ ॥ ಸ್ಯಾಮ್ ॥

೨.– ಕುವಿತ್–ಕುವಿದಂಗ ಆಸನ್ ॥ ಆಸನ್ ॥

೩.– ಕಚ್ಚಿತ್– ಅಚಿತ್ತಿಭಿಶ್ಚಕೃಮಾ ಕಚ್ಚಿತ್ ॥ ಚಕೃಮ ॥

೪.– ಯತ್ರ– ಪುತ್ರಾಸೋ ಯತ್ರ । ಪಿತರೋ ಭವಂತಿ ॥ ಭವಂತಿ ॥

ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತತ್ವ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಮಂತ್ರಸ್ವರ ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು–

೧.– ಯದಗ್ನೇ ಸ್ಯಾಮಹಂ ತ್ವಮ್ ॥

೨.– ಕುವಿದಂಗ ಆಸನ್ ॥

೩.– ಅಚಿತ್ತಿಭಿಶ್ಚಕೃಮಾ ಕಚ್ಚಿತ್ ॥

೪.– ಪುತ್ರಾಸೋ ಯತ್ರ ಪಿತರೋ ಭವಂತಿ ॥

ಸೂತ್ರ–೯,

ನಹ ಪ್ರತ್ಯಾರಂಭೇ ॥ (೮–೧–೩೧)

ಪದಾರ್ಥ :–ಪ್ರತಿಷೇಧಯುಕ್ತಃ ಆರಂಭಃ ಪ್ರತ್ಯಾರಂಭಃ । ಪರಿಹಾಸ ಅಥವಾ ಕ್ರೋಧದಿಂದ

Rarest Archiver

ಪ್ರತಿಷೇಧಯುಕ್ತವಾಗಿ ಕ್ರಿಯಾವಚನ ಪ್ರಯೋಗ. ನಹ ಎಂಬುವುದು ನಿಷೇಧಾರ್ಥಕ ನಿಪಾತ ಸಮೂಹ .

ಅರ್ಥ :- ನಹ ಎಂಬ ಶಬ್ದಯುಕ್ತವಾದ ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಉದಾ :- ನಹ ಭೋಕ್ಷ್ಯಸೇ ॥

ಇಲ್ಲಿ ಭೋಕ್ಷ್ಯಸೇ ಎಂಬುವುದು ಮಧ್ಯೋದಾತ್ತ ಪದ. (ಭೋಕ್ಷ್ಯಸೇ)ಪ್ರತ್ಯಾರಂಭ ಭಿನ್ನಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ನಹ ಎಂಬ ಶಬ್ದದೊಂದಿಗಿದ್ದರೂ ತಿಙಂತ ಶಬ್ದವು ಸ್ವಸ್ವರವನ್ನು ಹೊಂದದೆ ನಾಮಪದಾನಂತರವಿದ್ದರೆ ತಿಙ್ಙತಿಙಃ ಎಂಬಸೂತ್ರದಿಂದ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸೂತ್ರ–೧೦.

ಸತ್ಯಂ ಪ್ರಶ್ನೇ –(೮–೧–೩೨)

ವೃತ್ತಿ :- ಸತ್ಯಯುಕ್ತಂ ತಿಙಂತಂ ನಾನುದಾತ್ತಂ ಪ್ರಶ್ನೇ ॥

ಅರ್ಥ :- ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಥದಲ್ಲಿರುವ ಸತ್ಯ ಶಬ್ದದೊಂದಿಗಿರುವ ತಿಙಂತಪದವು ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಉದಾ :- ಸತ್ಯಂ ಭೋಕ್ಷ್ಯಸೇ ॥

ಪ್ರಶ್ನೇ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ–(ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತತ್ವವೇ ಬರುತ್ತದೆ)

ಉದಾ :- ಸತ್ಯಮಿದ್ವಾ ಉ ತಂ ವಯಮಿಂದ್ರಂ ಸ್ತವಾಮ ॥(ಸ್ತವಾಮ)

ಅಂಗ ಶಬ್ದದೊಂದಿಗಿರುವ ತಿಙಂತಕ್ಕೆ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತತ್ವವಿಲ್ಲ–

ಸೂತ್ರ–೧೧,

ಅಂಗಾಽಪ್ರಾತಿಲೋಮ್ಯೇ ॥(೮–೧–೩೩)

ವೃತ್ತಿ :- ಅಂಗೇತ್ಯನೇನ ಯುಕ್ತಂ ತಿಙಂತಂ ನಾನುದಾತ್ತಮ್॥

ಅರ್ಥ :- ಅಪ್ರಾತಿಲೋಮ್ಯ ಎಂದರೆ ಆನುಕೂಲ್ಯ ಎಂದರ್ಥ.

ಆನುಕೂಲ್ಯಾರ್ಥವು ತೋರುವಾಗ ಅಂಗ ಎಂಬ ಶಬ್ದದೊಂದಿಗಿರುವ ತಿಙಂತಪದವು ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

Rarest Archive

ಉದಾ :- ಅಂಗ ಕುರು (ಪ್ರತ್ಯಯಸ್ವರೇಣ ಅಂತೋದಾತ್ತತ್ವಮ್) ॥

ಇಲ್ಲಿಲ್ಲ-

ಅಂಗ ಕೂಜಸಿ ವೃಷಲ ।

"ಹಿ" ಯುಕ್ತತಿಙಂತವು ಅನುದಾತ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ-

ಸೂತ್ರ-೧೨,

ಹಿ ಚ ॥ (೮-೧-೩೪)

ಅರ್ಥ :- ಹಿ ಎಂಬ ಅವ್ಯಯದೊಂದಿಗಿನ ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಅಪ್ರತಿಲೋಮ್ಯಾರ್ಥವು ತೋರುವಾಗ ನಿಹತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ।

ಉದಾ :- ಆ ಹಿ ಷ್ಮಾ ಯಾತಿ ॥ ಸ್ಮ ಎಂಬುವುದು "ಚಾದಯೋಽನುದಾತ್ತಾಃ" ಸೂತ್ರದಿಂದ ಅನುದಾತ್ತ.

ಆ ಹಿ ರುಹತಮ್॥

ಯಾವತ್-ಯಥಾ ಶಬ್ದಗಳು -

ಸೂತ್ರ-೧೩,

ಯಾವದ್ಯಥಾಭ್ಯಾಮ್॥(೮-೧-೩೬)

ಅರ್ಥ:- ಯಾವತ್ ಹಾಗೂ ಯಥಾ ಶಬ್ದಗಳೊಂದಿಗಿರುವ ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಉದಾ :- ಯಥಾ ಚಿತ್ ಕಣ್ವಮಾವತಮ್ ॥

ತು ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳೊಂದಿಗಿರುವ ತಿಙಂತವು ಪೂಜಾರ್ಥವು ತೋರುವಾಗ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಸೂತ್ರ-೧೪,

ತು-ಪಶ್ಯ-ಪಶ್ಯತಾ-ಹೈಃ ಪೂಜಾಯಾಮ್ ॥ (೮-೧-೩೯)

Rarest Archiver

ಅರ್ಥ :–ಪೂಜಾರ್ಥವು ತೋರುವಾಗ ತು , ಪಶ್ಯ , ಪಶ್ಯತ ಹಾಗೂ ಅಹ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳೊಂದಿಗಿರುವ. ತಿಙಂತ ಶಬ್ದವು ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಉದಾ :– ಆದಹ ಸ್ವಧಾಮನು ಪುನರ್ಗರ್ಭತ್ವಮೇರಿರೇ । (ಆತ್ । ಅಹ । ಸ್ವಧಾಮ್ । ಅನು । ಪುನಃ । ಗರ್ಭತ್ವಮ್ । ಏರಿರೇ।)"ಅಹ"–ಶಬ್ದ ಯೋಗವಿದೆ. ಪೂಜಾರ್ಥವಿದೆ,ಆದುದರಿಂದ "ಏರಿರೇ" ಎಂಬ ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತವಾಗಿಲ್ಲ.

ಅಹೋ ಇರುವಾಗ–

ಸೂತ್ರ–೧೫,

ಅಹೋ ಚ ॥(೮–೧–೪೦)

ಅರ್ಥ :– ಪೂಜಾರ್ಥದಲ್ಲಿರುವ "ಅಹೋ" ಶಬ್ದವಿರುವಾಗಲೂ ತಿಙಂತಶಬ್ದವು ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಉದಾ :– ಅಹೋ ದೇವದತ್ತಃ ಪಚತಿ ಶೋಭನಮ್ ॥
ಹೀಗೆಯೇ ತಿಙಂತಸ್ವರಪ್ರಕರಣದ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸೂತ್ರಗಳು ಇನ್ನೂ ಹಲವಿವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಲೌಕಿಕಭಾಷಾಶಬ್ದಗಳ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನೀಡಿರುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲಾಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ನೀಡಿಲ್ಲ.

ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಸೂತ್ರಗಳು –

ಸೂತ್ರ–೧೬,

ಲೋಟ್ ಚ ।(೮–೧–೫೨)

ವೃತ್ತಿ :– ಲೋಡಂತಂ ಗತ್ಯರ್ಥಲೋಟಾ ಯುಕ್ತಂ ನಾನುದಾತ್ತಮ್ ॥

ಉದಾ :– "ಆಗಚ್ಛ" ದೇವ ಗ್ರಾಮಂ "ಪಶ್ಯ" ॥
ವೇದದಲ್ಲಿ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಊಹಿಸಿ ಅನ್ವಯಿಸಬೇಕು. ಗತ್ಯರ್ಥಕ ಲೋಟ್ ರೂಪದೊಂದಿಗಿರುವ ಲೋಡಂತವು ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆಗಚ್ಛ(ಗತ್ಯರ್ಥಕಲೋಟ್) ಪಶ್ಯ (ಲೋಡಂತ).

Rarest Archiver

ಲೋಟ್-ನಲ್ಲೂವಿಕಲ್ಪ ವಿಧಾನ-

ಸೂತ್ರ-೧೭,

ವಿಭಾಷಿತಂ ಸೋಪಸರ್ಗಮನುದಾತ್ತಮ್ । ೮-೧-೫೩ ॥

ಉದಾ :- ಆಗಚ್ಛ ದೇವ ಗ್ರಾಮಂ "ಪ್ರವಿಶ" ॥
ನಿಯಮಸೂತ್ರಮ್ (ನಿಪಾತ್ಯೈಃ, ಹಿ ಚ, ತು ಪಶ್ಯ ಸೂತ್ರಾರ್ಥಾನಾಮ್)
ಯದ್ಧಿತುರಪರಂ ಛಂದಸಿ । ೮-೧-೫೬ ॥

ಅಗತ್ಯರ್ಥಕಕ್ಕೆ ಚನಾದಿಯೋಗವಿರುವಾಗ-

ಸೂತ್ರ-೧೮,

ಚನಚಿದಿವಗೋತ್ರಾದಿತದ್ಧಿತಾಮ್ರೇಡಿತೇಷ್ವಗತೇಃ । ೮-೧-೫೭॥

ವೃತ್ತಿ :- ಏಷು ಷಟ್ಸು ಪರತಃ ತಿಙಂತಂ ನಾನುದಾತ್ತಮ್ ॥(ಗತ್ಯರ್ಥಾಭಾವೇ)

ಉದಾ :- ಚನ - ದೇವಃ ಪಚತಿ ಚನ ।
ಚಿತ್ - ದೇವಃ ಪಚತಿ ಚಿತ್ ।
ಇವ - ದೇವಃ ಪಚತೀವ ।
ಗೋತ್ರಮ್ - ದೇವಃ ಪಚತಿ ಗೋತ್ರಮ್ ।
ತದ್ಧಿತ(ಅನುದಾತ್ತಃ) - ದೇವಃ ಪಚತಿ ಕಲ್ಪಮ್ । (ಶಬ್ದ ಕೃದಂತ - ಅನುದಾತ್ತಸ್ವರ ತದ್ಧಿತ)
ಆಮ್ರೇಡಿತ - ದೇವಃ ಪಚತಿಪಚತಿ । (ತಸ್ಯ ಪರಮ್ ಆಮ್ರೇಡಿತಮ್)

ಚ-ವಾದಿಯೋಗವಿರುವಾಗ(ಅಗತ್ಯರ್ಥೇ)- (ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತತ್ವ ನಿಷೇಧ)

ಸೂತ್ರ-೧೯,

ಚಾದಿಷು ಚ ॥ ೮-೧-೫೮ ॥

ವೃತ್ತಿ :- ಚವಾಹಾಹೈವೇಷು ತಿಙಂತಂ ನಾನುದಾತ್ತಮ್ ॥

ಉದಾ :- ಚ- ದೇವಃ ಪಚತಿ ಚ ಖಾದತಿ ಚ ॥

Rarest Archiver

ವಾ – ಇತೋ ವಾ ಸಾತಿಮೀಮಹೇ || (ವೈದಿಕೋದಾಹರಣಂ)

ಪದ – ಇತಃ । ವಾ । ಸಾತಿಮ್ । "ಈಮಹೇ" ||

ಚಾದಿಲೋಪದಲ್ಲಿ ವಿಕಲ್ಪ–

ಸೂತ್ರ–೨೦,

ಚಾದಿಲೋಪೇ ವಿಭಾಷಾ। ೮–೧–೬೩||

ವೃತ್ತಿ :– ಚ, ವಾ, ಹ, ಅಹ ಏವಾನಾಂ ಲೋಪೇ ಪ್ರಥಮಾ ತಿಙ್ ವಿಭಕ್ತಿಃ ನಾನುದಾತ್ತಾ ।
ಉದಾ :– ಇಂದ್ರ ವಾಜೇಷು ನೋ"ಽವ"|| (ವೈದಿಕ ಮಂತ್ರ)ಕ್ರಿಯಾಪದ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಪದ :– ಇಂದ್ರ । ವಾಜೇಷು । ನಃ । ಅವ ||
ವಾ ಎಂದಿರುವುದರಿಂದ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತತ್ವಾಭಾವದ ಉದಾಹರಣೆ ಇದಕ್ಕೆ ನೀಡಬೇಕಿತ್ತು ಅದು ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಂದಿದ್ದಾನೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರ(ಸುಬೋಧಿನೀ)–**"ನಿಘಾತಾಭಾವಸ್ಯ ತೂದಾಹರಣಾಂತರಂ ಮೃಗ್ಯಮ್".**

ವೈ ಹಾಗೂ ವಾವ ಯೋಗವಿರುವಾಗ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತತ್ವಾಭಾವ–

ಸೂತ್ರ–೨೧,

ವೈ ವಾವೇತಿ ಚ ಛಂದಸಿ || ೮–೧–೬೪ ||

ಅರ್ಥ :– ವೇದದಲ್ಲಿ ವೈ ಹಾಗೂ ವಾವ ಶಬ್ದದೊಂದಿಗಿರುವ ಮೊದಲ ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಉದಾ :–೧– ವೈ । ಅಹ"ವೈ" ದೇವಾನಾ "ಮಾಸೀತ್" ||
ಅಯಂ "ವಾವ" ಹಸ್ತ "ಆಸೀತ್" ||
ವೈ = ವೈ ಸ್ಫುಟಾರ್ಥೇ ಽಕ್ಷಮಾಯಾಂ ಚ ||(ಶೇಖರಃ)

"ಸ್ಫುಟ" ಹಾಗೂ "ಅಕ್ಷಮೆ" ಈ ಎರಡು ಅರ್ಥಗಳನ್ನು "ವೈ" ಎಂಬ ಅವ್ಯಯಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಕಾರ.
ವಾವ = ವಾವ ಇತಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧೌ ಸ್ಫುಟಾರ್ಥೇ ಚ ||
ವಾವ ಶಬ್ದವು ಪ್ರಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಕ ಹಾಗೂ ಸ್ಫುಟಾರ್ಥಕ ||

Rarest Archiver

ಏಕಾರ್ಥಕ ಏಕ , ಅನ್ಯ ಶಬ್ದಯೋಗವಿರುವಾಗ ನಿಘಾತಾಭಾವ-

ಸೂತ್ರ೨೨,

ಏಕಾನ್ಯಾಭ್ಯಾಂ ಸಮರ್ಥಾಭ್ಯಾಮ್ ॥ ೮-೧-೬೫ ॥

ಅರ್ಥ :- ವೇದದಲ್ಲಿ ಸಮಾನಾರ್ಥಕವಾದ "ಏಕ-ಅನ್ಯ" ಶಬ್ದಯೋಗವಿರುವಾಗ ಮೊದಲ ತಿಙಂತಶಬ್ದ ಸರ್ವನಿಘಾತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸಮರ್ಥಾಭ್ಯಾಂ = ಸಮಾನಾರ್ಥಾಭ್ಯಾಮಿತ್ಯರ್ಥಃ (ಶೇಖರ).

ಏಕಶಬ್ದಸ್ಯ ಬಹ್ವರ್ಥಾಃ ಸಂತಿ ಕೋಽರ್ಥಃ ಅತ್ರ ಗ್ರಾಹ್ಯಃ ? ನ ಸಂಖ್ಯಾರ್ಥಃ ॥

ಇಲ್ಲಿಸಂಖ್ಯಾರ್ಥಕ ಏಕ ಶಬ್ದವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಇಲ್ಲಿನ ಏಕಶಬ್ದವು ಅನ್ಯಶಬ್ದಾರ್ಥವುಳ್ಳದ್ದು.

ಟೀಕಾಕಾರೋಕ್ತ ಏಕಶಬ್ದಾರ್ಥ-

ಏಕೋಽನ್ಯಾರ್ಥೇ ಪ್ರಧಾನೇ ಚ ಪ್ರಥಮೇ ಕೇವಲೇ ತಥಾ ।
ಸಾಧಾರಣೇ ಸಮಾನೇಽಲ್ಪೇ ಸಂಖ್ಯಾಯಾಂ ಚ ಪ್ರಯುಜ್ಯತೇ ॥

ಸೂತ್ರೋದಾಹರಣಮ್ :- ೧ ಅಜಾಮೇಕಾಂ "ಜಿನ್ವತಿ" ॥
ಅಜಾಮೇಕಾಂ "ರಕ್ಷತಿ"॥

ಜಿನ್ವತಿ = ಪ್ರೀಣಯತಿ ॥ ಜಿವಿಃ ಪ್ರೀಣನಾರ್ಥಃ(ಶೇಖರಃ) । ಜಿವಿ ಪ್ರೀಣನೇ । ಇದಿತ್ವಾನ್ನುಮ್ ॥ ಅನ್ಯಾಂ ಪ್ರೀಣಯತಿ ಅನ್ಯಾಂ ರಕ್ಷತಿ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ಇಲ್ಲಿ ಏಕಶಬ್ದವು ಅನ್ಯಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಕ್ರಿಯಾಪದಕ್ಕೆ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತತ್ವವಿಲ್ಲ.

ಉದಾ :-೨- ತಯೋರನ್ಯಃ ಪಿಪ್ಪಲಂ ಸ್ವಾದ್ವತ್ತಿ ॥

ಪದ :- ತಯೋಃ । ಅನ್ಯಃ । ಪಿಪ್ಪಲಮ್। ಸ್ವಾದು । ಅತ್ತಿ ॥

ಅನ್ಯಃ= ಏಕಃ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ಅನ್ಯ ಎಂದರೆ ಏಕ ಎಂದರ್ಥ.

ತಯೋಃ "ಏಕಃ" ಪಿಪ್ಪಲಂ ಸ್ವಾದು(ಇತಿ) ಅತ್ತಿ ॥ – "ಏಕೋ ದೇವಾನುಪಾತಿಷ್ಠತ್"ಇಲ್ಲಿ ಸಂಖ್ಯಾ ವಾಚಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತತ್ವವೇ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನೇ ಕೌಮುದಿಕಾರ- "ಏಕ ಇತಿ ಸಂಖ್ಯಾಪರಂ ನ, ಅನ್ಯಾರ್ಥಮ್"-ಎಂದಿದ್ದಾನೆ.

॥ ಅಧ್ಯಾಯಃ-೧ ತಿಙಂತ ಸ್ವರಪ್ರಕರಣಂ ಸಮಾಪ್ತಮ್ ॥

॥ ಹರಿಃ ಓಂ ॥

Rarest Archiver

ಅಧ್ಯಾಯ-೨

॥ ಶಬ್ದಗಳ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತತ್ವ ವಿಧಾಯಕ ಸೂತ್ರಗಳು ॥

ಸಂಬೋಧನಾ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅನುದಾತ್ತತ್ವ ವಿಧಾನ-

ಸಂಬೋಧನೆ = ಪರಾಭಿಮುಖಿನನ್ನು ಸ್ವಾಭಿಮುಖಿನನ್ನಾಗಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುವ ಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗ.

ಸೂತ್ರ-೨೩,

ಆಮಂತ್ರಿತಸ್ಯ ಚ ।(೮-೧-೧೯)

ವೃತ್ತಿ :- ಪದಾತ್ ಪರಸ್ಯ ಅಪಾದಾದಿಸ್ಥಿತಸ್ಯ ಆಮಂತ್ರಿತಸ್ಯ ಸರ್ವಸ್ಯ ಅನುದಾತ್ತಹ್ ಸ್ಯಾತ್ ॥ ಅಪಾದಾದಿ ಸ್ಥಿತ, ಪದಾತ್ ಪರದಲ್ಲಿನ ಸಂಬೋಧನಾ ಶಬ್ದಗಳು ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆ. ಇದು ಇದರ ಹಿಂದಿನ "ಆಮಂತ್ರಿತಸ್ಯ ಚ " ಎಂಬ ಪಾದಾದಿಯ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಆದ್ಯುದಾತ್ತವಿಧಾಯಕ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಅಪವಾದ ಸೂತ್ರ. ಅದು ೬-೧-೧೯೮ ನೆಯ ಸೂತ್ರವಾದರೆ ಇದು ಅಷ್ಟಮಾಧ್ಯಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸೂತ್ರ.

ಉದಾ :- ಇಮಂ ಮೇ "ಗಂಗೇ ಯಮುನೇ ಸರಸ್ವತಿ" ॥(೧೦-೭೫-೫) (ಏಕವಚನಕ್ಕೆ ಉದಾ)

ಪವಸ್ವ "ಸೋಮ" ಧಾರಯಾ ॥ (ಪವಮಾನಮಂಡಲೇ)

ಸನಾ ಚ "ಸೋಮ" ಜೇಷಿ ಚ ॥ (ಪವಮಾನಮಂಡಲೇ)

ಆ "ಪವಮಾನ" ಧಾರಯ ॥ (ಪವಮಾನ ಮಂಡಲೇ)

ಋತೇನ "ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ "-ವೃತಾವೃಧಾವೃತಸ್ಪೃಶಾ ॥(೧-೨-೮) (ದ್ವಿವಚನಕ್ಕೆ ಉದಾ)(ನಾಮಪದ+ನಾಮವಿಶೇಷಣ)

ಅಸ್ಮೇ ನರೋ ಮಘವಾನಃ(ಋಭವಃ)(೭-೪೮-೧)(ಬಹುವಚನಕ್ಕೆ ಉದಾ) (ನಾಮವಿಶೇಷಣ) ಹೀಗೆಯೇ ನೂರಾರು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಸ್ವರನಿರ್ಣಯಿಸಬಹುದು. ಅರ್ಥನಿರ್ಣಯಕ್ಕೂ ಇದು ಸಹಕಾರಿ. ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಸಹಿತ ಕಲಿಯಬೇಕು.ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪದಪಾಠ, ಸ್ವರಪಾಠ, ಶಬ್ದಸ್ವರನಿಯಮಗಳು ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ.

Rarest Archives

ಸಂಬೋಧನಾಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೆಲವು ಪ್ರಾಸಂಗಿಕ ಸ್ವರವಿಧಿಗಳು. (ಆದ್ಯುದಾತ್ತತ್ವ)

(ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿ ಬಂದ ಆದ್ಯುದಾತ್ತತ್ವ ವಿಧಾಯಕ ಸೂತ್ರ)

ಪಾದಾದಿಯಲ್ಲಿನ ಸಂಬೋಧನಾಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಆದ್ಯುದಾತ್ತತ್ವ ವಿಧಾನ-

ಸೂತ್ರ-೨೪,

ಆಮಂತ್ರಿತಸ್ಯ ಚ ॥ ೬-೧-೧೯೮)

ವೃತ್ತಿ :- ಆಮಂತ್ರಿತಸ್ಯ ಆದಿಃ ಉದಾತ್ತಃ ಸ್ಯಾತ್ ॥

ಅರ್ಥ :- ಪಾದಾದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸಂಬೋಧನಾ ಶಬ್ದವು ಆದ್ಯುದಾತ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಉದಾ :- ಇಂದ್ರ ಶ್ರೇಷ್ಠಾನಿ ದ್ರವಿಣಾನಿ ಧೇಹಿ ॥೨-೨೧-೬॥

ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ನೋ ಅಂತಮಃ ॥ ೫-೨೪-೧ ॥(ಋಕ್) ।

೪೪೮(ಸಾಮ): ೧-೫-೬-೨ ಮತ್ತು ೪-೪-೪-೮(ತೈ-ಸಂ);

ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ಪಾರಯಾ ನವ್ಯೋ ಅಸ್ಮಾನ್ ।(೧-೧೮೯-೨)(ಋಕ್)

೧-೧-೧೪-೪(ತೈ-ಸಂ):೨-೮-೨-೫(ತೈ-ಬ್ರಾ):೧೦-೨-೧(ತೈ-ಆ)॥

ಅಗ್ನೇ ನಯ ಸುಪಥಾ ರಾಯೇ ಅಸ್ಮಾನ್ ।೧-೧೮೯-೧(ಋಕ್)

(ತೈ-ಸಂ; ವಾ-ಯ; ತೈ-ಬ್ರಾ; ತೈ-ಆ; ಶತಪಥ -ಬ್ರಾಹ್ಮಣಗಳಲ್ಲೂ ಇದೆ.

ಅಗ್ನ ಆಯೂಂಷಿ ಪವಸೇ । ೯-೬೬-೧೯(ಋಕ್)ಉಳಿದ ವೇದಗಳಲ್ಲೂ ಇವೆ.

ಅಗ್ನ ಆಯಾಹಿ ವೀತಯೇ ।೬-೧೬-೧೦(ಋಕ್)ಉಳಿದ ವೇದಗಳಲ್ಲೂ ಇವೆ.

ಅಗ್ನ ಆಯಾಹ್ಯಗ್ನಿಭಿಃ । ೮-೬೦-೧(ಋಕ್) ಸಾಮ-ಅಥರ್ವವೇದಗಳಲ್ಲಿದೆ.

ಹೀಗೆಯೇ ನೂರಾರು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ನಾಲ್ಕೂ ವೇದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಎಲ್ಲ ವೇದಗಳೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ.

ಪೂರ್ವಾಮಂತ್ರಿತಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅವಿದ್ಯಮಾನತ್ವ ವಿಧಾನ-(ಪ್ರಾಸಂಗಿಕ)

ವಾರ್ತಿಕ :- ಆಮಂತ್ರಿತಂ ಪೂರ್ವಮ್ ಅವಿದ್ಯಮಾನವತ್ (೪೧೨)

ಅರ್ಥ :- ಸಂಬೋಭನಾ ಶಬ್ದವು ಪಾದಾದಿಯಲ್ಲಿ ಆದ್ಯುದಾತ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದರು. ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಸಂಬೋಧನಾ ಶಬ್ದಗಳು ಒಂದರ ಬಳಿಕ ಒಂದಿದ್ದಾಗ ಹಿಂದಿನ

Rarest Archiver

ಹಿಂದಿನ ಶಬ್ದಗಳು ಮುಂದು ಮುಂದಿನ ಶಬ್ದಗಳದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅವಿದ್ಯಮಾನದಂತೆ ಅಂದರೆ ಇದ್ದರೂ(ನಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ) ಇಲ್ಲದಂತೆ.

ಉದಾ :– ಅಗ್ನ ಇಂದ್ರ ವರುಣ ಮಿತ್ರ ದೇವಾಃ । ೫–೪೬–೨(ಋಕ್) ೩೩–೪೬(ವಾ–ಯ) ಇಲ್ಲಿ ಅಗ್ನೇ ಎಂಬ ಮೊದಲಶಬ್ದವು ಆದ್ಯುದಾತ್ತವಾಗಿದ್ದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಇಂದ್ರ ಎಂಬ ಸಂಬೋಧನಾ ಶಬ್ದದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಇಂದ್ರ ಶಬ್ದವೂ "ಆಮಂತ್ರಿತಸ್ಯ ಚ" ಸೂತ್ರದಿಂದ ಆದ್ಯುದಾತ್ತವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಮುಂದು ಮುಂದಿನ ಸಂಬೋಧನಶಬ್ದಗಳ ಆದ್ಯುದಾತ್ತತ್ವವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಬೇಕು. ದೇವಶಬ್ದವೂ ಸಂಬೋಧನಾಶಬ್ದವೇ ಆಗಿದೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ದೇವಾಃ ಎಂದಾಗಬೇಕಿತ್ತು ಅಂತ್ಯೋದಾತ್ತ ಶಬ್ದವಾಗಿರುವುದರಿಂದ.

ವಿಶೇಷ್ಯ–ವಿಶೇಷಣಗಳ ಸ್ವರ ವಿಚಾರ (ಸಂಬೋಧನಾವಿಷಯಕ)

ವಾರ್ತಿಕಮ್ :– ನಾಮಂತ್ರಿತೇ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣೇ ಸಾಮಾನ್ಯವಚನಮ್ ॥(೪೧೩)
ವೃತ್ತಿ :– ಸಾಮಾನಾಧಿಕರಣ ಆಮಂತ್ರಿತೇ ಪರೇ ವಿಶೇಷ್ಯಂ ಪೂರ್ವಮ್ ಅವಿದ್ಯಮಾನವನ್ನ

ಅರ್ಥ :– ವಿಶೇಷ್ಯ–ವಿಶೇಷಣವಾಚಕ ಸಂಬೋಧನಾಪದಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪಾದಾದಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ಇರುವಾಗ ಪೂರ್ವ ವಾರ್ತಿಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ನಿಯಮ ಅನ್ವಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ವಿಶೇಷ್ಯವು ವಿಶೇಷಣವನ್ನು ಕುರಿತು ಅವಿದ್ಯಮಾನದಂತೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ (ವಿದ್ಯಮಾನದಂತೆ ಆಗುವುದರಿಂದ) **ಆಮಂತ್ರಿತಸ್ಯ ಚ** ಎಂಬ ಸೂತ್ರವು ಹೇಳುವ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತತ್ವಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಣವು ವಿಷಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ವಿಶೇಷಣವು ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ.

ಉದಾ :– ಅಗ್ನೇ ತೇಜಸ್ವಿನ್ ।(ಯಜುಃಸಂಹಿತಾ॥

ಅಗ್ನೇ ತ್ರಾತಃ ॥(ಯ–ಸಂ)॥

ಈ ಎರಡೂ ಉದಾಹರಣೆಗಳಲ್ಲೂ ಅಗ್ನೇ ಎಂಬುವುದು ವಿಶೇಷ್ಯವೂ ತೇಜಸ್ವಿನ್ ಹಾಗೂ ತ್ರಾತಃ ಎಂಬುವುದು ವಿಶೇಷಣವೂ ಆಗಿದ್ದು ಅಗ್ನೇ ಎಂಬ ವಿಶೇಷ್ಯವು ವಿದ್ಯಮಾನದಂತೆಯೇ ಆಗುವುದರಿಂದ ತೇಜಸ್ವಿನ್ ಹಾಗೂ ತ್ರಾತಃ ಎಂಬ ಸಂಬೋಧನಾ ಶಬ್ದಗಳು ಆಮಂತ್ರಿತಸ್ಯ ಚ ಎಂಬ ಎರಡನೆಯ (೮–೧–೧೯) ಸೂತ್ರದಿಂದ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆ.

ಪದ :– ಅಗ್ನೇ । ತೇಜಸ್ವಿನ್ ॥

ಅಗ್ನೇ । ತ್ರಾತಃ ॥

Rarest Archives

ಉದಾತ್ತಾದನುದಾತ್ತಸ್ಯ ಸ್ವರಿತಃ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಎರಡೂ ಕಡೆ ತೈರೋವ್ಯಂಜನ ಸ್ವರಿತ. ಸ್ವರಿತಾದನುದಾತ್ತಾನಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಮ್ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಪ್ರಚಯ.(ವಿವರಣೆ ಮುಂದೆ ಗೊತ್ತಾಗುವುದು).

ಸಾಮಾನ್ಯವಚನವೆಂದರೆ ವಿಶೇಷಣವೆಂದರ್ಥ. ಇದರಿಂದ ಪರ್ಯಾಯಪದಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸಾಮಾನ್ಯವಿಲ್ಲವೆನ್ನುತ್ತಾನೆ ಕೌಮುದಿಕಾರ ಭಟ್ಟೋಜಿದೀಕ್ಷಿತ. ಸಾಮಾನ್ಯವಚನಂ ಕಿಮ್?- ಪರ್ಯಾಯೇಷು ಮಾ ಭೂತ್ ॥ ಅಂದರೆ ಪರ್ಯಾಯಪದಗಳು ಪಾದಾದಿಯಲ್ಲಿ(ಮಂತ್ರಾದಿಯಲ್ಲಿ)ರುವಾಗ ಹಿಂದಿನ ಶಬ್ದವು(ಸಂಬುದ್ಧಿ) ಮುಂದಿನ ಸಂಬುದ್ಧಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅವಿದ್ಯಮಾನದಂತೆಯೇ.

ಉದಾ :- ಇಡೇ, ರಂತೇ, ದಿತೇ, ಸರಸ್ವತಿ, ಪ್ರಿಯೇ, ಪ್ರೇಯಸಿ, ಮಹಿ, ವಿಶ್ರುತಿ, ಏತಾನಿ ತೇ ಅಘ್ನಿಯೇ ನಾಮಾನಿ ॥

ಬಹುವಚನದಲ್ಲಿ ವಿಕಲ್ಪ(ಸಾಮನ್ಯವಚನವ್);

ಸೂತ್ರ-೨೫,

(ಸಾಮಾನ್ಯವಚನಂ) ವಿಭಾಷಿತಂ ವಿಶೇಷವಚನೇ ॥ ೮-೧-೭೪ ॥

ವೃತ್ತಿ :- ಅತ್ರ ಭಾಷ್ಯಕೃತಾ ಬಹುವಚನಮ್ ಇತಿ ಪೂರಿತಮ್। ಸಾಮಾನ್ಯವಚಮಿತಿ ಚ ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೇ ಯೋಜಿತಮ್ । ಆಮಂತ್ರಿತಾಂತೇ ವಿಶೇಷಣೇ ಪರೇ ಪೂರ್ವಂ ಬಹುವಚನಾಂತಮ್ ಅವಿದ್ಯಮಾನವದ್ವಾ ॥

ಉದಾ :- ದೇವೀಃ ಷಳುರ್ವೀರುರು ನಃ ಕೃಣೋತ ॥

ಅತ್ರ ದೇವೀನಾಂ ವಿಶೇಷಣಂ ಷಡಿತಿ । ದೇವಾಃ ಶರಣ್ಯಾಃ । ಅತ್ರ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಯ ವಿಕಲ್ಪಃ ವೈಕಲ್ಪಿಕಃ ॥

ಅರ್ಥ :- ಭಾಷ್ಯಕಾರನು ಇಲ್ಲಿ ಬಹುವಚನಂ ಎಂದು ಸೇರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಚನಂ ಎಂದು ಪೂರ್ವಸೂತ್ರದಲ್ಲೇ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಸಂಬೋಧನಾವಿಭಕ್ತ್ಯಂತಶಬ್ದವು ಮುಂದಿರುವಾಗ ಹಿಂದಿನ ಬಹುವಚನಾಂತ ಆಮಂತ್ರಿತಶಬ್ದವು ವಿಕಲ್ಪವಾಗಿ ಅವಿದ್ಯಮಾನವೆನಿಸಿತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ದೇವೀಃ ಎಂಬುವುದು ಬಹುವಚನಾಂತ ಆಮಂತ್ರಿತಶಬ್ದವು, ಇದು ಮುಂದಿನ ಆಮಂತ್ರಿತಶಬ್ದದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ವಿಕಲ್ಪವಾಗಿ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಹೊಂದಿದೆ. ಇದೆ ಎಂದಾದಲ್ಲಿ (ಅವಿದ್ಯಮಾನತ್ವಾಭಾವೇ) ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತತ್ವ(ಆಮಂತ್ರಿತಸ್ಯ ಚ) ।(ಉದಾ- ಷಟ್-ಪ್ರಚಯಃ)ಇಲ್ಲ ಎಂದಾದಲ್ಲಿ ಆದ್ಯುದಾತ್ತತ್ವ. "ಷಟ್" ಆದ್ಯುದಾತ್ತ. (ಷಟ್) ।

Rarest Archive

ಪರಾಂಗಷಷ್ಠ್ಯಂತಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತತ್ವ-

ಸೂತ್ರ -೨೬,

ಸುಬಾಮಂತ್ರಿತೇ ಪರಾಂಗವತ್ಸ್ವರೇ ॥ ೨-೧-೨ ॥

ಅರ್ಥ :- ಆಮಂತ್ರಿತ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಷಷ್ಠ್ಯಂತವಾದ ಶಬ್ದವು ಆಮಂತ್ರಿತ-ಶಬ್ದದ ಅಂಗದಂತೆ ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಹಾಗೂ ಸಂಬೋಧನಾಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸೂತ್ರಗಳ ನಿಯಮಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಡುತ್ತದೆ.

ಉದಾ :- ದ್ರವತ್ಪಾಣೀ ಶುಭಸ್ಪತೀ ।

ಇಲ್ಲಿ ಶುಭಃ ಎಂಬುದು ಷಷ್ಠ್ಯಂತ ಪದವಾಗಿದ್ದು ಪತೀ ಎಂಬ ಸಂಬೋಧನಾಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅಂಗದಂತೆ ಆಗುವುದರಿಂದ ಹಿಂದಿನ ಶಬ್ದವು ಅವಿದ್ಯಮಾನದಂತೆ ಆಗುವುದರಿಂದ "ಆಮಂತ್ರಿತಸ್ಯ ಚ" ಎಂಬ ಷಾಷ್ಠಿಕ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಆದ್ಯುದಾತ್ತತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಉದಾ :- ಯತ್ತೇ ದಿವೋ ದುಹಿತರ್ಮರ್ತ ಭೋಜನಮ್ ।

ಇಲ್ಲಿ ದಿವಃ ಎಂಬುದು ಷಷ್ಠ್ಯಂತ ದುಹಿತಃ ಎಂಬ ಸಂಬೋಧನಾ ಶಬ್ದದ ಅಂಗದಂತೆ ಆಗುವುದರಿಂದ ಸರ್ವಾನುಬಾತ್ತತ್ವ, ದುಹಿತಃ ಶಬ್ದವು ಹೇಗೂ "ಆಮಂತ್ರಿತಸ್ಯ ಚ " ಎಂಬ ಎರಡನೆಯ ಸೂತ್ರದಿಂದ.

ಪೂರ್ವಾಂಗವತ್ವ-ನಿಯಮ

ವಾರ್ತಿಕ :- ಪೂರ್ವಾಂಗವಚ್ಚೇತಿ ವಕ್ತವ್ಯಮ್।

ಅರ್ಥ :- ಷಷ್ಠ್ಯಂತ ಶಬ್ದವು ಪರದಲ್ಲಿದ್ದು ಪೂರ್ವದ ಸಂಬೋಧನಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದರೆ ಪೂರ್ವಾಂಗವೆಂದು
ಹೇಳಬೇಕು.

ಉದಾ :- ಆ ತೇ "ಪಿತ" -"ರ್ಮರುತಾಂ" ।

ಮರುತಾಂ ಎಂಬ ಷಷ್ಠ್ಯಂತಶಬ್ದವು ಪಿತಃ ಎಂಬ ಸಂಬೋಧನಾಶಬ್ದಾಂಗವಾಗಿದೆ.

ಉದಾ :-೨- ಪ್ರತಿ ತ್ವಾ ದುಹಿತರ್ದಿವಃ ।

ಅವ್ಯಯಗಳಿಗೂ ಪರಾಂಗತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು-

ವಾರ್ತಿಕ :- ಅವ್ಯಯಾನಾಂ ಚ ॥

Rarest Archiver

ಅರ್ಥ :- ಪೂರ್ವ- ಪರಾಂಗವತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

ಉದಾ :- ಉಚ್ಚೈರಧೀಯಾನ ॥

ಅವ್ಯಯೀಭಾವಕ್ಕೂ ಹೇಳಬೇಕು-

ವಾರ್ತಿಕ :- ಅವ್ಯಯೀಭಾವಸ್ಯ ತ್ವಿಷತೇ ॥

ಅರ್ಥ :- ಪರಾಂಗವದ್ಭಾವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

ಉದಾ :- ಉಪಾಗ್ನ್ಯಧೀಯಾನ ॥

ಹರಿಃ ಓಂ

ಅಧ್ಯಾಯಃ-೨ ಸಂಬೋಧನಾ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತತ್ವ ಮುಗಿಯಿತು.

****

Rarest Archiver

ಅಧ್ಯಾಯ-೩

ಅನುದಾತ್ತಶಬ್ದಸಂಬಂಧಿ ಇತರ ಸೂತ್ರಗಳು.

ದ್ವಿರುಕ್ತಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವಿತೀಯಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅನುದಾತ್ತತ್ವವಿಧಾನ-

ಸೂತ್ರ-೨೭,

ಅನುದಾತ್ತಂ ಚ । ೮-೧-೩ ॥

ವೃತ್ತಿ :-ದ್ವಿರುಕ್ತಸ್ಯ ಪರಂ ರೂಪಮ್ ಅನುದಾತ್ತಂ ಸ್ಯಾತ್ ॥ ದಿವೇ ದಿವೇ ॥

ಅರ್ಥ :-ದ್ವಿರುಕ್ತಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಶಬ್ದವು ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಉದಾ :- ದಿವೇ ದಿವೇ ॥ (ದಿವೇ ದಿವೇ । ದಿವೇದಿವೇ)

ವಿವರಣೆ :- ದಿವೇ ಎಂಬುವುದು ಅಂತ್ಯೋದಾತ್ತಶಬ್ದ. ಅದೇ ಅರ್ಥ ಹೊಂದಿರುವ ದಿವೇ ಎಂಬ ಪದವು ಅದರೊಂದಿಗೆಯೇ ಇದೆ. ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ಈ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಪದವು ಇದೇ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಬಳಿಕ ಉದಾತ್ತಾನಂತರದ ಅನುದಾತ್ತವು ಸ್ವರಿತವಾಗುತ್ತದೆ(ದಿ) ಅದರ ಮುಂದಿರುವ ಅನುದಾತ್ತವು(ವೇ) ಪ್ರಚಯವಾಗುತ್ತದೆ(ವೇ). ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ನೂರಾರು ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ. ಕೆಲವನ್ನಷ್ಟೇ ಇಲ್ಲಿ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ಉದಾ :- ದೇವಂ ದೇವಂ ಯಜಾಮಹೇ ॥
ವ್ರಾತಂ ವ್ರಾತಂ - ಗಣಂ ಗಣಂ ॥
ಅಗ್ನಿಮಗ್ನಿಮ್ ॥

ಇತ್ಯಾದಿ.

ಇದೇ ವಿಚಾರಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಫಿಟ್ ಸೂತ್ರ-

ಫಿಟ್= ಪ್ರಾತಿಪದಿಕಂ ಫಿಟ್ । ಪ್ರಾತಿಪದಿಕವು ಫಿಟ್ ಸಂಜ್ಞೆಯಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ಸೂತ್ರ-೨೮,

ಶೇಷಂ ಸರ್ವಮನುದಾತ್ತಮ್ ।(ಫಿಟ್ ಸೂತ್ರ-ಪಾದ-೪-ಸೂತ್ರ-೮೭)

Rarest Archiver

ಅರ್ಥ :- "ಪ್ರಕಾರೇ ಗುಣವಚನಸ್ಯ" ಎಂಬ ಸೂತ್ರವು ಗುಣವಚನಗಳಿಗೆ ದ್ವಿತ್ವವನ್ನು ವಿಧಿಸುತ್ತದೆ.ಅಂತಹಾ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅಂತೋದಾತ್ತತ್ವವನ್ನು "ಪ್ರಕಾರಾದಿದ್ವಿರುಕ್ತೌ ಪರಸ್ಯ ಅಂತ ಉದಾತ್ತಃ" ಎಂಬಸೂತ್ರವು ವಿಧಿಸುತ್ತದೆ, ಅಂತಹಾ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಳಿದ ದ್ವಿರುಕ್ತಶಬ್ದಗಳ ಎರಡನೆಯ ಶಬ್ದವು ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆ.

ಉದಾ :- ದಿವೇದಿವೇ || ಶರ್ಧಂ ಶರ್ಧಂ ವ ಏಷಾಂ ವ್ರಾತಂ ವ್ರಾತಂ ಗಣಂ ಗಣಂ ಸುಶಸ್ತಿಭಿಃ ||(೫-೫೩-೧೧)

ಯಥಾ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪಾದಾಂತದಲ್ಲಿ ಅನುದಾತ್ತತ್ವವಿಧಿ- (ಫಿಟ್ ಸೂತ್ರ-೮೫)

ಸೂತ್ರ-೨೯,

ಯಥೇತಿ ಪಾದಾಂತೇ ||

ಅರ್ಥ :- ಪಾದಾಂತ್ಯದ "ಯಥಾ" ಶಬ್ದವು ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಉದಾ :- ತನ್ನೇಮಿಮೃಭವೋ ಯಥಾ ||
ಭ್ರಾಜಂತೋ ಅಗ್ನಯೋ ಯಥಾ ||

ಪಾದಾದಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ -

ಉದಾ :- ಯಥಾ ನೋ ಅದಿತಿಃ ಕರತ್ ||
ಯಥಾ ಹ ತ್ಯದ್ವಸವೋ ಗೌರ್ಯಂ ಚಿತ್।
ಯಥಾ ವಿಶ್ವೇ ಸಜೋಷಸಃ || ಇತ್ಯಾದಿ ||

ಚ ವಾ ಹ ಗಳಿಗೆ ಅನುದಾತ್ತತ್ವ ವಿಧಿ-(ಫಿಟ್ ಸೂತ್ರ-೮೪)

ಸೂತ್ರ-೩೦,

ಚಾದಯೋಽನುದಾತ್ತಾಃ ||

ಅರ್ಥ :- ಚ, ವಾ, ಹ ಗಳು ಅನುದಾತ್ತಗಳಾಗಿವೆ.

Rarest Archiver

ಉದಾ :- ಋತಂ ಚ ಸತ್ಯಂ ಚ (೧೦-೧೯೦-೧)

ವರುಣಂ ಚ ರಿಶಾದಸಮ್ ॥(೧-೨-೭)

ಬ್ರಹ್ಮ ಚ ನೋ ವಸೋ ಸಚಾ ॥(೧-೧೦-೪)

ಹೋತಃ ಪಾವಕ ಯಕ್ಷಿ ಚ ॥ (೧-೧೩-೧)

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ "ಚ" ಶಬ್ದವು ತುಂಬಾ ಕಡಿಮೆ. ಯಜುರ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಚಮಕ ಪ್ರಶ್ನದಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಅನುದಾತ್ತ "ಚ"ಶಬ್ದವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಉದಾ :- ವಾಜಶ್ಚಮೇ ಪ್ರಸ ವಶ್ಚ ಮೇ ಪ್ರಯತಿಶ್ಚ ಮೇ ಪ್ರಸಿತಿಶ್ಚ ಮೇ..॥ಇತ್ಯಾದಿ॥

ವೇದಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅನುದಾತ್ತವಾಗಿಯೇ ಕಾಣುವ ಇತರ (ಸೂತ್ರಾನುಕ್ತ) ಶಬ್ದಗಳು-

೧. ಮಾ, ನೌ, ನಃ, ಮೇ(ಅಸ್ಮತ್ ಶಬ್ದರೂಪ)

೨. ತ್ವಾ, ವಾಂ, ವಃ, ತೇ (ಯುಷ್ಮತ್ ಶಬ್ದರೂಪ)

೩. ತ್ವಃ ಮಾ ಎಂಬ ನಿಷೇಧಾರ್ಥಕ ರೂಪವು ಉದಾತ್ತವಾಗಿ ವೇದದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಉದಾ :- ಮಾ ನೋ ಮಹಾಂತಮುತ ಮಾ ನೋ ಅರ್ಭಕಂ ।(ಮಾ)(ನಃ)

ಇತರ ಉದಾಹರಣೆಗಳು.(ಅನುದಾತ್ತಶಬ್ದಗಳಿಗೆ)

ತ್ವಾ ॥ ತಂ ತ್ವಾ ವಾಜೇಷು ವಾಜಿನಮ್ ॥

॥ ಗಣಾನಾಂ ತ್ವಾ ॥

॥ ಆ ತ್ವಾ ವಿಶಂತು ॥

ತೇ ॥ ಶಂ ತೇ ಸಂತು ಪ್ರಚೇತಸೇ ॥

॥ ಯಾಸ್ತೇ ಧಾರಾ ಅಸಶ್ಚತಃ ॥ (೯-೬೨-೭)

॥ ಪ್ರ ತೇ ದಿವೋ ನ ವೃಷ್ಟಯಃ ॥ (೯-೬೨-೨೮)

ಮೇ ॥ ಇಮಾಂ ಮೇ ಅಗ್ನೇ ಸಮಿಧಂ ಜುಷಸ್ವ ॥ (೧೦-೭೦-೧)

Rarest Archiver

ತ್ವಃ ॥ ಋಚಾಂ ತ್ವಃ ಪೋಷಮಾಸ್ತೇ ಪುಪುಷ್ವಾನ್ ॥ (೧೦-೭೧-೧೧)

॥ ಉತ ತ್ವಃ ಪಶ್ಯನ್ ॥

ವಾಂ ॥ ಸಂ ವಾಂ ಕರ್ಮಣಾ ಸಮಿಷಾ ಹಿನೋಮಿ ॥ (೬-೬೯-೧)

॥ ಪ್ರ ವಾಂ ಗಿರಃ ಶಸ್ಯಮಾನಾ ಅವಂತು ॥ (೬-೬೯-೨)

॥ ಸಂ ವಾಮಂಜತ್ವಕ್ತುಭಿರ್ಮತೀನಾಂ ॥ (೬-೬೯- ೩)

॥ ಆ ವಾಮಶ್ವಾಸೋ ಅಭಿಮಾತಿಷಾಹಃ ॥ (೬-೬೯- ೪)

॥ ಆ ವಾಂ ರಾಜಾನಾವಧ್ವರೇ ವವೃತ್ಯಾಮ್ ॥ (೭-೮೪-೧)

॥ ಪ್ರ ವಾಂ ಘೃತಾಚೀ ಬಾಹ್ವೋರ್ದಧಾನಾ ॥ (೭-೮೪-೧)

ವಃ ॥ ತೇಭ್ಯೋ ಭದ್ರಮಂಗಿರಸೋ ವೋ ಅಸ್ತು॥ (೧೦-೬೨-೧)

॥ ಸುಪ್ರಜಾಸ್ತ್ವಮಂಗಿರಸೋ ವೋ ಅಸ್ತು ॥ (೧೦-೬೨-೩)

॥ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಮಂಗಿರಸೋ ವೋ ಅಸ್ತು ॥ (೧೦-೬೨-೪)

ಹೀಗೆಯೇ ಉಳಿದವುಗಳನ್ನೂ ಸಸ್ವರವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬೇಕು. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳು ಕೆಲವೆಡೆ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತವಾಗಿ ಮತ್ತೂ ಕೆಲವೆಡೆ ಏಕೋದಾತ್ತವಾಗಿಯೂ ಕಂಡುಬರುವುದುಂಟು.

ಉದಾ :- ಅಸ್ಯ , ಇವ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತಶಬ್ದಪ್ರಕರಣ ಮುಗಿಯಿತು.

॥ ಹರಿಃ ಓಂ ॥

Rarest Archiver

ಅಧ್ಯಾಯ–೪
ಅಥ ಏಕಶ್ರುತಿ ಪ್ರಕರಣಮ್

"ಏಕಶ್ರುತಿ"ಎಂದರೆ ಉದಾತ್ತ ಸಮಾನಶ್ರುತಿಯೆಂದು ಶಬ್ದಾರ್ಥ. ಇದಕ್ಕೆ "ಪ್ರಚಯ" ಎಂಬ ನಾಮಾಂತರವೂ ಇದೆ. ಅಂದರೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಅನುದಾತ್ತವಾದ ಆದರೆ ಪ್ರಸಂಗವಶಾತ್ ಉದಾತ್ತಸ್ವರತ್ವವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಎಂದರ್ಥ. ಅನುದಾತ್ತವು ಯಾವಾಗ ಪ್ರಚಯವಾಗುತ್ತದೆ ಯಾಕೆ ಎಂಬುವುದನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ಪಾಣಿನೀಯಸೂತ್ರಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಅನುದಾತ್ತಗಳಿಗೆ ಪ್ರಚಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವ ಸೂತ್ರ–

ಸೂತ್ರ–೩೧,

ಸ್ವರಿತಾತ್ ಸಂಹಿತಾಯಾಮ್ ಅನುದಾತ್ತಾನಾಮ್ ॥

೧–೨–೩೯(ಪಾ–ಸೂ)

ಅರ್ಥ :– ಸ್ವರಿತವರ್ಣದ ಮುಂದಿರುವ ಅನುದಾತ್ತಗಳು ಪ್ರಚಯವೆನಿಸುತ್ತವೆ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ. ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಎಂದಿರುವುದು ನಿಯಮಕ್ಕಾಗಿ. ಅಂದರೆ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಈ ನಿಯಮ ಸರ್ವತ್ರ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದರ್ಥ. ಬಹುವಚನವು ಒಂದು, ಎರಡು, ಮೂರು, ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಅನುದಾತ್ತಗಳೂ ಪ್ರಚಯವಾಗುತ್ತವೆ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಸ್ವರಿತಾತ್ ಎಂದರೆ ಸ್ವರಿತತ್ರಯಾದಪಿ ಎಂದರ್ಥ.

ಉದಾ :– ಇಮಂ ಮೇ ಗಂಗೇ ಯಮುನೇ ಸರಸ್ವತಿ ॥
ಅಗ್ನಿಮೀಳೇ ಪುರೋಹಿತಮ್ ॥
ವ್ರಾತಂ ವ್ರಾತಂ ಗಣಂ ಗಣಂ ಸುಶಸ್ತಿಭಿಃ ॥ ಇತ್ಯಾದಿ ॥

ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಏಕಶ್ರುತಿತ್ವ–

ಸೂತ್ರ – ೩೧,

ಏಕಶ್ರುತಿ ದೂರಾತ್ ಸಂಬುದ್ಧೌ । ೧–೨–೩೩ ।

ವೃತ್ತಿ :–ದೂರಾತ್ ಸಂಬುದ್ಧೌ ವಾಕ್ಯಮ್ ಏಕಶ್ರುತಿ ಸ್ಯಾತ್ ॥ ತ್ರೈಸ್ವರ್ಯಾಪವಾದಃ ।

Rarest Archives

ಉದಾ :- ಆಗಚ್ಛ ಭೋ ಮಾಣವಕ ।

ಅರ್ಥ :- ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಪರಾಭಿಮುಖನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ವಾಭಿಮುಖನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವ ಸಂಬುದ್ಧ್ಯಂತ ಶಬ್ದಯುಕ್ತವಾದ ವಾಕ್ಯವು ಏಕಶ್ರುತಿ ಸ್ವರವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಸ್ವರತ್ರಯ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಅಪವಾದ ಸೂತ್ರವಿದು.

ಉದಾ :- ಆಗಚ್ಛ ಭೋ ಮಾಣವಕ ।

ಯಜ್ಞಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಕ್ಕೆ ಏಕಶ್ರುತಿತ್ವ-

ಸೂತ್ರ- ೩೨,

ಯಜ್ಞಕರ್ಮಣ್ಯಜಪನ್ಯೂಂಖಸಾಮಸು । ೧-೨-೩೪ ।

ಪದಚ್ಛೇದ :- ಯಜ್ಞಕರ್ಮಣಿ । ಅಜಪ-ನ್ಯೂಂಖ-ಸಾಮಸು ।

ವೃತ್ತಿ :- ಯಜ್ಞಕ್ರಿಯಾಯಾಂ ಮಂತ್ರ ಏಕಶ್ರುತಿಃ ಸ್ಯಾತ್ ಜಪಾದೀನ್ ವರ್ಜಯಿತ್ವಾ ॥ ಜಪ(ಉಪಾಂಶು ಪ್ರಯೋಗ), ನ್ಯೂಂಖ (ಷೋಡಶ ಓಂಕಾರಗಳು), ಸಾಮ (ಸಾಮಗಾನ) ಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಯಜ್ಞಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸುವ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಏಕಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಾನೆ ಸೂತ್ರಕಾರ.

ಉದಾ :- ಅಗ್ನಿರ್ಮೂರ್ಧಾ ದಿವಃ ಕಕುತ್ ಪತಿಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಅಯಮ್ ।
ಅಪಾಂ ರೇತಾಂಸಿ ಜಿನ್ವತೋಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥

ಮಂತ್ರಸ್ವರ - ಏಕಶ್ರುತಿ (ಉದಾತ್ತಸಮವಾಗಿ) ಜಿನ್ವತೋಂ ಸ್ವಾಹಾ = ಸ್ವಾಹಾ ಶಬ್ದದ ಹಿಂದಿನ ಮಂತ್ರದ ಕೊನೆಯ ಶಬ್ದ "ಜಿನ್ವತಿ". ಸ್ವಾಹಾ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆಹುತಿ ಕೊಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಾಂತ್ಯದ "ಟಿ"(ಸ್ವರಾದಿಯಾದ ಶಬ್ದ) ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಓಂ ಸೇರಿಸಿ ಬಳಿಕ ಸ್ವಾಹಾ ಎಂದುಚ್ಚರಿಸಬೇಕು. (ಸ್ವಾಹಾಕಾರ ವಿಧಿ ನೋಡಿ)

ಏಕಶ್ರುತಿತ್ವ ವಿಕಲ್ಪ

ಸೂತ್ರ- ೩೩,

ವಿಭಾಷಾ ಛಂದಸಿ । ೧-೨-೩೬ ।

ವೃತ್ತಿ :- ಛಂದಸಿ ವಿಭಾಷಾ ಏಕಶ್ರುತಿಃ । ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ವಿಭಾಷೇಯಮ್ ।

Rarest Archive

ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ತ್ರೈಸ್ವರ್ಯಮ್ ।
ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ ಏಕಶ್ರುತಿಃ ಬಹ್ವೃಚಾನಾಮ್ ।
ಅನ್ಯೇಷಾಮಪಿ ಯಥಾಸಂಪ್ರದಾಯಂ ವ್ಯವಸ್ಥಾ ॥
ಸೂತ್ರಕಾರ ಹೇಳುವ ಪ್ರಕಾರ ವೇದದಲ್ಲಿ ಏಕಶ್ರುತಿಯು ವಿಕಲ್ಪ.
ಕೌಮುದಿಕಾರ ಹೇಳುವಂತೆ ಇದು ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ವಿಭಾಷೆ.
ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತ್ರೈಸ್ವರ್ಯವೇ ವಿಕಲ್ಪವಿಲ್ಲ.
ಋಗ್ವೇದಿಗಳಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಏಕಶ್ರುತಿ. ತೈತ್ತಿರೀಯರಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ತ್ರೈಸ್ವರ್ಯ.
ಉಳಿದವರಿಗೂ ಅವರವರ ಸಂಪ್ರದಾಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.
ಯಜ್ಞಕರ್ಮದಲ್ಲೂ ಏಕಶ್ರುತಿ ವಿಕಲ್ಪವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ತ್ರೈಸ್ವರ್ಯದಿಂದಲೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಡೆ ಸ್ವಾಹಾಕಾರ ವಿಧಿ ನಡೆಯುವುದರಿಂದ.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಏಕಶ್ರುತಿ ಪ್ರಕರಣ ಮುಗಿಯಿತು.

॥ ಹರಿಃ ಓಂ ॥

Rarest Archives

ಅಧ್ಯಾಯ–೫

ಅಥ ಸಂಧಿಸ್ವರಪ್ರಕರಣಮ್

ಉಪಕ್ರಮ–

ಸ್ವರಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸ್ವರವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುವುದರಿಂದ ಸ್ವರಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಾಗುವ ಸ್ವರವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ಹಿಂದಿನ ಆಚಾರ್ಯರುಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಸ್ವರಸಂಧಿಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಪ್ರಾತಿ ಶಾಖ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಪಾಣಿನೀಯಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಸೂತ್ರಾಧ್ಯಯನದಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಉದಾ :– ಸವರ್ಣದೀರ್ಘಸಂಧಿ– ಪ್ರಶ್ಲಿಷ್ಟಸಂಧಿ
ಯಣ್‌ಸಂಧಿ – ಕ್ಷಿಪ್ರಸಂಧಿ
ಪೂರ್ವರೂಪಸಂಧಿ – ಅಭಿನಿಹಿತಸಂಧಿ

ಸಂಧಿ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಸ್ವರವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಪಾಣಿನೀಯ ಸೂತ್ರಗಳ ರೀತ್ಯಾ ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಉದಾತ್ತ+ಉದಾತ್ತ ಹಾಗೂ ಇತರ ಸ್ವರಗಳು ಸೇರಿದಾಗ ಆಗುವ ಸ್ವರವ್ಯತ್ಯಾಸ.

ಉತ್ಸರ್ಗಸೂತ್ರ–೩೪

ಏಕಾದೇಶ ಉದಾತ್ತೇನೋದಾತ್ತಃ । (೮–೨–೫)

ವೃತ್ತಿ :– ಉದಾತ್ತೇನ ಸಹೈಕಾದೇಶ ಉದಾತ್ತಃ ಸ್ಯಾತ್ ।
ಉದಾತ್ತವು ಅನುದಾತ್ತಾದಿಗಳೊಂದಿಗಿರುವಾಗ ಸೇರಿ ಸಂಧಿಯಾದಾಗ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಹೊಸ ಅಕ್ಷರವು ಉದಾತ್ತವೇ ಆಗುವುದು ಎಂಬುವುದಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಯಮ. ಇದಕ್ಕೆ ಅಪವಾದವಿರುವಾಗ ಮಾತ್ರ ಭೇರೆ ಸ್ವರ ಬರಲು ಸಾಧ್ಯ(ಸ್ವರಿತ). ಉದಾತ್ತದೊಂದಿಗೆ ಉದಾತ್ತಾದಿಗಳು ಸೇರಿದಾಗ ಆಗುವ ಸ್ವರವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನಿಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

೧.	ಉದಾತ್ತ	+	ಉದಾತ್ತ	=	ಉದಾತ್ತ	– ಅ + ಅ	= ಆ
೨.	ಉದಾತ್ತ	+	ಅನುದಾತ್ತ	=	ಉದಾತ್ತ	– ಅ + ಅ॒	= ಆ
೩.	ಅನುದಾತ್ತ	+	ಉದಾತ್ತ	=	ಉದಾತ್ತ	– ಅ॒ + ಅ	= ಆ

Rarest Archive

೪. ಉದಾತ್ತ + ಸ್ವರಿತ = ಉದಾತ್ತ – ಅ + ಅ = ಆ
೫. ಸ್ವರಿತ + ಉದಾತ್ತ = ಉದಾತ್ತ – ಅ + ಅ = ಆ

ಕೌಮುದಿಕಾರ ನೀಡುವ ಉದಾಹರಣೆ–

ಕ್ವ೧ ವೋಽಶ್ವಾಃ ॥ ಪದ – ಕ್ವ । ವಃ । ಅಶ್ವಾಃ ॥

ವಿವರಣೆ :– ಇಲ್ಲಿ ಕ್ವ ಎಂಬುವುದಾಗಿ ಸ್ವರಿತ. ಅದು ಕಂಪಸ್ವರವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದರ ಮುಂದಿನ ಅಕ್ಷರವಾದ "ವೋ" ಎಂಬುವುದು ಉದಾತ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ. ವೋ ಎಂಬುವುದಾದರೂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಅನುದಾತ್ತವೇ ಆಗಿದೆ. ಅದು ಸಂಧಿಯಾಗಿ ವೋ ಎಂದಾಗಿದೆ (ವಿಸರ್ಗಸಂಧಿ). ಅದರ ಮುಂದಿರುವ ಅಶ್ವ ಶಬ್ದವು ಆದ್ಯುದಾತ್ತವಾಗಿದ್ದು ಅದು ಹ್ರಸ್ವ ಅಕಾರಾದಿಯಾದ ಶಬ್ದವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದರ ಹಿಂದಿನ ಅನುದಾತ್ತ "ವೋ" ಶಬ್ದದ ಕೊನೆಯ ವರ್ಣವಾದ "ಓ"ವರ್ಣದೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ ಪೂರ್ವರೂಪ ಸಂಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಧಿಯವರ್ಣವು ಈ ಸೂತ್ರ ಹೇಳಿದಂತೆ ಉದಾತ್ತವೇ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಆದ ಸಂಧಿಯ ಸ್ವರೂಪ – ಓ + ಅ = ಓಽ

ಉದಾ :–೨ ಕ್ವಾವರಂ ಮರುತಃ ॥ ಪದ– ಕ್ವ । ಅವರಮ್ ।
ಕ್ವ + ಅವರಮ್ = ಕ್ವಾವರಮ್ ॥
ಅ + ಅ + ಆ (ಸ್ವರಿತ + ಉದಾತ್ತ = ಉದಾತ್ತ)

ಹೀಗೆಯೇ ಇತರ ಕಡೆಗಳಲ್ಲೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವರಿತೋತ್ಪತ್ತಿ (ವಿಕಲ್ಪ)–(ಪ್ರಶ್ಲಿಷ್ಟ–ಅಭಿನಿಹಿತಸ್ವರಿತಗಳು)

ಸೂತ್ರ–೩೫,

ಸ್ವರಿತೋ ವಾನುದಾತ್ತೇ ಪದಾದೌ । (೮–೨–೬)

ವೃತ್ತಿ :– ಅನುದಾತ್ತೇ ಪದಾದೌ ಪರೇ ಉದಾತ್ತೇನ ಸಹೈಕಾದೇಶಃ ಸ್ವರಿತೋ ವಾ ಸ್ಯಾತ್ । ಪಕ್ಷೇ ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೇಣೋದಾತ್ತಃ ।

ಪ್ರಶ್ಲಿಷ್ಟಸ್ವರಿತ ನಿಯಮ :– ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಿಭಾಷಾತ್ವಾತ್ ಇಕಾರಯೋಃ ಸ್ವರಿತಃ ॥

ಉದಾ :– ೧, ವೀ೩ದಂ ಜಗತ್ ॥

Rarest Archiver

ಪದ :- ವಿ । ಇದಮ್। ಜಗತ್।

ಸಂಧಿ :- ವಿ + ಇದಮ್= ವೀಽದಮ್ ॥(ಕಂಪಸ್ವರಿತ) ಇ+ಇ = ಈ

ದೀರ್ಘಪ್ರವೇಶೇ ತೂದಾತ್ತಃ –

ಅರ್ಥ :- ಹ್ರಸ್ವ+ ದೀರ್ಘ, ದೀರ್ಘ+ಹ್ರಸ್ವ ಈ ರೀತಿ ಸವರ್ಣಗಳೊಂದಾದರೆ ಉದಾತ್ತಾದೇಶ.

ಉದಾ :- ಅಸ್ಯ ಶ್ಲೋಕೋ ದಿವೀಯತೇ ।

ಪದ :- ಅಸ್ಯ । ಶ್ಲೋಕಃ । ದಿವಿ । ಈಯತೇ

ದಿವಿ + ಈಯತೇ = ದಿವೀಯತೇ ।(ಉದಾತ್ತ) ಇ+ಈ=ಈ

ಕಿಂಚ ಏಙಃ ಪದಾಂತಾದತಿ ಇತಿ ಪೂರ್ವರೂಪೇ ಸ್ವರಿತ ಏವ (ಅಽ)।

ಅರ್ಥ :-ಉದಾತ್ತಾನುದಾತ್ತ ಏ + ಅ ಹಾಗೂ ಓ + ಅ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಪೂರ್ವರೂಪ ಸಂಧಿಯಾದರೆ ಸ್ವರಿತವೇ ಬರುತ್ತದೆ.

ಉದಾ :-೧, ತೇಽವದನ್ ॥

ಪದ :- ತೇ । ಅವದನ್ ॥

ಸಂಧಿ :- ತೇ + ಅವದನ್ = ತೇಽವದನ್ ॥

ಉದಾ :-೨- ಸೋಽಯಮಾಗಾತ್ ॥

ಪದ :- ಸಃ । ಅಯಮ್ । ಆಗಾತ್॥

ಸೋ + ಅಯಮ್ = ಸೋಽಯಮ್ ॥

ಇಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಗ ಸಂಧಿ(ಸಃ + ಅ = ಸೋ +ಅ) ಸೋ+ಅ = ಸೋಽ

ಬಳಿಕ ಸಂಧಿಸ್ವರಿತಾತ್ ಪರದಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತವರ್ಣ(ಯ) ಇರುವುದರಿಂದ ಕಂಪಸ್ವರಿತತ್ವ.

ಇಕಾರಯೋಶ್ಚ ಪ್ರಶ್ಲೇಷೇ ಕ್ಷೈಪ್ರಾಭಿನಿಹಿತೇಷು ಚ ಇತಿ । (ಋಕ್ಪ್ರಾತಿಶಾಖ್ಯೇನ್)

ಅರ್ಥ :-ಇಕಾರಗಳೊಂದಾಗಿ ಆಗುವ ಪ್ರಶ್ಲಿಷ್ಟ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಕ್ಷೈಪ್ರಾಭಿನಿಹಿತ ಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತಾನುದಾತ್ತ ಯೋಗವಿರುವಾಗ ಸ್ವರಿತೋತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದರ್ಥ.

Rarest Archiver

ಕ್ಷೈಪ್ರಸ್ವರಿತ–

ಸೂತ್ರ–೩೬,

ಉದಾತ್ತಸ್ವರಿತಯೋರ್ಯಣಃ ಸ್ವರಿತೋऽನುದಾತ್ತಸ್ಯ । (೮–೨–೪).

ವೃತ್ತಿ :– ಉದಾತ್ತಸ್ಥಾನೇ ಸ್ವರಿತಸ್ಥಾನೇ ಚ ಯೋ ಯಣ್ ತತಃ ಪರಸ್ಯ ಅನುದಾತ್ತಸ್ಯ ಸ್ವರಿತಃ ಸ್ಯಾತ್ । ಅಭ್ಯಭಿ ಹಿ । ಸ್ವರಿತಸ್ಯ ಯಣ್ । ಖಲಪ್ವ್ಯಾಶಾ । ಅಸ್ಯ ಸ್ವರಿತಸ್ಯ ತ್ರೈಪಾದಿಕತ್ವೇನ ಶೇಷನಿಘಾತೋ ನ ॥

ಅರ್ಥ :– ಉದಾತ್ತ ಹಾಗೂ ಸ್ವರಿತಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಆದೇಶವಾಗಿ ಬರುವ ಯಣ್ ವರ್ಣದ ಮುಂದಿರುವ ಅನುದಾತ್ತವರ್ಣದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ವರಿತವು ಆದೇಶವಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ.

ಅಭಿ + ಅಭಿ = ಅಭ್ಯಭಿ ॥ ಖಲಪೂ + ಜೆ = ಖಲಪೂ + ಇ = ಖಲಪ್ವಿ । ಊ +ಇ =ವಿ ॥ ಖಲಪ್ವಿ + ಆಶಾ =ಖಲಪ್ವ್ಯಾಶಾ (ಖಲಪ್ವ್ಯಾಶಾ)
ಇಲ್ಲಿ ಖಲಪ್ವಿ । ಆಶಾ । ಇಂದು ಬೇರ ಬೇರೆ ಶಬ್ದಗಳು . ಆದುದರಿಂದ "ಖಲಪ್ವ್ಯಾಶಾ" ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ(ಗಳಲ್ಲಿ) ಸ್ವರಿತ ಹಾಗೂ ಉದಾತ್ತ ಎಂಬ ಎರಡೂ ಸ್ವರಗಳಿವೆ. (ಒಂದೇ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಸ್ವರಿತ–ಉದಾತ್ತಗಳಿರುವುದು ಸಂಹಿತಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲ)

ವೇದೋಕ್ತ ಉದಾಹರಣೆಗಳು–

ವಿ + ಅಸ್ಮತ್ = ವ್ಯ೧ಸ್ಮತ್ ॥

ಪದ :– ವಿ । ಅಸ್ಮತ್ ।

ಸಂಧಿ :– ಇ + ಅ =ಯ

ಅಭ್ಯ೧ರ್ಷಾನಪಚ್ಯುತಃ ।

ಪದ :– ಅಭಿ । ಅರ್ಷ । ಅನಪಚ್ಯುತಃ ।

ಸಂಧಿ :– ಅಭಿ +ಅರ್ಷ + ಅನಪಚ್ಯುತಃ । ಅಭ್ಯ೧ರ್ಷಾನಪಚ್ಯುತಃ । (ಪವಮಾನಸೂಕ್ತ)

ಇಲ್ಲಿ ೧, ಯಣ್‌ಸಂಧಿ(ಅಭಿ+ಅರ್ಷ). ೨, ಸವರ್ಣದೀರ್ಘಸಂಧಿ(ಅಭ್ಯರ್ಷ+ ಅನಪಚ್ಯುತಃ) ಎಂದಾಗಿದೆ.

Rarest Archive

ಅಧ್ಯಾಯ-೬

ಅಥ ಪ್ರಾತಿಹತ ಸ್ವರಿತಾದಿ ಸ್ವರಪ್ರಕರಣಮ್

ಭಾಗ-೧

೧, ಪ್ರಾತಿಹತ ಸ್ವರಿತೋತ್ಪತ್ತಿ-

ಸೂತ್ರ-೩೭,

ಉದಾತ್ತಾದನುದಾತ್ತಸ್ಯ ಸ್ವರಿತಃ । (೮-೪-೬೬)

ಅರ್ಥ :- ಉದಾತ್ತದ ಪರದಲ್ಲಿರುವ ಅನುದಾತ್ತವು (ಅದರ ಮುಂದೆ ಉದಾತ್ತ-ಸ್ವರಿತವಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ) ಸ್ವರಿತತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದು ತ್ತದೆ. ಇದು ಪ್ರಾತಿಹತ ಸ್ವರಿತವೆಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ.(ಅಧೀನಸ್ವರಿತ-ನೈಮಿತ್ತಿಕಸ್ವರಿತ). ಇದು(ಉದಾತ್ತ-ಅನುದಾತ್ತ) ನಡುವೆ ವ್ಯಂಜನದಿಂದ ವ್ಯವಧಾನ ಹೊಂದಿದ್ದರೆ "ತೈರೋವ್ಯಂಜನ ಸ್ವರಿತ" ಎಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ನಡುವೆ ವಿವೃತ್ತಿಯಿದ್ದರೆ (ಪ್ರಕೃತಿಭಾವ) ವೈವೃತ್ತಸ್ವರಿತವೆಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ನಡುವೆ ವಿರಾಮ (ಇತಿ ಕರಣ ವೇಳೆ- ಪದಾದಿ ಪಾಠಗಳ ವೇಳೆ)ವಿದ್ದರೆ "ತೈರೋವಿರಾಮ ಸ್ವರಿತ"ವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

೧, ತೈರೋವ್ಯಂಜನಸ್ವರಿತ-

ಉದಾ :- ಅಗ್ನಿಮೀಳೇ ।

ಪದ :- ಅಗ್ನಿಮ್ । ಈಳೇ ।

ಇಲಿ"ಇ- ಈ"ಎರಡು ಸ್ವರಿತನಿಮಿತ್ತಗಳ ನಡುವೆ "ಮ್" ಎಂಬ ವ್ಯಂಜನವಿರುವುದರಿಂದ ಇದು ತೈರೋವ್ಯಂಜನ ಸ್ವರಿತವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

೨, ವೈವೃತ್ತಸ್ವರಿತ-

ಉದಾ :- ಅಪಭರ್ತವಾ ಉ

೩, ತೈರೋವಿರಾಮಸ್ವರಿತ-

ಉದಾ :- ಗೋಪತ ಇತಿ ಗೋಽ ಪತೇ ॥

ಉಳಿದ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಹೀಗೆಯೇ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

Rarest Archive

ಈ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಅಪವಾದ ಸೂತ್ರ–

ಸೂತ್ರ–೩೮,

ನೋದಾತ್ತಸ್ವರಿತೋದಯಮ್ ಅಗಾರ್ಗ್ಯ–ಕಾಶ್ಯಪ–ಗಾಲವಾನಾಮ್ ।

(೮–೪–೬೭)

ವೃತ್ತಿ :– ಉದಾತ್ತಪರಃ ಸ್ವರಿತಪರಶ್ಚ ಅನುದಾತ್ತಃ ಸ್ವರಿತೋ ನ ಸ್ಯಾತ್ ।ಗಾರ್ಗ್ಯಾದಿ ಮತೇ ತು ಸ್ಯಾದೇವ ॥

ಉದಾ :– ಪ್ರ ಯ ಆರುಃ । ವೋಽಶ್ವಾಃ ಕ್ವಾಽಭೀಶವಃ ॥

ಅರ್ಥ :– ಉದಾತ್ತ ಅಥವಾ ಸ್ವರಿತವನ್ನು ಪರದಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿದ ಉದಾತ್ತಾನಂತರದ ಅನುದಾತ್ತವು ಪಾಣಿನ್ಯಾಚಾರ್ಯರ ಮತದಲ್ಲಿ ಸ್ವರಿತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಗಾರ್ಗ್ಯ–ಕಾಶ್ಯಪ– ಗಾಲವಾಚಾರ್ಯರ ಮತದಲ್ಲಿ ಸ್ವರಿತವಾಗಬಹುದು. ಪಾಣಿನೀಯ ಮತಕ್ಕೆ

ಉದಾ :– ಪ್ರ ಯ ಆರುಃ (ತೃತೀಯಾಷ್ಟಕಾರಂಭ). ಇಲ್ಲಿ ಯ ಎಂಬ ಉದಾತ್ತಾನಂತರವಿರುವ ಆ ಎಂಬ ಅನುದಾತ್ತವು ರು ಎಂಬ ಉದಾತ್ತವರ್ಣ ಪರದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಸೂತ್ರದಂತೆ “ಉದಾತ್ತಾದನುದಾತ್ತಸ್ಯ ಸ್ವರಿತಃ” ಎಂದು ಬರುವ ಸ್ವರಿತತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ. ಮೇಲಿನದ್ದು ಉದಾತ್ತಪರಸ್ವತಾಭಾವಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆ. ಮುಂದಿನದ್ದು ಸ್ವರಿತಪರಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆ.

ಉದಾ :– ವೋಽಶ್ವಾಃ ಕ್ವಾಽಬೀಶವಃ ॥

ಪದ :– ವಃ । ಅಶ್ವಾಃ । ಕ್ವ । ಅಭಿ । ಇಶವಃ ।

ಇಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಾಃ ಎಂಬಲ್ಲಿನ ಶ್ವಾಃ ಎಂಬ ಅನುದಾತ್ತವು ಸ್ವರಿತವಾಗಲು ಕ್ವ ಎಂಬ ಸ್ವರಿತವು ತಡೆಯಾಗಿದೆ. ಅಗಾರ್ಗ್ಯ–ಕಾಶ್ಯಪ–ಗಾಲವಾನಾಂ ಎಂದುದರಿಂದ ಅವರ ಮತದಂತೆ ಉದಾತ್ತ–ಸ್ವರಿತ ಪರವಾಗಿರುವಾಗಲೂ ಉದಾತ್ತಪರದ ಅನುದಾತ್ತವನ್ನು ಸ್ವರಿತವಾಗಿಸಬಹುದು.

****

Rarest Archive

ಭಾಗ-೨

ಉದಾತ್ತತರಸ್ವರ-ವಿಧಾನ

ಉದಾತ್ತತರ ಸ್ವರ ವಿಧಾನ-

ಸೂತ್ರ-೩೯,

ಉಚ್ಚೈಸ್ತರಾಂ ವಾ ವಷಟ್ಕಾರಃ । (೧-೨-೩೫)

ವೃತ್ತಿ :- ಯಜ್ಞಕರ್ಮಣಿ ವೌಷಟ್ ಶಬ್ದ ಉಚ್ಚೈಸ್ತರಾಂ ವಾ ಸ್ಯಾದೇಕಶ್ರುತಿರ್ವಾ ।

ಅರ್ಥ :- ಯಜ್ಞಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವ " ವೌಷಟ್ " ಶಬ್ದವು ಉದಾತ್ತತದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಏಕಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.
ಉದಾತ್ತತರ = ಉದಾತ್ತಕ್ಕಿಂತಲೂಮೇಲೆ ಹೇಳಿದರೆ ಅದನ್ನು ಉದಾತ್ತತರವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಸ್ವರಿತದಪೂರ್ವಾರ್ಧವನ್ನು ಉದಾತ್ತದಿಂದ ಉದಾತ್ತತರದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅಥವಾ ವೌಷಟ್ ಶಬ್ದವು ಏಕಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಏಕಶ್ರುತಿ ಎಂದರೆ ಉದಾತ್ತಸಮಾನಶ್ರುತಿ ಎಂದರ್ಥ.

ಭಾಗ-೩

ಅನುದಾತ್ತತರಸ್ವರವಿಧಾನ

ಅನುದಾತ್ತತರಸ್ವರವಿಧಾನ-

ಸೂತ್ರ-೪೦,

ಉದಾತ್ತಸ್ವರಿತಪರಸ್ಯ ಸನ್ನತರಃ । (೧-೨-೪೦)

ವೃತ್ತಿ :- ಉದಾತ್ತಸ್ವರಿತೌ ಯಸ್ಮಾತ್ ತಸ್ಯಾನುದಾತ್ತಸ್ಯಾನುದಾತ್ತತರಃ ಸ್ಯಾತ್ ।

ಉದಾ :- ಸರಸ್ವತಿ ಶುತುದ್ರಿ ವ್ಯಚಕ್ಷಯತ್ಸ್ವಃ ।

ಪದ :- ಸರಸ್ವತಿ । ಶುತುದ್ರಿ । ವಿ । ಅಚಕ್ಷಯತ್ । ಸ್ವಃ ।

ಸರಸ್ವತಿ = ಆದ್ಯುದಾತ್ತ ।

ಶುತುದ್ರಿ=ಪೂರ್ವಸಂಬೋಧನಾಶಬ್ದ ಅವಿದ್ಯಮಾನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆದ್ಯುದಾತ್ತತ್ವ ।

Rarest Archive

ವಿ = ಉದಾತ್ತ (ಉಪಸರ್ಗಾ ಆದ್ಯುದಾತ್ತಾಃ)

ಅಚಕ್ಷ್ಯತ್= "ತಿಙ್ಙತಿಙಃ" ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತತ್ವ.

ಸಂಧಿ- ವಿ + ಅಚಕ್ಷ್ಯತ್ =ವ್ಯಚಕ್ಷ್ಯತ್ (ಕ್ಷೈಪ್ರಸ್ವರಿತ)

ಇಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ ಶುತುದ್ರಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ "ಶು" ಎಂಬ ಉದಾತ್ತದ ಹಿಂದೆ "ತಿ" ಎಂಬ ಅನುದಾತ್ತವಿದೆ ಅದು ಈ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಸನ್ನತರ ಅಥವಾ ಅನುದಾತ್ತತರ ಎಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆಯೇ ವ್ಯಚಕ್ಷ್ಯತ್ಸ್ವಃ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸ್ವರಿತದ (ಸ್ವಃ) ಹಿಂದಿರುವ ಅನುದಾತ್ತವು(ಯತ್) ಸನ್ನತರ ಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ.

॥ ಹರಿಃ ಓಂ॥

Rarest Archive

ಅಧ್ಯಾಯ-೭

ಭಾಗ-೧

ಪಾಣನೀಯ ಶಿಕ್ಷೋಕ್ತ ನವವಿಧ ಶಬ್ದಗಳು

ಶ್ಲೋಕಃ-

**ಅಂತೋದಾತ್ತಮಾದ್ಯುದಾತ್ತಮುದಾತ್ತಮನುದಾತ್ತಂ ನೀಚಸ್ವರಿತಮ್ ।
ಮಧ್ಯೋದಾತ್ತಂ ಸ್ವರಿತಂ ದ್ವ್ಯುದಾತ್ತಂ ತ್ರ್ಯುದಾತ್ತಮಿತಿ ನವಪದಶಯ್ಯಾ ॥ ೪೫ ॥ (ಪಾ-ಶಿ)**

ಅಗ್ನಿಃ ಸೋಮಃ ಪ್ರವೋ ವೀರ್ಯಮ್ ಹವಿಷಾಂ ಸ್ವರ್ಬೃಹಸ್ಪತಿರಿಂದ್ರಾಬೃಹಸ್ಪತೀ ।

**ಅಗ್ನಿರಿತ್ಯಂತೋದಾತ್ತಮ್, ಸೋಮ ಇತ್ಯಾದ್ಯುದಾತ್ತಂ, ಪ್ರೇತ್ಯುದಾತ್ತಮ್ ವ ಇತ್ಯನುದಾತ್ತಂ ವೀರ್ಯಂ ನೀಚಸ್ವರಿತಮ್ ॥೪೬॥ (ಪಾ-ಶಿ)
ಹವಿಷಾಂ ಮಧ್ಯೋದಾತ್ತಂ ಸ್ವರಿತಿ ಸ್ವರಿತಮ್ ।
ಬೃಹಸ್ಪತಿರಿತಿ ದ್ವ್ಯುದಾತ್ತಮಿಂದ್ರಾಬೃಹಸ್ಪತೀ ಇತಿ ತ್ರ್ಯುದಾತ್ತಮ್ ॥೪೭॥ (ಪಾ-ಶಿ)**

ಪಾಣಿನೀಯ ಶಿಕ್ಷಾದಲ್ಲಿ ಒಂಬತ್ತು ವಿಧದ ವೈದಿಕಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳಾವುವೆಂದರೆ-

ಉದಾತ್ತಶಬ್ದಗಳು :-

	ಶಬ್ದ	ಉದಾ
೧ -	ಉದಾತ್ತ	ಪ್ರ
೨ -	ಆದ್ಯುದಾತ್ತ	ಸೋಮಃ
೩ -	ಮಧ್ಯೋದಾತ್ತ	ಹವಿಷಾ
೪ -	ಅಂತ್ಯೋದಾತ್ತ	ಅಗ್ನಿಃ
೫ -	ದ್ವ್ಯುದಾತ್ತ	ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ
೬ -	ತ್ರ್ಯುದಾತ್ತ	ಇಂದ್ರಾಬೃಹಸ್ಪತೀ

Rarest Archive

ಸ್ವರಿತಶಬ್ದಗಳು :-

೧ - ಸ್ವರಿತ ಸ್ವಃ

೨ - ನೀಚಸ್ವರಿತಃ ವೀರ್ಯಮ್

ಅನುದಾತ್ತಶಬ್ದ :-

೧ - ಅನುದಾತ್ತ ಚ , ವಃ

ಭಾಗ-೨,
ವೈದಿಕಶಬ್ದಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪರಿಚಯ

ನಾಲ್ಕೂ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಶಬ್ದಗಳು ನಾಮಪದಗಳು ,ಸರ್ವನಾಮಗಳು , ಅವ್ಯಯಗಳು, ಉಪಸರ್ಗಗಳು, ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ ರೀತಿಯಿಂದ ಹಲವು ವಿಧ. ನಾಮಪದಗಳು ಸಮಸ್ತಪದಗಳಾಗಿಯೂ ಕಾಣಸಿಗುತ್ತವೆ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಶಬ್ದಗಳು ಉದಾತ್ತ, ಅನುದಾತ್ತ, ಸ್ವರಿತ ಸ್ವರವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ವೇದದಲ್ಲಿ ಸಸ್ವರವಾಗಿಯೇ ಕಾಣಸಿಗುತ್ತವೆ. ಶಬ್ದಗಳ ಸ್ವರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹಾಗೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಅರಿವನ್ನು ಹೊಂದಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸರಿಯಾಗಿ ಶಬ್ದಗಳ ಸ್ವರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವೇದಾಧ್ಯಯನ, ಪ್ರಕೃತಿ-ಪ್ರತ್ಯಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ವೈದಿಕಶಬ್ದಗಳ ಸಸ್ವರ ಅಧ್ಯಯನ ಅತಿ ಮುಖ್ಯ. ಪಾಣಿನೀಯ ವ್ಯಾಕರಣದಲ್ಲಿ ವೈದಿಕಶಬ್ದಪ್ರಕರಣ ವೈದಿಕಸ್ವರಪ್ರಕರಣ ಇವೆರಡನ್ನೂ ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು.

ಸಿದ್ಧಾಂತಕೌಮುದ್ಯುಕ್ತಸ್ವರಪ್ರಕರಣಗಳು ಹಾಗೂ ಶಬ್ದಸ್ವರದ ಬಗೆಗಿನ ವಿವರಣೆ.

ಸಿದ್ಧಾಂತಕೌಮುದಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಎರಡು ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಅವೆಂದರೆ

೧, ಶಬ್ದಪ್ರಕರಣ (ಅಷ್ಟಾಧ್ಯಾಯಾತ್ಮಕ)

೨, ಸ್ವರಪ್ರಕರಣ

ಸ್ವರಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ-

-೧- ಸಾಧಾರಣಸ್ವರಪ್ರಕರಣ

-೨- ಧಾತುಸ್ವರಪ್ರಕರಣ

-೩- ಪ್ರಾತಿಪದಿಕಸ್ವರಪ್ರಕರಣ

-೪-ಚತುಷ್ಪಾದಾತ್ಮಕವಾದ ಫಿಟ್ ಸೂತ್ರಪ್ರಕರಣ

Rarest Archiver

-೫-ಪ್ರತ್ಯಯಸ್ವರಪ್ರಕರಣ
-೬-ಸಮಾಸಸ್ವರಪ್ರಕರಣ
-೭-ತಿಙಂತಸ್ವರಪ್ರಕರಣ
-೮-ಸ್ವರಸಂಚಾರಪ್ರಕಾರ

ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟು ಎಂಟು ಪ್ರಕರಣಗಳು ವೈದಿಕಶಬ್ದ ಹಾಗೂ ಶಬ್ದಸ್ವರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿವೆ. ಇವಿಷ್ಟನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿದರೆ ಸ್ವರದಬಗ್ಗೆ ಸರಿಯಾದ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಬಂದೀತು.

ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ವೈದಿಕ ಶಬ್ದಗಳು ಒಂಬತ್ತು ವಿಧ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಉದಾತ್ತಶಬ್ದಗಳು. ಕೆಲವು ಅನುದಾತ್ತ ಶಬ್ದಗಳು ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಸ್ವರಿತ ಶಬ್ದಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನಾದರೂ ತಿಳಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವ. ವೈದಿಕಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಸುಬಂತ-ತಿಙಂತವೆಂಬುವುದಾಗಿ ಎರಡು ವಿಭಾಗ ಮಾಡಬಹುದು. ಸುಬಂತವನ್ನು ನಾಮಪದಗಳು, ಸರ್ವನಮಗಳು,ಅವ್ಯಯಗಳು ಎಂಬುವುದಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಬಹುದು. ನಾಮಪದಗಳನ್ನು ಸಮಸ್ತ-ಅಸಮಸ್ತಪದಗಳೆಂದು ಎರಡು ವಿಭಾಗ ಮಾಡಬಹುದು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳು ಅನುದಾತ್ತಗಳು ಆಗಿದ್ದು ಅವ್ಯಯವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅಂತಹಾ ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳನ್ನಿಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಇತರ ಕೆಲವು ಅನುದಾತ್ತ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ಉದಾ :- ಚ । ವಾ । ನಃ । ತ್ವಾ । ವಾಂ । ಮಾ (ಅಸ್ಮದ್) । ನೌ (ಅಸ್ಮದ್)।

ಮೇ । ತೇ (ಯುಷ್ಮದ್) । ವಃ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಅನುದಾತ್ತಶಬ್ದಸೂಚಕಸೂತ್ರಗಳು (ಫಿಟ್ ಸೂತ್ರ)

ಸೂತ್ರ -೪೧,

ತ್ವತ್ತ್ವಸಮಸಿಮೇತ್ಯನುಚ್ಚಾನಿ ।

ಉದಾ :- ತ್ವತ್ । ತ್ವ ।ಸಮ । ಸಿಮ ।

ಸೂತ್ರ-೪೨,

ಯಥೇತಿ ಪಾದಾಂತೇ ।(ಫಿಟ್ ಸೂತ್ರ)।

ಅರ್ಥ :- ಪಾದಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಥಾ ಅನುದಾತ್ತ.(ಆದ್ಯುದಾತ್ತ ಪಾದಾದಿಯಲ್ಲಿ) ಅನುದಾತ್ತಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹಿಂದೆಯೇ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅನುದಾತ್ತ ಶಬ್ದಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದು. ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವಾಗ ಅವುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ಪದಪಾಠದಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾಗಿ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದು.

Rarest Archive

ಕೆಲವು ನಿತ್ಯೋದಾತ್ತ ಶಬ್ದಗಳು.

ಉದಾ :- ಓಂ । ಭೂಃ । ನ (ಇವಾರ್ಥಕ) । ಹಿ । ಪ್ರ । ಸಂ । ನಿ । ಸು । ಉತ್ । ಆ । ಇತ್(ಏವಾರ್ಥಕಃ) । ನು । ವಿ । ಶಂ । ಮಾ (ನಿಷೇಧಾರ್ಥಕಃ) । ಸ್ಯ । ಇತ್ಯಾದಿ ॥

ಒಂದಕ್ಷರದ ಉದಾತ್ತ ಶಬ್ದರೂಪಗಳು :- ಕಃ, ಕೌ, ಕೇ, ಯಹ್, ಯೌ, ಯೇ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಸ್ವರಸಂಬಂಧಿ ಇತರ ಕೆಲವು ಸೂತ್ರಗಳು (ಫಿಟ್ ಸೂತ್ರಗಳು)

ಉಪಸರ್ಗಸ್ವರಸೂಚಕಸೂತ್ರ:-

ಸೂತ್ರ-೪೩,

ಉಪಸರ್ಗಾ ಆದ್ಯುದಾತ್ತಾ ಅಭಿವರ್ಜಮ್ ।

ಉದಾ :- ಅಪ । ಅವ । ಅಪಿ । ಅತಿ । ಅನು । ಪ್ರತಿ । ಉಪ । ಪರಾ । ಪರಿ । ಅಭಿ । (ಅಂತ್ಯೋದಾತ್ತ) । ಪ್ರ ಮೊದಲಾದವು ಉದಾತ್ತಗಳು ।

ಸೂತ್ರ-೪೪,

ಏವಾದಯೋಽಂತ್ಯೋದಾತ್ತಾಃ ।

ಉದಾ :- ಏವ । ಏವಂ । ನೂನಂ । ಇತ್ಯಾದಿ ।(ಆದ್ಯುದಾತ್ತಗಳು)

ಸೂತ್ರ-೪೫,

ನಿಪಾತಾ ಆದ್ಯುದಾತ್ತಾ ಃ ।

ಉದಾ :- ಸ್ವಾಹಾ ಇತ್ಯಾದಿ ।

ದ್ವ್ಯುದಾತ್ತಶಬ್ದವಿಧಾನ-

ಸೂತ್ರ-೪೬,

ವಾವಾದೀನಾಮುಭಾವುದಾತ್ತೌ ।

(೮೩)ವಾವ ಮೊದಲಾದವು ದ್ವ್ಯುದಾತ್ತಗಳು.

****

Rarest Archiver

ಭಾಗ-೩

ಶಬ್ದಗಳ ಸ್ವರವಿಚಾರ (ಸಸ್ವರ ಶಬ್ದ ಸಂಚಾರ)

ಅಸಮಸ್ತಪದಗಳು ವಿಭಕ್ತಿರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಥವಾ ಎರಡು ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ. ಒಂದಕ್ಷರದರೂಪ ಯಾವಾಗಲೂ ಉದಾತ್ತವೇ ಆಗಿರುತ್ತವೆ. ಎರಡಕ್ಷರದ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಉದಾತ್ತ ಹಾಗೂ ಒಂದು ಅನುದಾತ್ತವಿರುತ್ತವೆ. ಒಂದನೆಯ ಅಕ್ಷರ ಉದಾತ್ತವಾದರೆ ಎರಡನೆಯ ಅನುದಾತ್ತ ಸ್ವರಿತವಾಗುತ್ತದೆ. (ಉದಾತ್ತದ ಮುಂದಿನ ಅನುದಾತ್ತ ಸ್ವರಿತವಾಗುತ್ತದೆ). ಇಲ್ಲಿನ ರೂಪಗಳು ಅಂತಹಾ ರೂಪಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಅಂತ್ಯೋದಾತ್ತವಾದರೆಸಮಸ್ಯೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಶಬ್ದ ಎರಡಕ್ಷರದ್ದಾದರೆ ತೃತೀಯಾವಿಭಕ್ತ್ಯನಂತರ ಮೂರು ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಆದ್ಯುದಾತ್ತವಾದರೆ ಉಳಿದೆರಡು ಅನುದಾತ್ತಗಳು ಆಗಿದ್ದು ಮೊದಲನೆಯದ್ದು ಸ್ವರಿತವಾದರೆ ಎರಡನೆಯದ್ದು ಪ್ರಚಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತ್ಯೋದಾತ್ತವದರೆ ಉದಾತ್ತದ ಮುಂದಿನದ್ದು ಸ್ವರಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾತ್ತಪೂರ್ವ ಅನುದಾತ್ತ ಯಾವುದೇ ವಿಕಾರ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ. (ಎಲ್ಲೂ-ವಿಕಾರಾವಕಾಶವಿಲ್ಲ)

ಕೆಲವು ಶಬ್ದರೂಪಗಳನ್ನು ಸಸ್ವರವಾಗಿ ನಡೆಸುವ ರೀತಿ "ಯತ್" ಶಬ್ದದ ಸಸ್ವರ ರೂಪಗಳು.

ಯಃ	ಯೌ	ಯೇ
ಯಮ್	ಯೌ	ಯಾನ್
ಯೇ॑ನ	ಯಾ॑ಭ್ಯಾಮ್	ಯೈಃ
ಯ॑ಸ್ಮೈ	ಯಾ॑ಭ್ಯಾಮ್	ಯೇ॑ಭ್ಯಃ
ಯ॑ಸ್ಮಾತ್	ಯಾ॑ಭ್ಯಾಮ್	ಯೇ॑ಭ್ಯಃ
ಯ॑ಸ್ಯ	ಯ॑ಯೋಃ	ಯೇ॑ಷಾಮ್
ಯ॑ಸ್ಮಿನ್	ಯ॑ಯೋಃ	ಯೇ॑ಷು

ಇದು ಯತ್ ಶಬ್ದದ ಸಸ್ವರ ರೂಪಗಳು.

ಶಬ್ದಗಳಸ್ವರಸಂಚಾರದ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಚಾರ-

ಶಬ್ದಗಳ ನಾಮಪ್ರಕೃತಿಯ ಮುಂದೆ ಬರುವ ವಿಭಕ್ತಿಪ್ರತ್ಯಯಗಳು "ಸುಪ್ಪಿತೌ ಅನುದಾತ್ತೌ" ಸೂತ್ರದಿಂದ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತಗಳು. ಆದುದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿ + ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಒಟ್ಟಾದಾಗ ಉದಾತ್ತಸ್ವರವು ಯಾವಾಗಲೂ ಉದಾತ್ತವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದರೊಂದಿಗೆ

Rarest Archiver

ಸೇರಿ ಒಂದಾಗುವ ಅಕ್ಷರವು ಅಪವಾದವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಉದಾತ್ತವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಉದಾತ್ತವೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಳಿದ ಸ್ವರಾಕ್ಷರಗಳ್ಳವೂ "ಅನುದಾತ್ತಂ ಪದಮೇಕವರ್ಜಮ್" ಸೂತ್ರದಿಂದ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತವಾಗಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಯತ್ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಷರವಿರುವಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಉದಾತ್ತವೇ ಆಗಿದ್ದು ಎರಡಕ್ಷರವಿರುವಲ್ಲಿ "ಯ" ಉದಾತ್ತವಾಗಿದೆ. ಪ್ರತ್ಯಯಾವಯವವು ಅನುದಾತ್ತವಾಗಿದ್ದು ಈ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವಂತೆ ಸ್ವರವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಉದಾ :- ಯ + ಇನ (ಟಾ)+ಯೇನ (ಏಕಾದೇಶ ಉದಾತ್ತೇನೋದಾತ್ತಃ) ,
(ಉದಾತ್ತಾದನುದಾತ್ತಸ್ಯ ಸ್ವರಿತಃ)

ಯಾ+ಭ್ಯಾಮ್=ಯಾಭ್ಯಾಮ್ । (ಉದಾತ್ತಾದನುದಾತ್ತಸ್ಯ ಸ್ವರಿತಃ-
ತೈರೋವ್ಯಂಜನಸ್ವರಿತಃ)

ಹೀಗೆಯೇ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯೂ ಸ್ವರಸಂಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಹೀಗೆಯೇ ಇತರ ಹೆಚ್ಚಿನ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವರವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅಂತಹ ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳನ್ನಿಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ಕಿಮ್ ಶಬ್ದ ನಡೆಸುವ ರೀತಿ

ಕಃ	ಕೌ	ಕೇ
ಕಮ್	ಕೌ	ಕಾನ್
ಕೇನ	ಕಾಭ್ಯಾಮ್	ಕೈಃ
ಕಸ್ಮೈ	ಕಾಭ್ಯಾಮ್	ಕೇಭ್ಯಃ
ಕಸ್ಮಾತ್	ಕಾಭ್ಯಾಮ್	ಕೇಭ್ಯಃ
ಕಸ್ಯ	ಕಯೋಃ	ಕೇಷಾಮ್
ಕಸ್ಮಿನ್	ಕಯೋಃ	ಕೇಷು

ಹೀಗೆಯೇ ಉಳಿದ ಕಿಮ್ ಶಬ್ದದ ಮೂರು ರೂಪಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಕೆಲವು ನಾಮಪದಗಳ ಸಸ್ವರರೂಪಗಳು.

ಉದಾ :-(ದೇವ-ಅಂತ್ಯೋದಾತ್ತ)

ದೇವಃ	ದೇವೌ	ದೇವಾಃ

Rarest Archiver

ಹೇ ದೇವ	ದೇವೌ	ದೇವಾಃ
ಹೇ ದೇವ	ಹೇ ದೇವೌ	ಹೇ ದೇವಾಃ
ದೇವಮ್	ದೇವೌ	ದೇವಾನ್
ದೇವೇನ	ದೇವಾಭ್ಯಾಮ್	ದೇವೈಃ
ದೇವಾಯ	ದೇವಾಭ್ಯಾಮ್	ದೇವೇಭ್ಯಃ
ದೇವಾಯ	ದೇವಾಭ್ಯಾಮ್	ದೇವೇಭ್ಯಃ
ದೇವಾತ್	ದೇವಾಭ್ಯಾಮ್	ದೇವೇಭ್ಯಃ
ದೇವಸ್ಯ	ದೇವಯೋಃ	ದೇವಾನಾಮ್
ದೇವೇ	ದೇವಯೋಃ	ದೇವೇಷು

ಹೀಗೆಯೇ ಅಂತ್ಯೋದಾತ್ತ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕು. ಆದ್ಯುದಾತ್ತಶಬ್ದವಾದರೆ ಹಿಂದೆ ಸೂಚಿಸಿರುವಂತೆ ಸ್ವರನಿಷ್ಪತ್ತಿಮಾಡಬೇಕು.

ಉದಾ :- ವರುಣಃ – ವರುಣೌ– ವರುಣಾಃ । ವರುಣಂ । ವರುಣೌ । ವರುಣಾನ್ । ವರುಣೇನ । ವರುಣಾಭ್ಯಾಂ । ವರುಣೈಃ । ಇತ್ಯಾದಿ ॥

ಕೆಲವು ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳ ಸಸ್ವರ ಉಚ್ಚಾರಣರೀತಿ

ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳ ಉದಾತ್ತ ಸ್ವರವನ್ನು ತಿಳಿದು ಉಳಿದವನ್ನು ಅನುದಾತ್ತತ್ವೇನ ತಿಳಿದು ಸ್ವರಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಸಸ್ವರವಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕು.

ಉದಾ–(ಲಟ್–ಭೂ–ಭವತಿ–ಆದ್ಯುದಾತ್ತ)

ಭವತಿ	ಭವತಃ	ಭವಂತಿ
ಭವಸಿ	ಭವತಃ	ಭವಥ
ಭವಾಮಿ	ಭವಾವಃ	ಭವಾಮಃ

(ಲಙ್–ಆದ್ಯುದಾತ್ತ)

ಅಭವತ್	ಅಭವತಾಮ್	ಅಭವನ್

Rarest Archiver

(ಲುಙ್ ಲಙ್ ಲೃಙ್ಸು ಅಡುದಾತ್ತಃ-ಉದಾತ್ತ ಅಟ್ ಆಗಮ)

ಅಭವಃ ಅಭವತಮ್ ಅಭವತ

ಅಭವಮ್ ಅಭವಾವ ಅಭವಾಮ

ಹೀಗೆಯೇ ಉಳಿದ ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳ ಉದಾತ್ತವನ್ನು ತಿಳಿದು ಉಳಿದವುಗಳ ಸ್ವರನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಬೇಕು.

ನೀಚಸ್ವರಿತಶಬ್ದದ ಸ್ವರ ಸಂಚಾರ ರೀತಿ–

ಉದಾ : ವೀರ್ಯ ಶಬ್ದ

ವೀರ್ಯಮ್	ವೀರ್ಯೇ	ವೀರ್ಯಾಣಿ
(ಹೇ) ವೀರ್ಯ	(ಹೇ) ವೀರ್ಯೇ	(ಹೇ) ವೀರ್ಯಾಣಿ
(ಹೇ) ವೀರ್ಯ	(ಹೇ) ವೀರ್ಯೇ	(ಹೇ) ವೀರ್ಯಾಣಿ
ವೀರ್ಯಮ್	ವೀರ್ಯೇ	ವೀರ್ಯಾಣಿ
ವೀರ್ಯೇಣ	ವೀರ್ಯಾಭ್ಯಾಮ್	ವೀರ್ಯೈಃ
ವೀರ್ಯಾಯ	ವೀರ್ಯಾಭ್ಯಾಮ್	ವೀರ್ಯೇಭ್ಯಃ
ವೀರ್ಯಾತ್	ವೀರ್ಯಾಭ್ಯಾಮ್	ವೀರ್ಯೇಭ್ಯಃ
ವೀರ್ಯಸ್ಯ	ವೀರ್ಯಯೋಃ	ವೀರ್ಯಾಣಾಮ್
ವೀರ್ಯೇ	ವೀರ್ಯಯೋಃ	ವೀರ್ಯೇಷು

ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವರಿತ + ಅನುದಾತ್ತ = ಸ್ವರಿತ ಇಲ್ಲಿಯ ವಿಶೇಷ.

ಉದಾ :- ವೀರ್ಯ + ಇನ (ಅ + ಇ = ಏ)=ವೀರ್ಯೇಣ

ಹೀಗೆಯೇ ಉಳಿದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

Rarest Archive

ಮತ್ತೂ ಕೆಲವು ಸರ್ವನಾಮ ಶಬ್ದಗಳು–

ಉದಾ :– ಏತದ್ ಶಬ್ದ(ಅಂತ್ಯೋದಾತ್ತ)

ಏಷಃ	ಏತೌ	ಏತೇ
ಏತಮ್,ಏನಮ್	ಏತೌ,ಏನೌ	ಏತಾನ್,ಏನಾನ್
ಏತೇನ,ಏನೇನ	ಏತಾಭ್ಯಾಮ್,ಏನಾಭ್ಯಾಮ್,	ಏತೈಃ,ಏನೈಃ
ಏತಸ್ಮೈ	ಏತಾಭ್ಯಾಮ್	ಏತೇಭ್ಯಃ
ಏತಸ್ಮಾತ್	ಏತಾಭ್ಯಾಮ್	ಏತೇಭ್ಯಃ
ಏತಸ್ಯ	ಏತಯೋಃ,ಏನಯೋಃ	ಏತೇಷಾಮ್
ಏತಸ್ಮಿನ್	ಏತಯೋಃ,ಏನಯೋಃ	ಏತೇಷು

ಹೀಗೆಯೇ ಏಷಾ, ಏತತ್ ಇತ್ಯಾದಿರೂಪಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಅಂತ್ಯೋದಾತ್ತ ಅಸ್ಮದ್ ಶಬ್ದ–

ಅಹಮ್	ಆವಾಮ್	ವಯಮ್
ಮಾಂ, ಮಾ	ಆವಾಂ , ನೌ	ಅಸ್ಮಾನ್ , ನಃ
ಮಯಾ	ಆವಾಭ್ಯಾಮ್	ಅಸ್ಮಾಭಿಃ
ಮಹ್ಯಂ, ಮೇ	ಆವಾಭ್ಯಾಮ್, ನೌ	ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ, ನಃ
ಮತ್	ಆವಾಭ್ಯಾಂ	ಅಸ್ಮತ್
ಮಮ, ಮೇ	ಆವಯೋಃ, ನೌ	ಅಸ್ಮಾಕಂ, ನಃ
ಮಯಿ	ಆವಯೋಃ	ಅಸ್ಮಾಸು

ಹೀಗೆಯೇ ಉಳಿದ ಶಬ್ದಗಳ ರೂಪವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಕರಣದಿಂದ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ನೀವೇ ಇತರಶಬ್ದರೂಪಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ.

ದ್ವ್ಯುದಾತ್ತ–ತ್ರ್ಯುದಾತ್ತಶಬ್ದ ಸ್ವರವಿಚಾರ.

ದ್ವ್ಯುದಾತ್ತ– ತ್ರ್ಯುದಾತ್ತ ಶಬ್ದಗಳು ತುಂಬಾ ಕಡಿಮೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಸಮಸ್ತ ಪದದ ಎರಡೂ ಪದಗಳ ಉದಾತ್ತ–ಅಕ್ಷರಗಳುಳಿದರೆ ಸಮಸ್ತ ಪದವು ದ್ವ್ಯುದಾತ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

Rarest Archiver

ಒಂದು ಸಮಸ್ತ(ದ್ವ್ಯುದಾತ್ತ) ಒಂದು ಅಸಮಸ್ತ (ಏಕೋದಾತ್ತ) ಶಬ್ದಗಳು ಸೇರಿ ತ್ರ್ಯುದಾತ್ತಶಬ್ದಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

ಉದಾ :- ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ಶಬ್ದ-

ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ	ಬೃಹಸ್ಪತೀ	ಬೃಹಸ್ಪತಯಃ
(ಹೇ)ಬೃಹಸ್ಪತೇ	ಹೇ ಬೃಹಸ್ಪತೀ	ಹೇಬೃಹಸ್ಪತಯಃ
(ಹೇ)ಬೃಹಸ್ಪತೇ	ಹೇಬೃಹಸ್ಪತೀ	ಹೇ ಬೃಹಸ್ಪತಯಃ
ಬೃಹಸ್ಪತಿನಾ	ಬೃಹಸ್ಪತಿಭ್ಯಾಮ್	ಬೃಹಸ್ಪತಿಭಿಃ
ಬೃಹಸ್ಪತಯೇ	ಬೃಹಸ್ಪತಿಭ್ಯಾಮ್	ಬೃಹಸ್ಪತಿಭ್ಯಃ
ಬೃಹಸ್ಪತೇಃ	ಬೃಹಸ್ಪತಿಭ್ಯಾಮ್	ಬೃಹಸ್ಪತಿಭ್ಯಃ
ಬೃಹಸ್ಪತೇಃ	ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯೋಃ	ಬೃಹಸ್ಪತೀನಾಮ್
ಬೃಹಸ್ಪತೌ	ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯೋಃ	ಬೃಹಸ್ಪತಿಷು

ಹೀಗೆಯೇ ಉಳಿದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ವೇದಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸಸ್ವರವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. ಸಂಸ್ಕೃತಜ್ಞರೂ ಇದೇ ರೀತಿ ಶಬ್ದಗಳ ಸ್ವರಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ಪಾಠಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಸಿದರೆ ವೈದಿಕಸ್ವರಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಇದು ಪಂಚಾಂಗವಾಗ ಬಲ್ಲುದು. ವೇದಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವಾಗ ಇಂತಹಾ ಸ್ವರವುಳ್ಳ ಶಬ್ದರೂಪಗಳನ್ನೇ ಕಾಣಬಹುದು.

॥ ಹರಿಃ ಓಂ ॥

Rarest Archive

ಅಧ್ಯಾಯ–೮

ವೇದಮಂತ್ರಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯಸ್ವರ ಜ್ಞಾನ ಹೊಂದುವ ರೀತಿ–

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವೇದಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಸ್ವರಗಳು.

– ೧ – ಉದಾತ್ತ
– ೨ – ಅನುದಾತ್ತ
– ೩ – ಸ್ವರಿತ
– ೪ – ಪ್ರಚಯ

ವಿಶೇಷ ಸ್ವರಗಳು :–

– ೧ – ಉದಾತ್ತತರ
– ೨ – ಅನುದಾತ್ತತರ (ಸನ್ನತರ)
– ೩ – ಸಂಧಿ–ಜಾತ್ಯ ಸ್ವರಿತಗಳು

ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ವರಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ರೀತಿ :–

ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವೇದಮಂತ್ರಗಳ ಸ್ವರಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಧಾರಣಸ್ವರಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನವೇದಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿವೆ. ವಿಶೇಷಸ್ವರಗಳು ಎಲ್ಲಾ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಮೊದಲು ಸಾಮಾನ್ಯಸ್ವರಗಳನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ತಿಳಿಯುವ.

೧, ಉದಾತ್ತ = ಮಂತ್ರಾದಿಯಲ್ಲಿ ಚಿಹ್ನೆಯಿಲ್ಲದ ವರ್ಣ ಅಥವಾ ಅನುದಾತ್ತದ ಮುಂದಿರುವ ಚಿಹ್ನೆಯಿಲ್ಲದ ವರ್ಣ ।

ಉದಾ :– ಮಂತ್ರಾದಿ– "ಇಂ"ದ್ರ

ಅನುದಾತ್ತದಪರದಲ್ಲಿ = ಅ"ಗ್ನಿಃ"

೨, ಅನುದಾತ್ತ = ವರ್ಣದ ಕೆಳಗೆ ಅಡ್ಡಗೆರೆಯಿದ್ದರೆ ಅದು ಅನುದಾತ್ತವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಉದಾ :– "ಅ"ಗ್ನಿಃ

Rarest Archiver

೩, ಸ್ವರಿತ = ವರ್ಣದ ಮೇಲೆ ಇರುವ ನೇರ ಗೆರೆಯನ್ನು ಸ್ವರಿತವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಉದಾ :- ಅಗ್ನಿ"ಮೀ"ಳೇ

೪, ಪ್ರಚಯ(ಏಕಶ್ರುತಿ) = ಸ್ವರಿತದ ಮುಂದಿರುವ ಚಿಹ್ನೆಯಿಲ್ಲದ ವರ್ಣ.

ಉದಾ :- ಅಗ್ನಿಮೀ"ಳೇ"

ಕೆಳಗಿನ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸ್ವರವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಸುಲಭ ರೀತಿ ಹೇಗೆ ?

ಈ ಕೆಳಗಿನ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿನ ಸ್ವರೋತ್ಪತ್ತಿ ಹೇಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಹುದು ?

ವಿಧಾನ-೧ :- ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವರಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು. ಉದಾತ್ತವೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಳಿದ ಎಲ್ಲಾ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನೂ ಅನುದಾತ್ತವಾಗಿಸುವುದು.

ಮಂತ್ರ :-

ಯಜ್ಞೇನ ಯಜ್ಞಮಯಜಂತ ದೇವಾಸ್ತಾನಿ ಧರ್ಮಾಣಿ ಪ್ರಥಮಾನ್ಯಾಸನ್ ।

ತೇ ಹ ನಾಕಂ ಮಹಿಮಾನಃ ಸಚಂತ ಯತ್ರ ಪೂರ್ವೇ ಸಾಧ್ಯಾಃ ಸಂತಿ ದೇವಾಃ ॥

ಈ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ । ಉದಾತ್ತಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಟ್ಟು(ಚಿಹ್ನೆಯಿಲ್ಲದವುಗಳು) ಉಳಿದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅನುದಾತ್ತವಾಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತದ ಮುಂದಿನ ಅನುದಾತ್ತವನ್ನು ಅದರ ಮುಂದೆ ಉದಾತ್ತವಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಸ್ವರಿತವಾಗಿಸಬೇಕು. ಸ್ವರಿತದ ಮುಂದಿನ ಅನುದಾತ್ತಗಳನ್ನು (ಉದಾತ್ತದ ಹಿಂದಿನ ಅನುದಾತ್ತವೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು) ಅನುದಾತ್ತ ಚಿಹ್ನೆ ತೆಗೆದು ಪ್ರಚಯವಾಗಿಸಬೇಕು(ಉದಾತ್ತಸಮವಾಗುವುದು). ಮುಂದಿನ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಅಂಶಗಳೆಲ್ಲವೂ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರುವವು.

ಮಂತ್ರ :-

ಯಜ್ಞೇನ ಯಜ್ಞಮಯಜಂತ ದೇವಾಸ್ತಾನಿ ಧರ್ಮಾಣಿ ಪ್ರಥಮಾನ್ಯಾಸನ್ ।

ತೇ ಹ ನಾಕಂ ಮಹಿಮಾನಃ ಸಚಂತ ಯತ್ರ ಪೂರ್ವೇ ಸಾಧ್ಯಾಃ ಸಂತಿ ದೇವಾಃ ॥

ವಿವರಣೆ :- ಯಜ್ಞೇನ= ಯಜ್ಞೇನ (ಉದಾತದ ಮುಂದಿನ ಅನುದಾತ್ತವನ್ನು ಅದರ ಮುಂದೆ ಅನುದಾತ್ತವೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಸ್ವರಿತವಾಗಿಸಲಾಗಿದೆ.(ಪ್ರಾತಿಹತ ಸ್ವರಿತ)

ಯಜ್ಞಮಯಜಂತ = ಯಜ್ಞಮ(ಪ್ರಾತಿಹತಸ್ವರಿತ)

ಯಜಂತ (ಪ್ರಚಯ-ಸ್ವರಿತಾದನುದಾತ್ತಾನಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಮ್)

Rarest Archive

ದೇವಾಃಸ್ತಾನಿ = ದೇವಾಸ್ತಾನಿ (ನಿ- ಧ= "ಧ" ಎಂಬ ಉದಾತ್ತದ ಹಿಂದಿರುವುದರಿಂದ "ನಿ" ಪ್ರಾತಿಹತಸ್ವರಿತವಾಗಿಲ್ಲ.

ಧರ್ಮಾಣಿಪ್ರಥಮಾನ್ಯಾಸನ್ = ಧರ್ಮಾ(ಪ್ರಾತಿಹತಸ್ವರಿತ).ಣಿಪ್ರ(ಪ್ರಚಯ) । ಥ ಮಾ = ಮಾ ಎಂಬ ಉದಾತ್ತವಿರುವುದರಿಂದ "ಥ" ಪ್ರಚಯವಾಗಿಲ್ಲ. ನ್ಯಾಸನ್ = ನ್ಯಾ (ಪ್ರಾತಿಹತಸ್ವರಿತ) ಸನ್(ಪ್ರಚಯ).

ಉತ್ತರಾರ್ಧ :- ತೇ ಹ ನಾ (ಉದಾತ್ತಸ್ವರಿತಪರಸ್ಯ ಸನ್ನತರಃ) ಹ = ಅನುದಾತ್ತತರತ್ವ

ನಾಕಂ ಮಹಿಮಾ = ನಾಕಂ (ಪ್ರಾತಿಹತಸ್ವರಿತ)

ನಾಕಂಮ (ಪ್ರಚಯ)

ಹಿಮಾ (ಸನ್ನತರ)

ಮಹಿಮಾನಃಸಚಂತ = ಮಹಿಮಾನಃ (ಪ್ರಾತಿಹತಸ್ವರಿತ)

ಮಹಿಮಾನಃ ಸಚಂ(ಪ್ರಚಯತ್ವ)

ಸಚಂತ ಯತ್ರ = ತ ಯ (ಅನುದಾತ್ತತರ) ।

ಯತ್ರ ಪೂರ್ವೇಸಾಧ್ಯಾಃ = ಪೂರ್ವೇ(ಪ್ರಾತಿಹತಸ್ವರಿತ)

ಸಂತಿದೇವಾಃ = ಸಂತಿ (ಪ್ರಾತಿಹತಸ್ವರಿತ) । ದೇವಾಃ (ಸನ್ನತರತ್ವ) ॥

ಇಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತದ ಮುಂದಿನ ಅನುದಾತ್ತ ಸ್ವರಿತವಾಗಿದೆ.(ಪ್ರಾತಿಹತಸ್ವರಿತ) ॥
ಉದಾತ್ತದ ಹಿಂದಿನ ಅನುದಾತ್ತ ಅನುದಾತ್ತತರವಾಗಿದೆ.(ಸನ್ನತರ) ॥
ಸ್ವರಿತದ ಮುಂದಿನ ಅನುದಾತ್ತಗಳು ಪ್ರಚಯವಾಗಿವೆ.(ಏಕಶ್ರುತಿ) ॥
ಅನುದಾತ್ತದ ಮುಂದಿನ ಚಿಹ್ನೆಯಿಲ್ಲದ ವರ್ಣ ಉದಾತ್ತವಾಗಿದೆ. ॥
ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಸ್ವರಗಳ ಜ್ಞಾನ ಹೊಂದಲು ಈ ಹಿಂದೆ ಬರೆದ ಸಂಧಿಸ್ವರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ, ಜಾತ್ಯಸ್ವರ ವಿಚಾರ, ಕಂಪಸ್ವರವಿಚಾರಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದರಿಂದ ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದು ವೈದಿಕ ಸ್ವರಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವುದೆಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಇರಲೂ ಬಹುದು. ಹಾಗೇನಾದರೂ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಉಪಕರಿಸಿದರೆ ನನ್ನ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ವೇದಾಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸಹಕರಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆಯೆಂದು ವಿನಯದಿಂದ

Rarest Archive

ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾತಿಶಾಖ್ಯಗಳು, ಪಾಣಿನೀಯ ವ್ಯಾಕರಣಸೂತ್ರಗಳು, ಪಾತಂಜಲಭಾಷ್ಯ, ವಾರ್ತಿಕಗಳು, ಫಿಟ್ ಸೂತ್ರಗಳು (ಶಾಂತನವಾಚಾರ್ಯಪ್ರಣೀತ), ಸಿದ್ಧಾಂತಕೌಮುದೀ, ಅದರವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು ಮೊದಲಾವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಧಾತುಸ್ವರ , ಪ್ರತ್ಯಯಸ್ವರ, ಪ್ರಾತಿಪದಿಕಸ್ವರ , ಸ್ವರಸಂಚಾರರ ರೀತಿ ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ವೇದಾಧ್ಯಯನದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದರೆ ಸುಮಾರಿಗೆ ಸ್ವರಾಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣತೆ ಗಳಿಸಬಹುದೆಂದು ನನ್ನ ಸ್ವಂತ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಇತಿ ಹರಿಗುರುಸೇವಕ

ಕದ್ರಿ ಪ್ರಭಾಕರ ಅಡಿಗ

ರಾಮರಾಮೇತಿ ರಾಮೇತಿ ಯೋ ಹರಿಂ ಭಜತೇ ಸದಾ ।

ಪ್ರೀಯತಾಂ ಸ ಮಹಾದೇವೋ ಮಂಜುನಾಥಃ ಸದಾಶಿವಃ ॥

ಶ್ರೀ ಮಧ್ವೇಶಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಿತಮಸ್ತು

॥ ಹರಿಃಓಂ ॥

Rarest Archives

ಈ ಗ್ರಂಥ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಅವಲೋಕಿಸಿದ ಗ್ರಂಥಗಳು.

ಶೌನಕ ಋರ್ಷಿಪ್ರಣೀತ – ಋಕ್ ಪ್ರಾತಿಶಾಖ್ಯ
ಉವ್ವಟಭಾಷ್ಯಮ್
ವೀರೇಂದ್ರವರ್ಮ ಕೃತ ಹಿಂದೀ ಅನುವಾದ
ಋಗ್ವೇದೀಯ ಶಾಕಲಸಂಹಿತಾ
ಪದಪಾಠ
ಪಾಣಿನೀಯಸೂತ್ರಾಣಿ
ಸಿದ್ಧಾಂತಕೌಮುದೀ(ಭಟ್ಟೋಜಿ ದೀಕ್ಶಿತ)
ಬಾಲಮನೋರಮಾ (ವಾಸುದೇವ ದೀಕ್ಷಿತ)
ತತ್ವಬೋಧಿನೀ (ಶ್ರೀ ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರ ಸರಸ್ವತೀ)
ಫಿಟ್ ಸೂತ್ರಾಣಿ (ಶಾಂತನವ ಪ್ರಣೀತ) (ಸಿದ್ಧಾಂತ ಕೌಮುದೀ)
ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಪಂಡಿತ ವಿರಚಿತಾ ಸ್ವರಪ್ರಕ್ರಿಯಾ
ಪಾಣಿನೀಯ ಶಿಕ್ಷಾ

॥ ಶುಭಮಸ್ತು ॥

Rarest Archiver

ಲೇಖಕರ ಪರಿಚಯ

ಕದ್ರಿ ಶ್ರೀ ಮಂಜುನಾಥ ದೇವರು

ಶ್ರೀಮತೀ ಶಾರದಾ ಹಾಗೂ ದಿ। ಕದ್ರಿ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಅಡಿಗರ ಸುಪುತ್ರರಾಗಿ ಜನಿಸಿದ ಶ್ರೀಯುತ ವಿದ್ವಾನ್ ಕದ್ರಿ ಪ್ರಭಾಕರ ಅಡಿಗರು, ಋಗ್ವೇದವನ್ನು ಸಾಲಿಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ (ವಾಣೀವಿಲಾಸಿನಿಸಂಸ್ಕೃತ ಪಾಠಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ) ವೇದಗುರುಗಳಾದ ವೇದಮೂರ್ತಿ ದಿ। ಶ್ರೀಕೆರೆಕಟ್ಟೆ ರಾಮಚಂದ್ರ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು, ವೇದಮೂರ್ತಿ ದಿ। ಚಿತ್ರಪಾಡಿ ವಿಶ್ವನಾಥ ಉಪಾಧ್ಯರಲ್ಲಿ, ಯಜುರ್ವೇದವನ್ನು ವೇದಮೂರ್ತಿ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಜೋಯಿಸ, ಕೊಲ್ಲೂರು, ಹಾಗೂ ವೇದಮೂರ್ತಿ ಶ್ರೀವಿಶ್ವೇಶ್ವರಭಟ್ಟ ಪಳ್ಳತಡ್ಕ ಇವರಲ್ಲಿ, ಸಾಮವೇದವನ್ನು ವೇದಮೂರ್ತಿ ದಿ। ಮಧ್ವರಾಯ ಸಾಮಗರು, ಕೊಡವೂರು. ಹಾಗೂ ಅಥರ್ವವೇದವನ್ನು ದಿ। ದೀಕ್ಷಿತ ಅನಂತಕೃಷ್ಣ ಕೆದಿಲಾಯರಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ನಡೆಸಿ, ದ್ವೈತವೇದಾಂತ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯ ಮಧ್ಯಮವನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾಪಾಠಶಾಲೆ ಉಡುಪಿಯಲ್ಲಿ, ಶಿಕ್ಷಾ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು 1994ರಲ್ಲಿ ರಾಜೀವಗಾಂಧಿ ವಿದ್ಯಾಪೀಠ ಶೃಂಗೇರಿಯಲ್ಲಿ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಎಂ.ಎ ಯನ್ನು ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ(ಅಂಚೆಶಿಕ್ಷಣ)ದಲ್ಲಿ, ಆಗಮಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ವಿ। ಶ್ರೀಹರಿಕೃಷ್ಣ ತಂತ್ರಿ, ವಿ । ಶ್ರೀ ರಾಮಮೂರ್ತಿ ತಂತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಪೌರೋಹಿತ್ಯ ವಿಭಾಗವನ್ನು (ಪೂರ್ವ-ಅಪರಷೋಡಶ) ಡಾ । ಶ್ರೀಮೋಹನ ಭಟ್, ಶ್ರೀ ಅನಂತ ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ಕಾರಿಂಜೇಶ್ವರ ಇವರಲ್ಲೂ ಹಾಗೂ ಪ್ರಕೃತ ತಿರುಪತಿಯ ಸಂಸ್ಕೃತವಿದ್ಯಾಪೀಠದಲ್ಲಿ ಪಿ.ಹೆಚ್.ಡಿ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಾ, ಹಲವು ಮಠ, ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಂದ "ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾನುಗ್ರಹ ಪ್ರಶಸ್ತಿ, ವೇದನಿಧಿ, ವೈಧಿಕರತ್ನ, ವೇದರತ್ನಾಕರ, ವೇದತ್ರಯಪಾರಿತೋಷಕ, ಪುರೋಹಿತಸಂಘದಿಂದ ಸನ್ಮಾನಪತ್ರವನ್ನು ಪಡೆದ ಶ್ರೀಯುತ ಅಡಿಗರು ಪ್ರಕೃತ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಮಠದಲ್ಲಿ[ಪರ್ಯಾಯ ಶೀರೂರುಮಠ] ಪಲಿಮಾರು, ಪುತ್ತಿಗೆ, ಕೃಷ್ಣಾಪುರ ಪರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ವೇದಾಧ್ಯಾಪನವನ್ನು ನಡೆಸಿ, ಪ್ರಕೃತ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಮಠ, ಪಲಿಮಾರು, ಕಾಣಿಯೂರು, ಭಂಡಾರಕೆರೆ ಮಠದಲ್ಲಿ ವೇದಾಧ್ಯಾಪನವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

* * * * * * * * * * * *

ISBN-978-81-909776-6-1

ಕದ್ರಿ ಪ್ರಭಾಕರ ಅಡಿಗ